

●
● Hoe denken leerlingen in
● de tweede fase over het
vak geschiedenis?

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

slo

Hoe denken leerlingen in de tweede fase over het vak geschiedenis?

November 2014

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2014 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteur: Albert van der Kaap

Met medewerking van: Dirk Tuin, Elvira Folmer en de deelnemende scholen

Informatie

SLO

Afdeling: Tweede fase

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 661

Internet: www.slo.nl

E-mail: tweedefase@slo.nl

AN: 3.7184.611

Inhoud

Samenvatting	5
1. Aanleiding voor het onderzoek	9
2. Opzet van het onderzoek	11
2.1 Vraagstelling en theoretisch kader	11
2.2 Onderzoeksopzet	12
3. Voorbereiding op het examen	17
3.1 Zijn leerlingen goed voorbereid op het examen?	17
3.2 Verschillen tussen jongens en meisjes	21
3.3 Verschillen tussen goede en minder goede leerlingen	22
4. Opvattingen over het vak geschiedenis	25
4.1 Hoe denken leerlingen over het vak geschiedenis?	25
4.2 Democratische rechtsstaat en parlementaire democratie	30
4.3 Verschillen tussen jongens en meisjes in hoe zij denken over het vak	31
4.4 Verschillen tussen goede en minder goede leerlingen	35
5. Hoe denken leerlingen over het nut van geschiedenis?	37
6. Wat vinden leerlingen van de tien tijdvakken?	43
6.1 Hoe interessant vinden leerlingen de tien tijdvakken?	43
6.2 Hoe moeilijk vinden leerlingen de tien tijdvakken?	46
7. Wat vinden leerlingen van de historische contexten?	51
7.1 Hoe interessant vinden leerlingen de historische contexten?	51
7.2 Hoe moeilijk vinden leerlingen de historische contexten?	52
7.3 Jaartallen en voorbeelden	55
7.4 Hebben leerlingen behoefte aan andere historische contexten?	57
8. Conclusies en discussie	59
9. Referenties	63
Bijlagen	65
Bijlage A Verschillen tussen jongens en meisjes	67
Bijlage B Vragenlijst examenklassen pilotscholen	73

Samenvatting

Het hier beschreven onderzoek onder leerlingen maakt deel uit van een groter project dat gestart is in 2013. In dat jaar kreeg SLO van het ministerie van OCW opdracht in de periode 2013 - 2015 na te gaan op welke wijze docenten vorm geven aan het examenprogramma geschiedenis, welke keuzes zij maken met betrekking tot de leerstofordening en het PTA. Ook moest worden onderzocht in hoeverre docenten en leerlingen tevreden zijn over een aantal specifieke aspecten van het nieuwe programma en of en zo ja, welke knelpunten zij ervaren.

In het kader hiervan heeft SLO in april 2014, via een vragenlijst, onderzoek gedaan naar opvattingen van leerlingen over verschillende aspecten van het schoolvak. Het ging om leerlingen die op dat moment vlak voor hun examen zaten. Leerlingen van negen van de dertig scholen die deelnamen aan de pilot hebben de vragenlijst ingevuld. Hun examen had betrekking op domein A en B en op twee van de vier historische contexten: Duitsland en De Koude Oorlog.

Zo'n 30% van de pilotscholen heeft aan het onderzoek meegedaan. Het onderzoek is daarmee niet representatief. Wél geeft het een aardig beeld van de opvattingen van de leerlingen van de betreffende pilotscholen.

Algemene conclusies

De opvattingen van havo- en vwo-leerlingen over het schoolvak geschiedenis kunnen slechts tot tevredenheid stemmen. Zij vinden het niet alleen een nuttig vak, maar zij onderkennen ook dat het bij het reconstrueren van het verleden gaat het om interpretaties, waarbij kritisch bronnenonderzoek een belangrijke rol speelt. Zij onderschrijven dan ook in hoge mate dat geschiedenis een denkvak is, ook al noemen zij het ook een leervak. Historische vaardigheden zijn volgens hen niet alleen voor historici, maar ook voor leerlingen van fundamenteel belang.

Leerlingen herkennen zich in de doelstellingen die met het nieuwe centraal examen beoogd worden. Ze zijn behoorlijk tevreden over de voorbereiding op het examen. Meer expliciete aandacht voor te kennen jaartallen en het gebruik van vragen uit pilotexamens kan de voorbereiding mogelijk nog verbeteren.

Het ligt voor de hand dat leerlingen niet alle tijdvakken even boeiend of even moeilijk vinden. Het lijkt zinvol daarmee in de lessen rekening te houden, zeker waar het de moeilijke tijdvakken betreft. Mochten er in de toekomst nieuwe historische contexten worden ontwikkeld, dan komen de oudheid en de zestiende eeuw, gezien de voorkeur van leerlingen, daarvoor zeker in aanmerking.

Er zijn grote verschillen in de resultaten van jongens en meisjes. Zo lijken meisjes bijvoorbeeld minder zeker te zijn van zichzelf dan jongens, of zij kennen zichzelf beter. In ieder geval zijn de verschillen tussen jongens en meisjes zo opvallend, dat het zinvol is hiermee in de les rekening te houden.

Zijn leerlingen goed voorbereid op het schoolexamen en centraal examen?

Verreweg de meeste leerlingen (op zowel havo als vwo) zeggen een goed beeld te hebben van het soort vragen dat zij in schoolexamentoetsen kunnen verwachten. Ook hebben de meeste leerlingen zich een goed beeld gevormd van wat bedoeld wordt met oriëntatiekennis. Over het algemeen geven ze aan goed voorbereid te zijn op het centraal examen; zij weten wat hen te wachten staat. Positief zijn ze ook over het feit dat er cumulatief wordt getoetst, al vindt de helft vragen die over eerdere tijdvakken worden gesteld wel moeilijk. Toch zijn er nogal wat leerlingen die aangeven dat hun niet geheel duidelijk is welke jaartallen zij met betrekking tot de historische contexten moeten kennen. Ook zeggen relatief veel leerlingen dat zij moeite hebben met historische vaardigheden.

Hoe denken leerlingen over het vak geschiedenis?

Het centraal examen heeft vanaf 2015 betrekking op de tien tijdvakken. Een ruime meerderheid van de leerlingen vindt dit een goede zaak. In meerderheid ook denken zij dat hun kennis hiervan in ieder geval meer dan een jaar zal beklijven. Een grote meerderheid is tevens van mening dat zij een goed overzicht van de geschiedenis van de oudheid tot nu hebben gekregen. Zij zijn tevreden over de focus op Europa en Nederland en hebben in meerderheid geen behoefte aan meer geschiedenis van buiten Europa in het curriculum.

Een ruime meerderheid meent eveneens dat zij historische vaardigheden, het kunnen omgaan met begrippen als oorzaak, gevolg, feit en mening, continuïteit en verandering en het analyseren en interpreteren van bronnen, hebben ontwikkeld. Met name havoleerlingen betwijfelen echter of zij voldoende in staat zijn historische gebeurtenissen correct in de tijd te plaatsen.

Leerlingen geven aan dat zij begrepen hebben dat geschiedenis een vak is waarin het vooral gaat om historisch denken en redeneren. Zij onderkennen het belang van het kritisch omgaan met bronnen en zijn zich ervan bewust dat geschiedenis een interpretatieve reconstructie van het verleden is.

Praktische opdrachten, en in nog grotere mate mondelinge presentaties, zijn niet erg populair onder leerlingen.

Hoe denken leerlingen over het nut van geschiedenis?

Leerlingen vinden in ruime meerderheid dat kennis van het verleden belangrijk is voor het begrijpen van het heden en dat het vak geschiedenis daaraan een belangrijke bijdrage levert. Eigenlijk zou iedereen, volgens hen, over deze kennis moeten beschikken. Leerlingen zien slechts in beperkte mate een positieve relatie tussen het vak geschiedenis en een vervolgopleiding.

Wat vinden leerlingen van de tien tijdvakken en de historische contexten?

Wat vinden leerlingen interessant?

Van de tien tijdvakken is de eerste helft van de twintigste eeuw onder leerlingen duidelijk het populairst. Voor de middeleeuwen hebben zij duidelijk minder waardering en dat geldt ook voor de zeventiende eeuw. De prehistorie is overigens populairder bij meisjes en de vroege middeleeuwen bij jongens.

Geheel in lijn met de laatste constatering is ook dat De Republiek de minst geliefde context is. Een ruime meerderheid van de leerlingen is ook niet erg te spreken over het onderwerp "de geschiedenis van de democratische rechtsstaat en de parlementaire democratie" (domein D). Aan andere dan de huidige drie, respectievelijk vier historische contexten, hebben zij geen behoefte.

Wat vinden leerlingen moeilijk?

Zowel op havo als op vwo zeggen leerlingen weinig moeite te hebben met de prehistorie en de oudheid. De zeventiende en achttiende eeuw ervaren zij daarentegen als moeilijk. Zowel havo als vwo-leerlingen vinden De Republiek de moeilijkste historische context. Vooral havoleerlingen zijn van oordeel dat zij te veel jaartallen en voorbeelden moeten leren. Vwo-leerlingen klagen hierover veel minder, maar toch gaat het nog altijd om ruim 40%.

Verschillen tussen jongens en meisjes

Meisjes vinden geschiedenis een moeilijker vak dan jongens. Daarin verschillen havoleerlingen niet van vwo-leerlingen. Meisjes op het havo vinden zeven tijdvakken beduidend moeilijker dan jongens. Op het vwo geldt dit voor vijf tijdvakken. Een vergelijkbaar verschil is waarneembaar wat betreft het inschatten van de moeilijkheidsgraad van de historische contexten.

Op veel stellingen die betrekking hebben op de voorbereiding op het examen laten meisjes zien dat zij veel meer twijfels hebben dan jongens. Meisjes zijn vaak ook veel minder uitgesproken in hun mening dan jongens.

1. Aanleiding voor het onderzoek

In 2013 kreeg SLO van het ministerie van OCW opdracht in de periode 2013 - 2015 na te gaan op welke wijze docenten vorm geven aan het examenprogramma geschiedenis, welke keuzes zij maken met betrekking tot de leerstofordening en het PTA. Ook moest worden onderzocht in hoeverre docenten en leerlingen tevreden zijn over een aantal specifieke aspecten van het nieuwe programma en welke knelpunten zij ervaren. Een dergelijk onderzoek lijkt op het eerste gezicht mosterd na de maaltijd, het examenprogramma is immers al in 2007 ingevoerd. Om twee redenen is dat echter toch niet het geval. In de eerste plaats omdat er in 2015 een einde komt aan de tijdelijk afwijking waarbij het centraal examen betrekking had op twee thema's. In 2015 heeft het examen voor het eerst betrekking heeft op de domein A en B. In de tweede plaats omdat, op basis van de uitkomsten van het pilotonderzoek en het rapport van een zogenaamde Tussencommissie, door het ministerie van OCW werd besloten dat een deel van de kenmerkende aspecten nader gespecificeerd moest worden in een aantal historische contexten. Daarmee krijgt het examenprogramma gedeeltelijk een invulling die bij de invoering in 2007 niet te voorzien was.

De opbrengsten van het onderzoek kunnen worden gebruikt om docenten te informeren over de verschillende keuzes die collega-docenten maken. De resultaten van dit meerjarig onderzoek kunnen ook gebruikt worden om na te gaan of en wanneer er behoefte is aan klein of groot onderhoud van het examenprogramma en in welke richting aanpassingen moeten gaan.

Als eerste onderdeel van dit zogeheten implementatieonderzoek werd in 2013 een vragenlijst uitgezet onder docenten, werkzaam in de tweede fase. De resultaten daarvan zijn begin 2014 gepubliceerd (Van der Kaap, 2014).

In 2014 zijn vervolgens leerlingen uit de examenklassen havo en vwo van negen van de dertig pilotscholen bevestigd over hun ervaringen. De resultaten van deze bevestiging worden gepresenteerd in deze publicatie.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op de opzet van het onderzoek. De hoofdstukken drie tot en met zeven doen achtereenvolgens verslag van de vraag of leerlingen goed voorbereid zijn op schoolexamen en centraal examen, hoe zij denken over het vak geschiedenis en het nut van geschiedenis, wat zij vinden van de tien tijdvakken en van de historische contexten. Hoofdstuk 8 gaat in op verschillen tussen scholen. Hoofdstuk 9 ten slotte verbindt enige conclusies aan de bevestiging en stelt aan de orde hoe sommige uitkomsten verklaard kunnen worden dan wel geïnterpreteerd moeten worden.

De resultaten van het onderzoek hebben telkens betrekking op de hele responsgroep. Alleen als daar reden toe is, wordt ingegaan op verschillen tussen individuele scholen.

Vanwege de leesbaarheid zijn alleen grafieken opgenomen en geen tabellen. Vanwege het grote aantal grafieken leest dit verslag het prettigst in kleur. De volledige vragenlijst staat in bijlage B.

Telkens wanneer de mening van een leerling wordt weergegeven, wordt het bezittelijk voornaamwoord 'zijn' gebruikt. Hier kan uiteraard ook 'haar' gelezen worden.

2. Opzet van het onderzoek

2.1 Vraagstelling en theoretisch kader

Voor de theoretische achtergrond van dit evaluatieonderzoek is gebruik gemaakt van de typologie van 'curriculaire verschijningsvormen' zoals die is beschreven door Van den Akker (2003).

Tabel 1. *Curriculaire verschijningsvormen en de gebruikte instrumenten.*

Beoogd	Visie/denkbeeldig	Het examenprogramma is gebaseerd op het werk van de Commissie De Rooy, zoals dat zijn neerslag kreeg in het rapport <i>Verleden, heden, toekomst</i> .
	Verwoord/geschreven	<ul style="list-style-type: none"> • Eindtermen • Syllabus • Handreiking • Methodes
Uitgevoerd	Geïnterpreteerd	Oordelen en interpretaties van docenten
	In actie	Het feitelijke onderwijsleerproces
Bereikt	Ervaren	Ervaringen van leerlingen
	Bereikt	Leerresultaten van leerlingen

De hoofdvraag van het onderzoek luidt:

Op welke wijze wordt de beoogde vernieuwing van het centraal examen geschiedenis (op het niveau van het geschreven curriculum) geïmplementeerd en gerealiseerd in de onderwijspraktijk?

De beoogde vernieuwing van het centraal examenprogramma heeft consequenties voor de inrichting van het hele examenprogramma dat in verschillende documenten wordt beschreven. (zie Tabel 2).

Tabel 2. *Documenten die het vernieuwde examenprogramma beschrijven.*

Niveau	Status: verplicht	Status: niet verplicht, ter inspiratie
macro-niveau	<ul style="list-style-type: none"> • vastgestelde examenprogramma's • syllabi voor het centraal examen 	<ul style="list-style-type: none"> • handreiking voor het schoolexamen; • vragen uit de pilotexamens vanaf 2006; • SLO-brochures met betrekking tot de invoering van het examenprogramma • evaluaties van de pilotexamens.

De invoering van een nieuw centraal examen is van invloed op verschillende elementen van het leerplan, die ook weer met elkaar samenhangen. De kern van een leerplan betreft doorgaans de doelen en inhoud van het leren. Veranderingen in die kern veronderstellen meestal ook

wijzigingen in veel andere kwesties met betrekking tot het (plannen van) leren. Hoe de keuze van deze leerplankundige aspecten met elkaar samenhangen wordt verbeeld in het curriculaire spinnenweb (figuur 1). In het onderzoek wordt aan zoveel mogelijk aspecten van het spinnenweb aandacht besteed.

Figuur 1. Curriculaire spinnenweb (Van den Akker, 2003).

2.2 Onderzoeksopzet

De hoofdvraag van het volledige onderzoek valt uiteen in verschillende deelvragen die gekoppeld zijn aan het uitgevoerde en gerealiseerde curriculum. Zie tabel 3.

Tabel 3. Deelvragen van het onderzoek.

Beoogd Curriculum	Imaginaire	
	Geschreven	
Uitgevoerd curriculum	Geïnterpreteerd	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe ervaren docenten het centraal examen over tien tijdvakken en de historische contexten? 2. Hoe ervaren andere betrokkenen (het veld) het nieuwe centraal examen?
	Uitgevoerd	<ol style="list-style-type: none"> 3. Hoe richten de docenten hun examenprogramma in? 4. Welke knelpunten ervaren docenten en hoe lossen zij deze op? 5. Welke veranderingen brengen docenten aan in hun schoolexamen in de loop der jaren, als gevolg van: <ul style="list-style-type: none"> o hun ervaringen in de klas o de examenresultaten?
Gerealiseerd curriculum	Ervaren	<ol style="list-style-type: none"> 6. Hoe ervaren leerlingen het examenprogramma? 7. Hoe ervaren leerlingen het nieuwe centraal examen?
	Geleerd	<ol style="list-style-type: none"> 8. Welke leerresultaten behalen leerlingen op het schoolexamen en het centraal examen?

In tabel 4 worden de deelvragen verder gespecificeerd in onderzoeksvariabelen. Deze variabelen zijn geoperationaliseerd in vragen voor docenten en leerlingen. Deze vragen zijn verwerkt in twee vragenlijsten die zijn voorgelegd aan elk van beide doelgroepen. De resultaten van het onderzoek onder docenten zijn begin 2014 gepubliceerd (Van der Kaap, 2014).

In deze publicatie worden de resultaten van het onderzoek onder leerlingen beschreven. Dit onderzoek heeft betrekking op deelvraag 6 uit onderstaande tabel.

Tabel 4. *Onderzoeksvariabelen per deelvraag.*

Deelvraag	Variabelen
1. Hoe ervaren docenten het centraal examen over tien tijdvakken en de historische contexten?	1. Zijn de docenten voldoende toegerust voor het nieuwe centraal examen? (vragen 5 t/m 13 van de enquête)
	2. Ervaren de docenten knelpunten in het nieuwe examenprogramma? (vragen 14 t/m 18 van de enquête)
	3. Hoe ervaren docenten de historische contexten? (vragen 23 t/m 40 van de enquête)
2. Hoe ervaren examenmakers het centraal examen over tien tijdvakken en de historische contexten?	1. Wat zijn de ervaringen van de examenmakers met het nieuwe centraal examen over tien tijdvakken en de historische contexten?
3. Hoe richten de docenten hun schoolexamen in?	1. Welke keuzes maken docenten m.b.t. tot de leerstof? (vragen 41 t/m 46 van de enquête)
	2. Hoe wordt de leerstof voor het schoolexamen getoetst? (vragen 47 t/m 54 van de enquête)
	3. Welke lesmethode(s) wordt/worden gebruikt? (vragen 55 t/m 60 van de enquête)
4. Welke knelpunten ervaren docenten en hoe lossen zij deze op?	1. Met welke onderdelen van domein A (historische vaardigheden) hebben de leerlingen moeite? (vragen 19 t/m 22 van de enquête)
	2. Hoe ervaren de docenten de aansluiting TL-Havo? (vragen 61 t/m 63 van de enquête)
	3. Hoe ervaren de docenten de aansluiting onderbouw-bovenbouw? (vragen 64 t/m 66 van de enquête)
	4. Welke andere knelpunten ervaren docenten? (vragen 14,15 en 18 van de enquête)
5. Welke veranderingen brengen docenten aan in hun schoolexamen in de loop der jaren, als gevolg van: a. hun ervaringen in de klas b. de examenresultaten?	

6. Hoe ervaren leerlingen de voorbereiding op schoolexamen en het nieuwe centraal examen?	1. Wat zijn de ervaringen van leerlingen in de voorbereiding op schoolexamen en het centraal examen (onderdeel 1.2 van de leerlingenenquête).
	2. Hoe denken de leerlingen over het vak geschiedenis? (onderdeel 1.3 van de leerlingenenquête).
	3. Hoe denken de leerlingen over het nut van geschiedenis? (onderdeel 1.4 van de leerlingenenquête).
	4. Hoe denken leerlingen over de tien tijdvakken? (onderdeel 1.5 van de leerlingenenquête).
	5. Hoe denken leerlingen over de historische contexten? (onderdeel 1.6 van de leerlingenenquête).
7. Welke leerresultaten behalen leerlingen op het centraal examen?	1. Welke ervaringen hebben de docenten met het centraal examen?
	2. Wat zijn de resultaten van het schoolexamen en het centraal examen in 2014 en 2015?

Tabel 5. *Onderzoeksactiviteiten per deelvraag.*

Deelvraag	Onderzoeksactiviteiten
1. Hoe ervaren docenten het centraal examen over tien tijdvakken en de historische contexten?	Vragenlijstonderzoek onder docenten dat, in principe, drie keer wordt herhaald.
	Interviews met docenten.
2. Hoe ervaren examenmakers het centraal examen over tien tijdvakken en de historische contexten?	Interview met Stefan Boom, toetsdeskundige van Cito en mogelijk met andere examenmakers.
3. Hoe richten de docenten hun schoolexamen in?	Vragenlijstonderzoek onder docenten dat, in principe, drie keer wordt herhaald.
	Interviews met docenten.
4. Welke knelpunten ervaren docenten en hoe lossen zij deze op?	Vragenlijstonderzoek onder docenten dat, in principe, drie keer wordt herhaald.
	Interviews met docenten.
5. Welke veranderingen brengen docenten aan in hun schoolexamen in de loop der jaren, als gevolg van: a. hun ervaringen in de klas b. de examenresultaten	Gegevens uit vragenlijstonderzoek en interviews.
6. Hoe ervaren leerlingen de voorbereiding op schoolexamen en het nieuwe centraal examen?	Vragenlijstonderzoek onder leerlingen.
	Interviews met leerlingen.
7. Welke leerresultaten behalen leerlingen op het centraal examen?	Onderzoeksgegevens Cito en scholen
	Enquête van Cito.
	Interview met Stefan Boom, toetsdeskundige van Cito en mogelijk met andere examenmakers.
	Gegevens van Cito en DUO/scholen

Onderzoek onder leerlingen

In het onderzoek waarover in deze publicatie wordt gerapporteerd, werden de scholen die in 2014 deelnamen aan de pilot benaderd met de vraag of zij met (een deel van) hun leerlingen aan het onderzoek wilden meedoen. Tien scholen reageerden positief, waarvan er uiteindelijk negen met een deel van hun examenleerlingen hebben meegedaan.

Het betreft zowel scholen die al sinds 2006 meedoen aan de pilot als om scholen die in 2014 voor het eerst meededen.

In totaal hebben 629 leerlingen de vragenlijst ingevuld: 391 havoleerlingen en 238 vwo-leerlingen. 96% van de havoleerlingen heeft het profiel C&M, E&M of een combinatie van beide profielen. Op vwo lag dit percentage iets lager, te weten 93%. Vier keer zoveel vwo-leerlingen als havoleerlingen hebben een dubbelprofiel. De verhouding C&M:E&M is op het havo 1:3, op het vwo 1:4.

Meer meisjes dan jongens hebben de vragenlijst ingevuld, respectievelijk 56% (havo) en 53% (vwo) tegenover 43,7 respectievelijk 47%. Veel meer meisjes dan jongens kiezen voor het profiel C&M, op havo 24% tegenover 6% en op vwo 34% tegenover 12%. Ook kiezen meer meisjes dan jongens voor het dubbelprofiel C&M/E&M: op havo 7% tegenover 1% en op vwo 21% tegenover 12%.

Vragenlijst

Vlak voor hun examen, in april 2014, werd leerlingen, via een schriftelijke vragenlijst, gevraagd naar hun ervaringen met het nieuwe centraal examen. In de vragenlijst stonden vragen over de volgende thema's:

- de voorbereiding op schoolexametoetsen en het centraal examen
- opvattingen van leerlingen over het vak geschiedenis?
- het nut van het vak geschiedenis
- opvattingen over de tien tijdvakken
- opvattingen over de historische contexten

Een eerste versie van de vragenlijst is voorgelegd aan curriculum- en vakexperts. Ook is de vragenlijst bekeken door twee leerlingen. Hun feedback leidde tot enkele aanpassingen van de vragen over opvattingen van leerlingen over de aard van het vak geschiedenis.

3. Voorbereiding op het examen

3.1 Zijn leerlingen goed voorbereid op het examen?

Leerlingen denken, in allerlei opzichten, goed voorbereid te zijn op schoolexamentoetsen en op het nieuwe centraal examen.

Geschiedenis is een vak dat volgens nogal wat leerlingen veel tijd kost. Ongeveer de helft van hen heeft namelijk, vergeleken met andere vakken, veel tijd besteed aan geschiedenis. Verreweg de meeste leerlingen (op zowel havo als vwo) hebben een goed beeld van het soort vragen (bijvoorbeeld open/gesloten, vragen met en zonder bronnen, vragen over kennis en vaardigheden) dat zij in schoolexamentoetsen kunnen verwachten. Ook hebben de meeste leerlingen zich een goed beeld gevormd van wat bedoeld wordt met oriëntatiekennis. Over het algemeen zeggen ze goed voorbereid te zijn op het centraal examen, ze weten wat hen te wachten staat. Op leerlingen van twee scholen na, hebben de meesten voldoende geoefend met examenvragen uit eerdere pilotexamens.

Toch is een kanttekening hier op zijn plaats. Want hoewel je mag verwachten dat alle leerlingen goed worden voorbereid op het examen, is een relatief groot percentage (40%) van mening dat zij onvoldoende hebben geoefend met vragen uit pilotexamens. Voor een ongeveer even grote groep is onduidelijk welke jaartallen zij met betrekking tot de historische contexten moeten kennen.

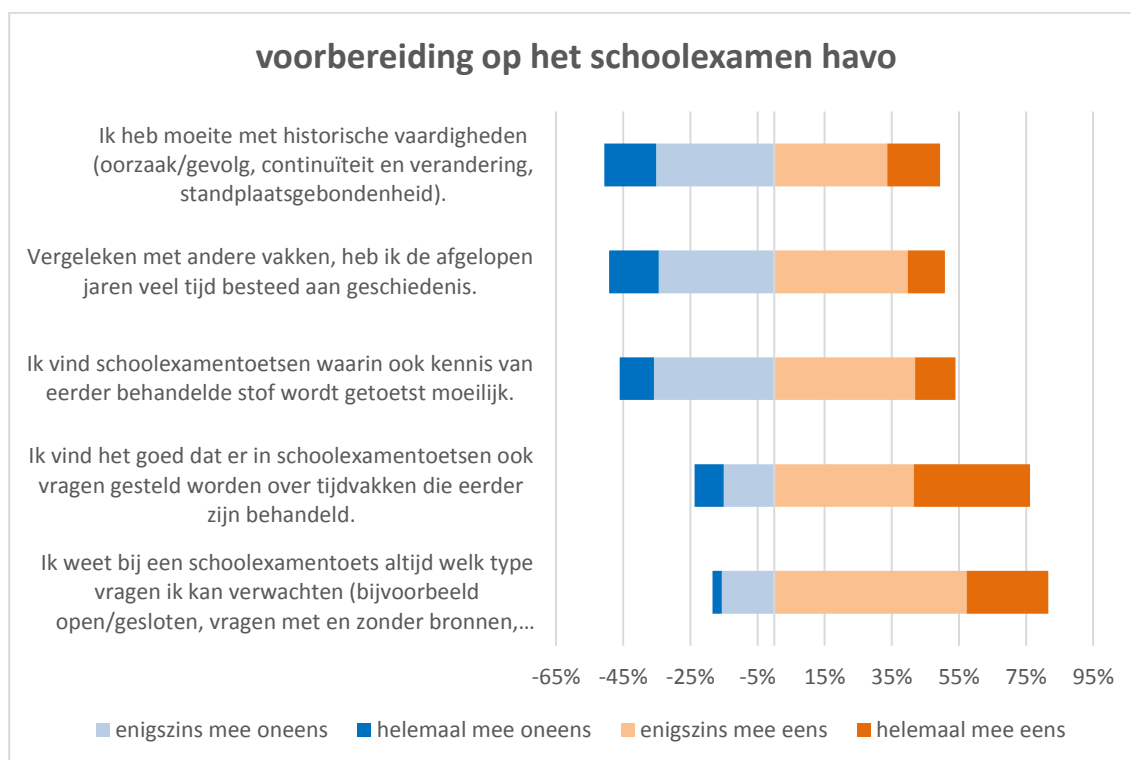
Positief zijn leerlingen over het feit dat er cumulatief wordt getoetst. Wel vindt de helft van hen vragen die over eerdere tijdvakken worden gesteld moeilijk. Een ongeveer even groot percentage heeft ook moeite met historische vaardigheden (oorzaak/gevolg, continuïteit en verandering, standplaatsgebondenheid). (zie figuur 2 t/m 5).

Op sommige onderdelen zijn er grote verschillen tussen scholen. Naast het genoemde verschil met betrekking tot het oefenen met pilotvragen, zijn er ook wat betreft kennis van de te leren jaartallen grote verschillen. Of deze verschillen statistisch significant zijn is niet onderzocht. In onderstaande tabel zijn de percentages van leerlingen die het enigszins of helemaal met een stelling eens waren samengevoegd. In blauw is aangegeven of een school het meer dan gemiddeld eens is met een stelling, in lichtbruin of een school het minder dan gemiddeld met een stelling eens is.

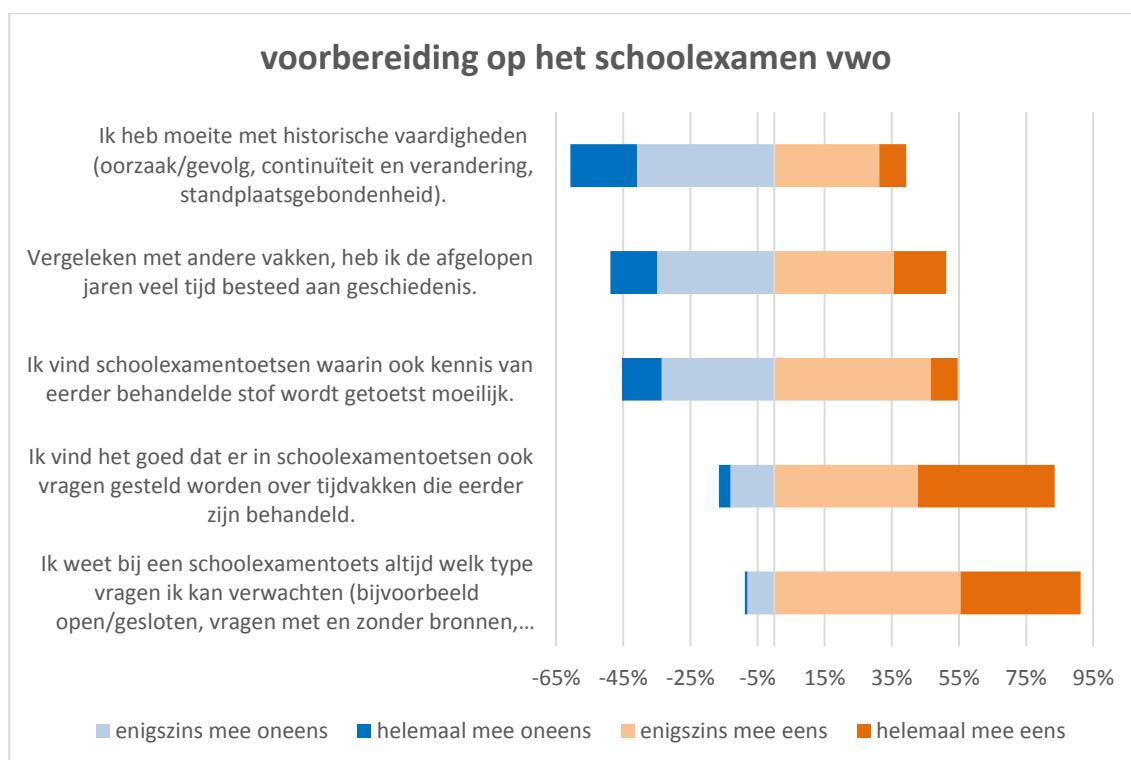
Tabel 6. *Verschillen in opvattingen tussen scholen (in percentages enigszins en helemaal eens).*

Stellingen	Scholen								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ik weet bij een schoolexametoets altijd welk type vragen ik kan verwachten (bijvoorbeeld open/gesloten, vragen met en zonder bronnen, vragen over kennis en vaardigheden).	90	81	88	87	83	93	83	95	85
Ik heb een goed beeld van wat bedoeld wordt met oriëntatiekennis.	100	85	61	78	90	72	57	69	64
Ik denk dat ik goed voorbereid ben op het centraal examen.	95	56	77	81	76	64	73	97	86
Ik weet goed wat me op het centraal examen te wachten staat.	100	73	81	78	59	79	63	96	73
Ik heb een duidelijk beeld van wat ik van de voorbeelden in de historische context op het centraal examen moet kennen.	95	73	64	63	60	54	63	73	75
Ik weet welke jaartallen ik van de historische contexten op het centraal examen moet kennen.	90	55	44	47	62	36	48	60	53
Ik weet welke gebeurtenissen ik van de historische contexten op het centraal examen moet kennen.	95	77	72	72	82	69	77	90	79
Ik weet welke personen ik van de historische contexten op het centraal examen moet kennen.	75	74	69	47	73	52	67	57	68
Ik heb (in de les en in toetsen) voldoende geoefend met examenvragen uit eerdere pilotexamens.	70	64	52	70	67	27	45	90	34

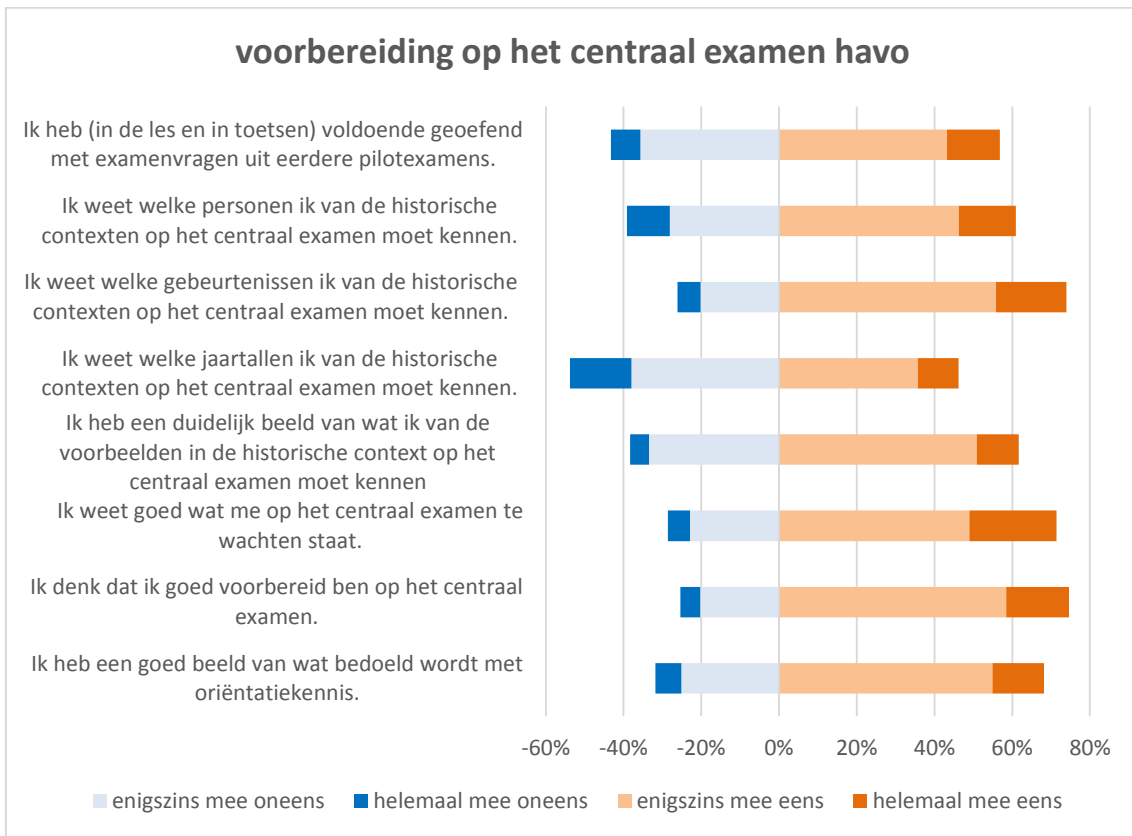
Ten slotte zijn er op sommige onderdelen ook grote verschillen tussen de ervaringen van havo- en vwo-leerlingen, soms ook tussen havo- en vwo-leerlingen van dezelfde school. Zo is er een school waar 62% van de havo-leerlingen aangeeft een goed beeld te hebben van oriëntatiekennis, terwijl dat bij 94% van de vwo-leerlingen het geval is. Op dezelfde school geeft 74% van de havo-leerlingen en 88% van de vwo-leerlingen aan goed voorbereid te zijn op het centraal examen. Op een enkele uitzondering na reageren vwo-leerlingen positiever op de stellingen dan havo-leerlingen (zie figuur 2 t/m 5).

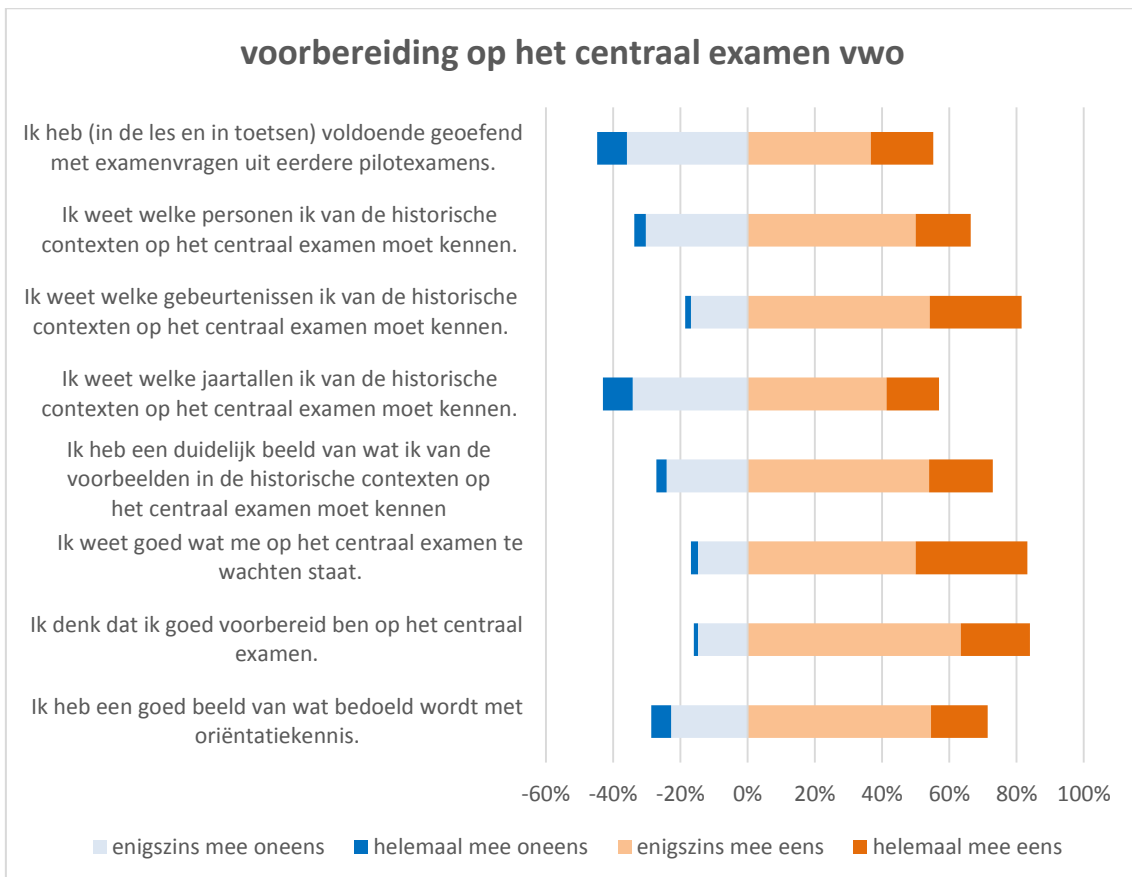
Figuur 2. De voorbereiding op het schoolexamen (havo).

Figuur 3. De voorbereiding op het schoolexamen (vwo).

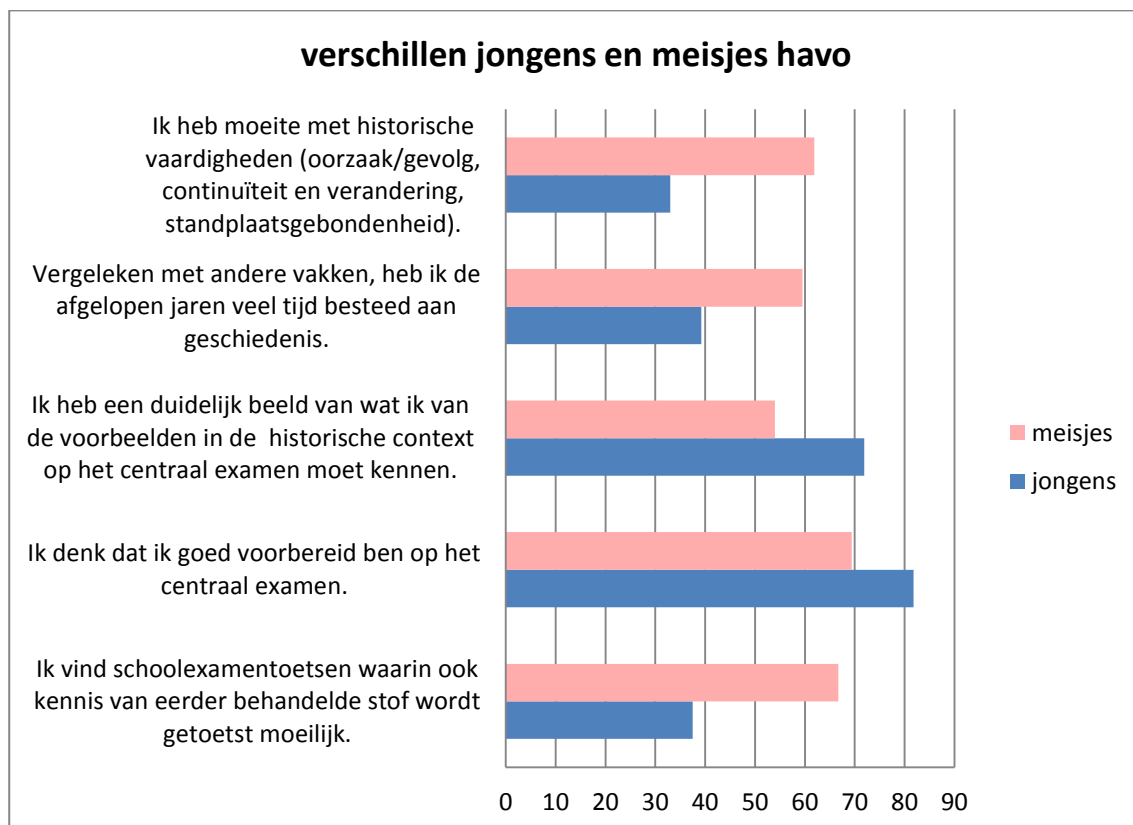
Figuur 4. De voorbereiding op het centraal examen (havo).

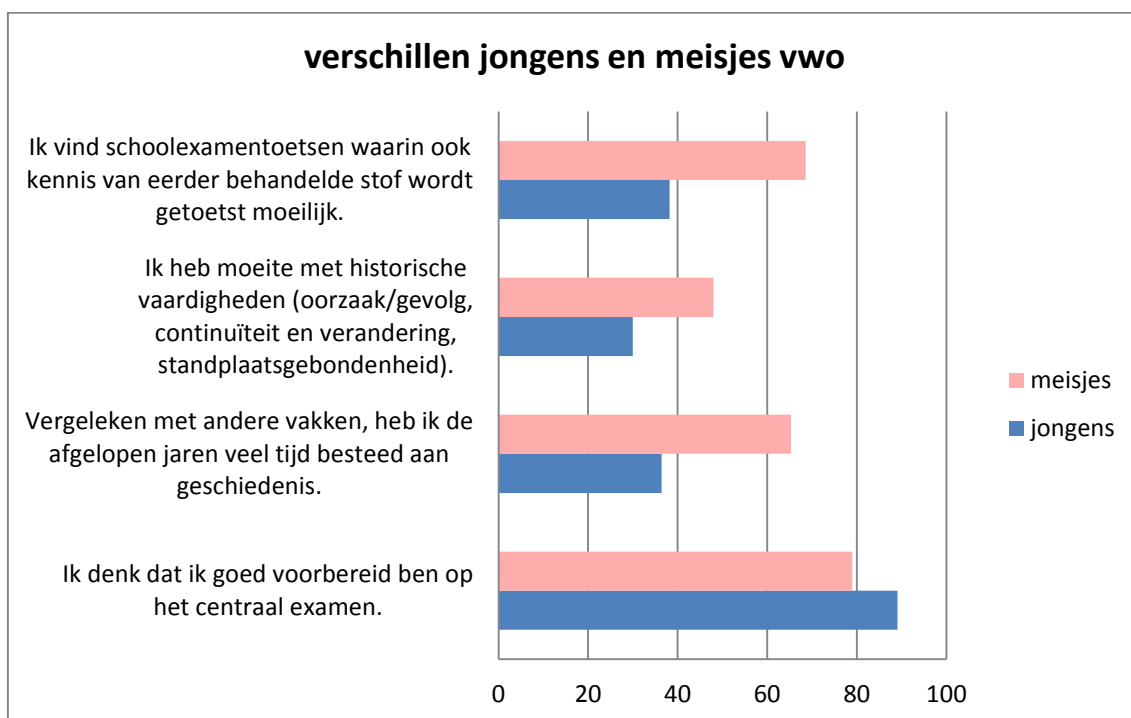
Figuur 5. De voorbereiding op het centraal examen (vwo).

3.2 Verschillen tussen jongens en meisjes

Op vijf (havo) respectievelijk vier (vwo) van de tien stellingen die betrekking hebben op de voorbereiding op het examen, geven meisjes duidelijk andere antwoorden dan jongens. Zo denken jongens op het vwo beter voorbereid te zijn op het examen dan meisjes (89% tegenover 79%), waarbij jongens ook veel uitgesprokener in hun mening zijn dan meisjes. Van de jongens zegt 29% dan zij het helemaal met de stelling eens zijn, tegenover 14% van de meisjes. Op havo zien we een vergelijkbare tendens. In figuur 6 en 7 zijn telkens de percentages enigszins mee eens en helemaal mee eens samengevoegd.

Figuur 6. Verschillen tussen jongens en meisjes havo in percentages (schoolexamen en centraal examen).

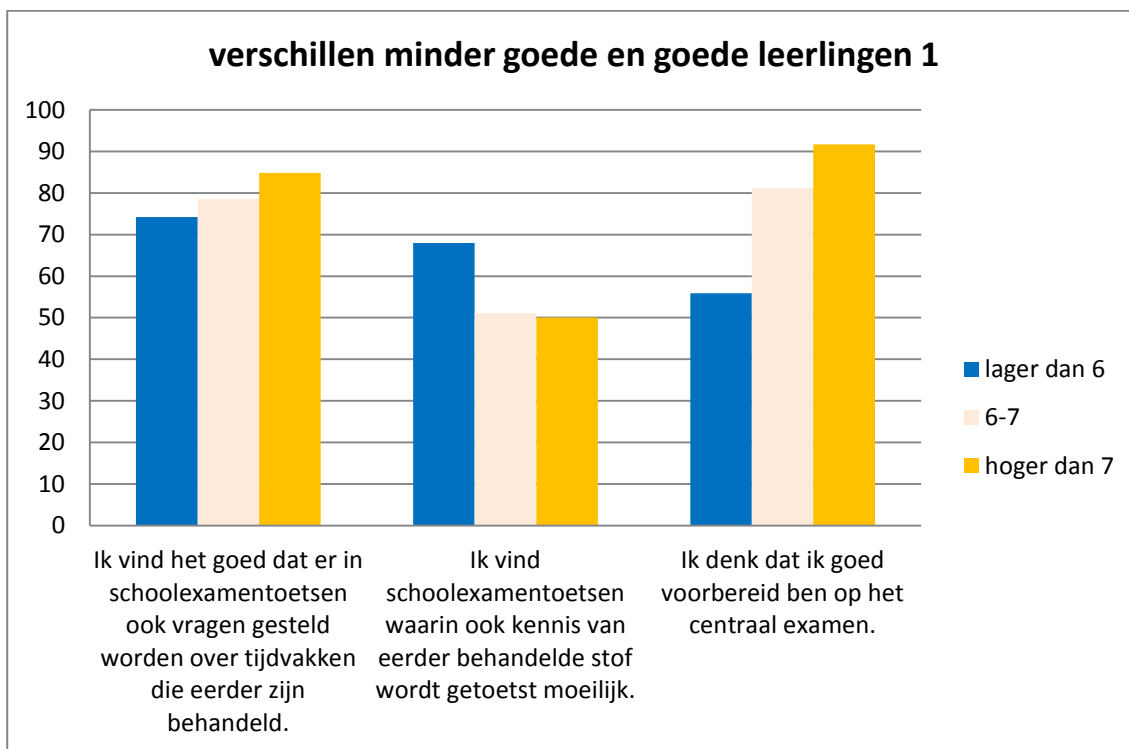

Figuur 7. Verschillen jongens en meisjes vwo in percentages (schoolexamen en centraal examen).

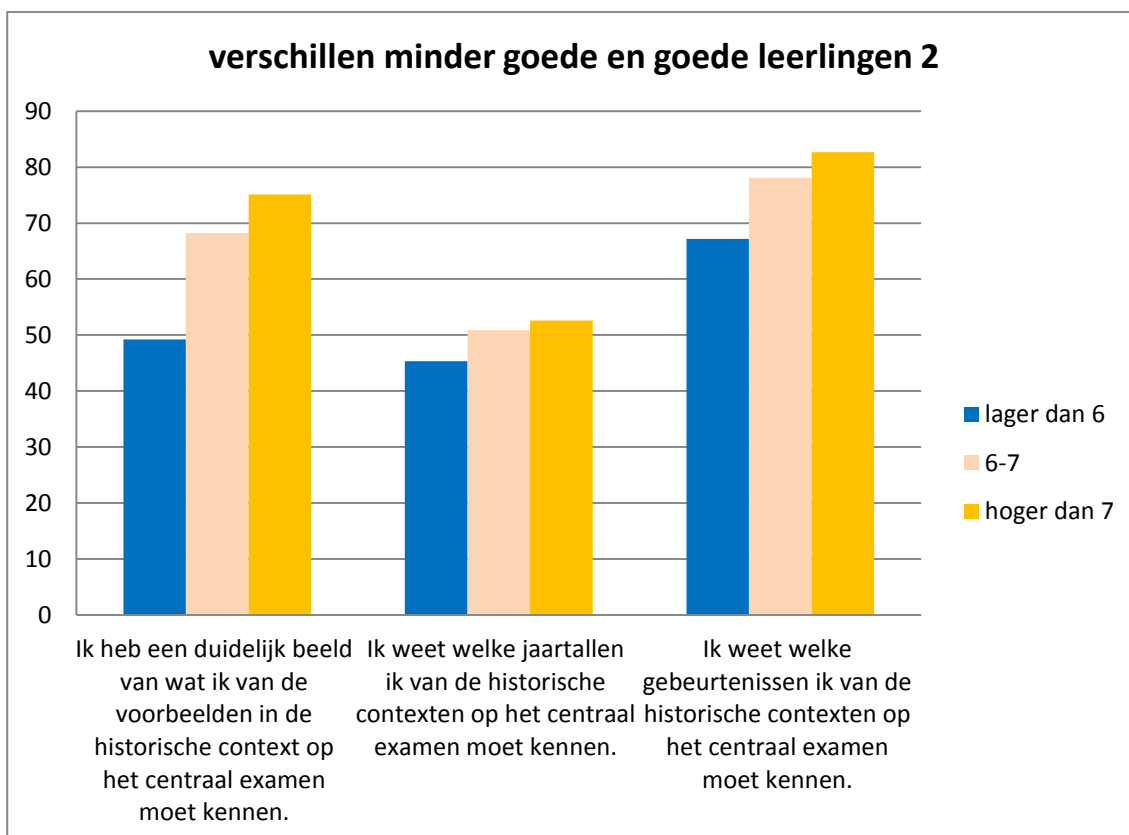
3.3 Verschillen tussen goede en minder goede leerlingen

Voor dit onderzoek zijn leerlingen, op basis van hun schoolexamencijfers op het moment van afname vlak voor het centraal examen, ingedeeld in drie categorieën: leerlingen met een cijfer lager dan 6, tussen 6-7 en hoger dan 7. Op negen van de dertien stellingen is er een significant verschil in de antwoorden van goede en minder goede leerlingen (zie figuur 8, 9 en 10). Zo zeggen goede leerlingen dat zij relatief weinig moeite hebben met historische vaardigheden, minder goede leerlingen daarentegen dat zij hiermee veel moeite hebben.

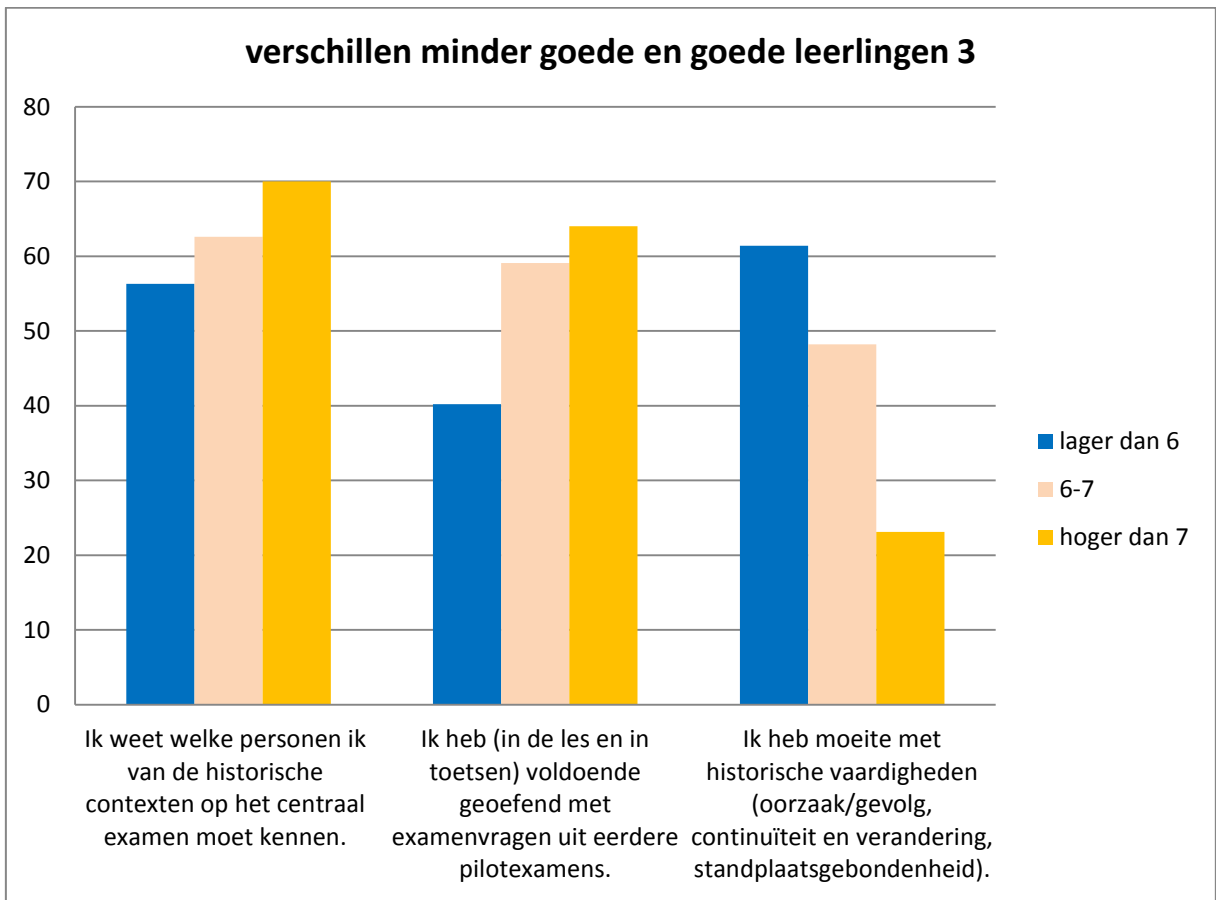

Figuur 8. Verschillen tussen minder goede en goede leerlingen in percentages.

Figuur 9. Verschillen over historische contexten tussen minder goede en goede leerlingen in percentages.

Figuur 10. Overige verschillen tussen minder goede en goede leerlingen in percentages.

4. Opvattingen over het vak geschiedenis

4.1 Hoe denken leerlingen over het vak geschiedenis?

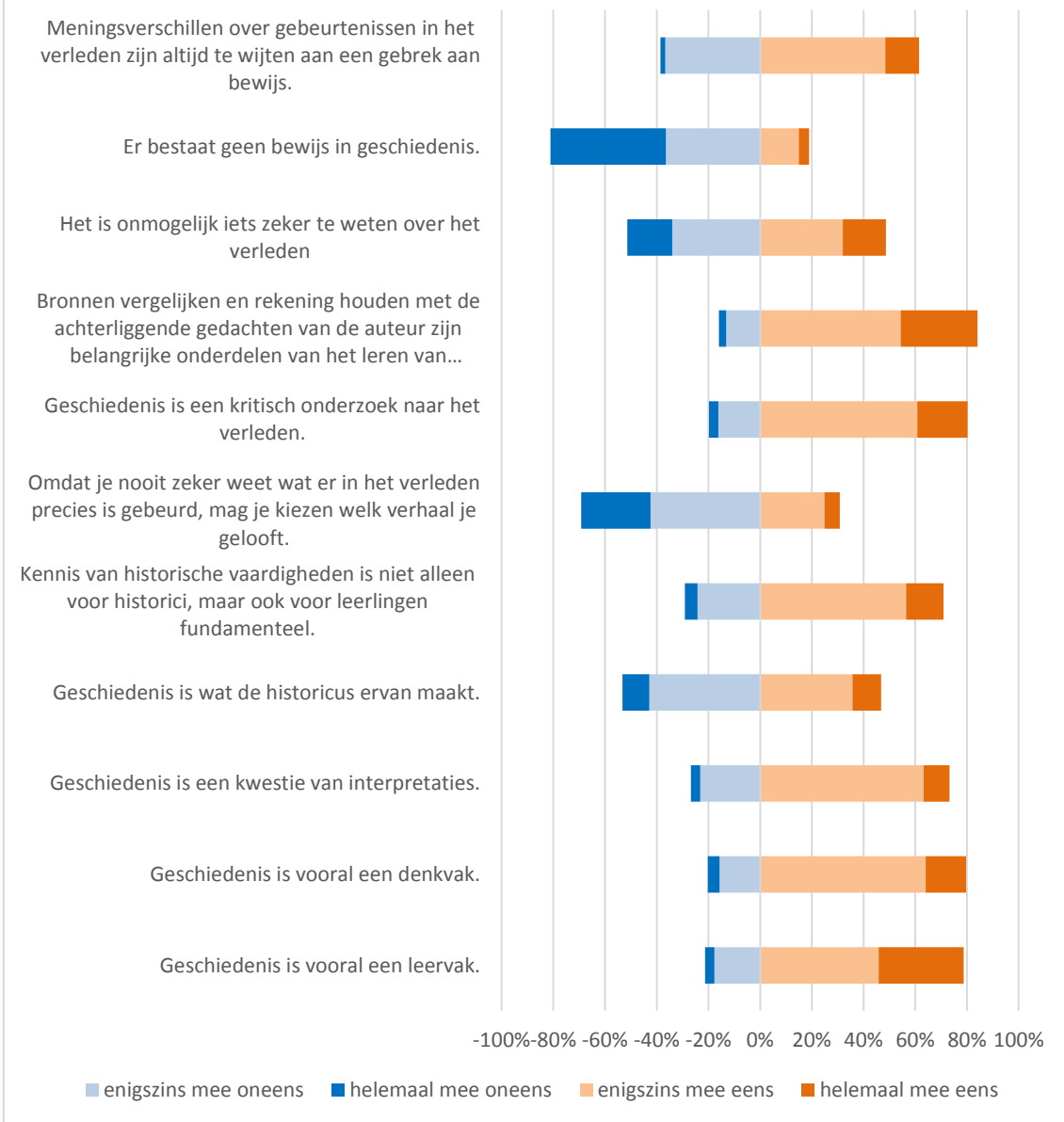
Leerlingen zien geschiedenis als een op interpretaties gebaseerde reconstructie van het verleden en vinden het maken van een praktische opdracht of het houden van een mondelinge presentatie niet echt leuk. Zij zijn tevreden over de focus op Europa en Nederland, maar domein D is niet echt populair.

Het eerste dat opvalt bij het analyseren van de gegevens is dat de opvattingen van havo- en vwo-leerlingen over het schoolvak geschiedenis niet wezenlijk van elkaar verschillen. Bij het reconstrueren van het verleden gaat het, volgens veel leerlingen, om interpretaties, waarbij kritisch bronnenonderzoek een belangrijke rol speelt.

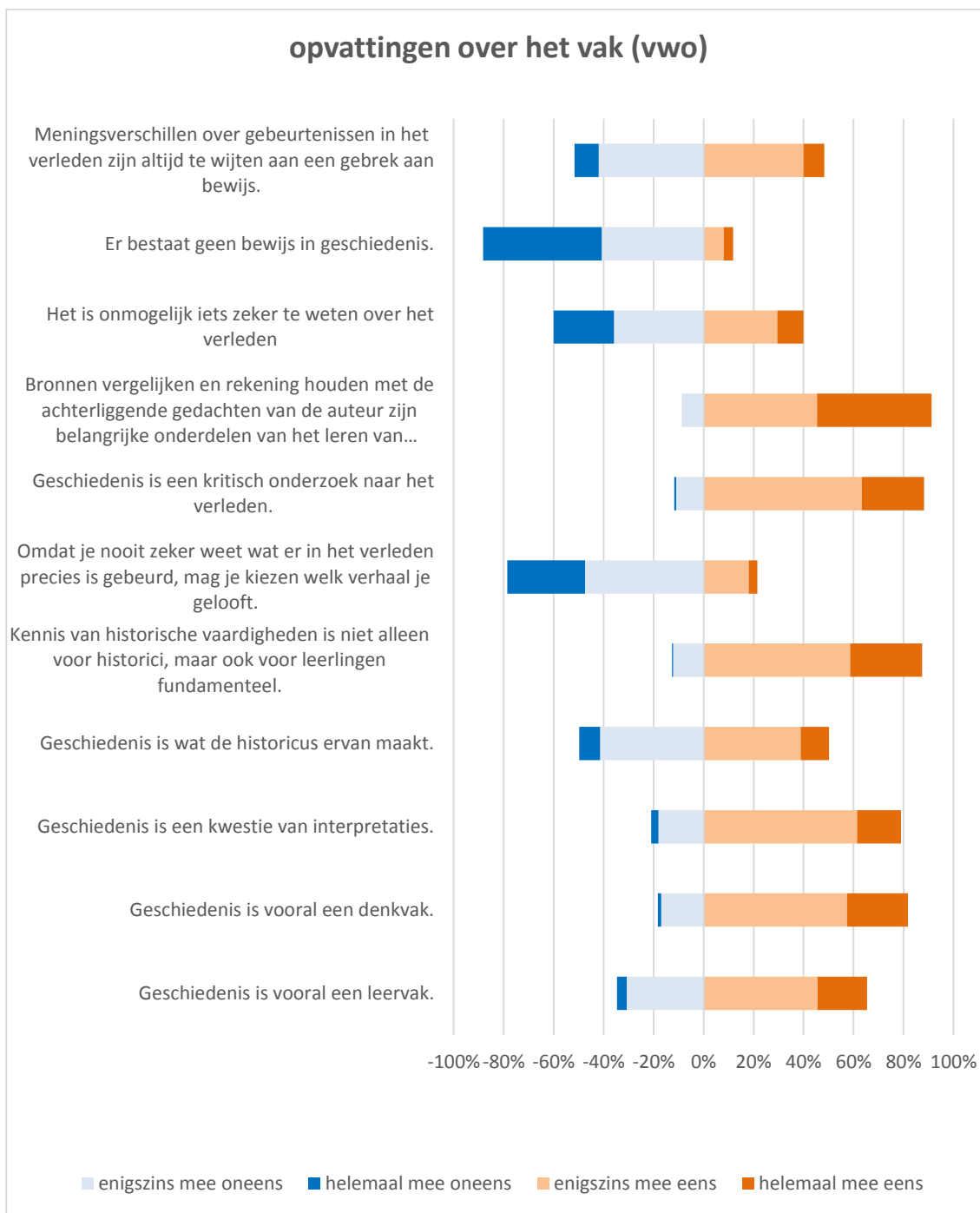
Zij onderschrijven dan ook in hoge mate dat geschiedenis een denkvak is, ook al noemen zij het ook een leervak. Historische vaardigheden zijn volgens hen niet alleen voor historici, maar ook voor leerlingen van fundamenteel belang.

Meer verdeeld zijn leerlingen over een aantal andere aspecten. Er bestaat volgens een zeer ruime meerderheid (>80%) weliswaar bewijs voor wat er in het verleden is gebeurd, maar over de vraag of meningsverschillen over gebeurtenissen in het verleden te wijten zijn aan een gebrek aan bewijs, verschillen zij behoorlijk van mening. Dat geldt ook voor de vraag of het mogelijk is iets met zekerheid te zeggen over het verleden. Even verdeeld zijn ze over de stelling "geschiedenis is wat de historicus ervan maakt". Dit betekent volgens hen echter niet dat je elk willekeurig verhaal over het verleden mag geloven (zie figuur 11 en 12).

opvattingen over het vak (havo)

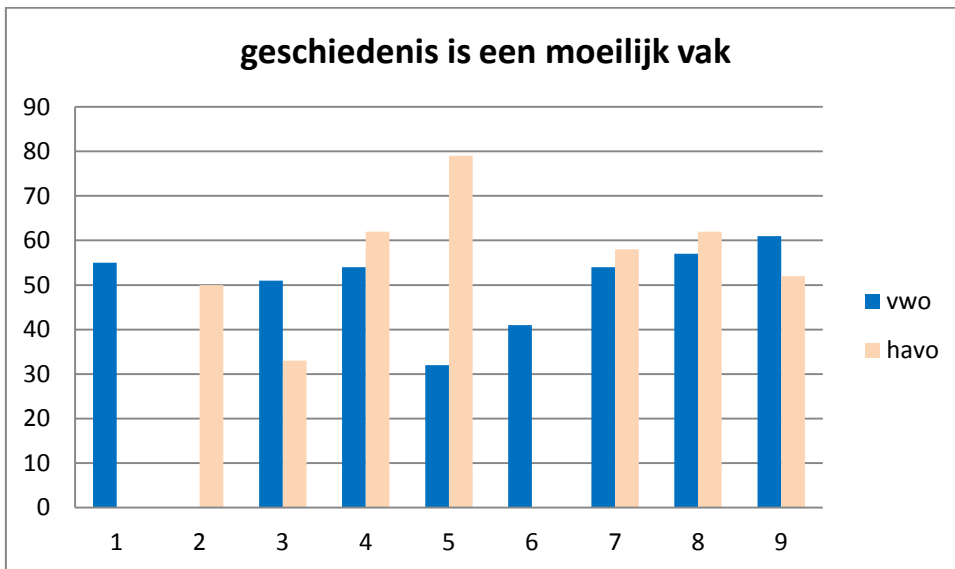

Figuur 11. Opvattingen van havo-leerlingen over het vak geschiedenis.

Figuur 12. Opvattingen van vwo-leerlingen over het vak geschiedenis.

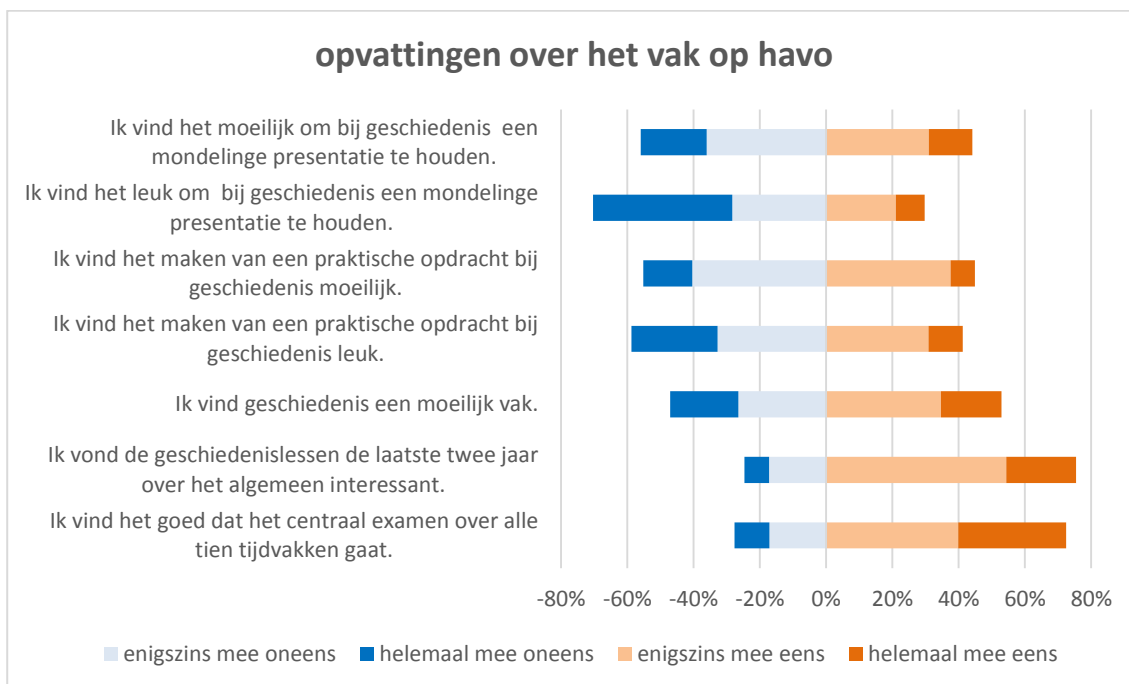
Een zeer ruime meerderheid van de leerlingen (>75%) denkt positief over de geschiedenislessen in de tweede fase. Ongeveer de helft van hen vindt geschiedenis een moeilijk vak. Hierbij zijn er wel grote verschillen tussen scholen en soms ook tussen havo- en vwo-leerlingen (zie figuur 13).

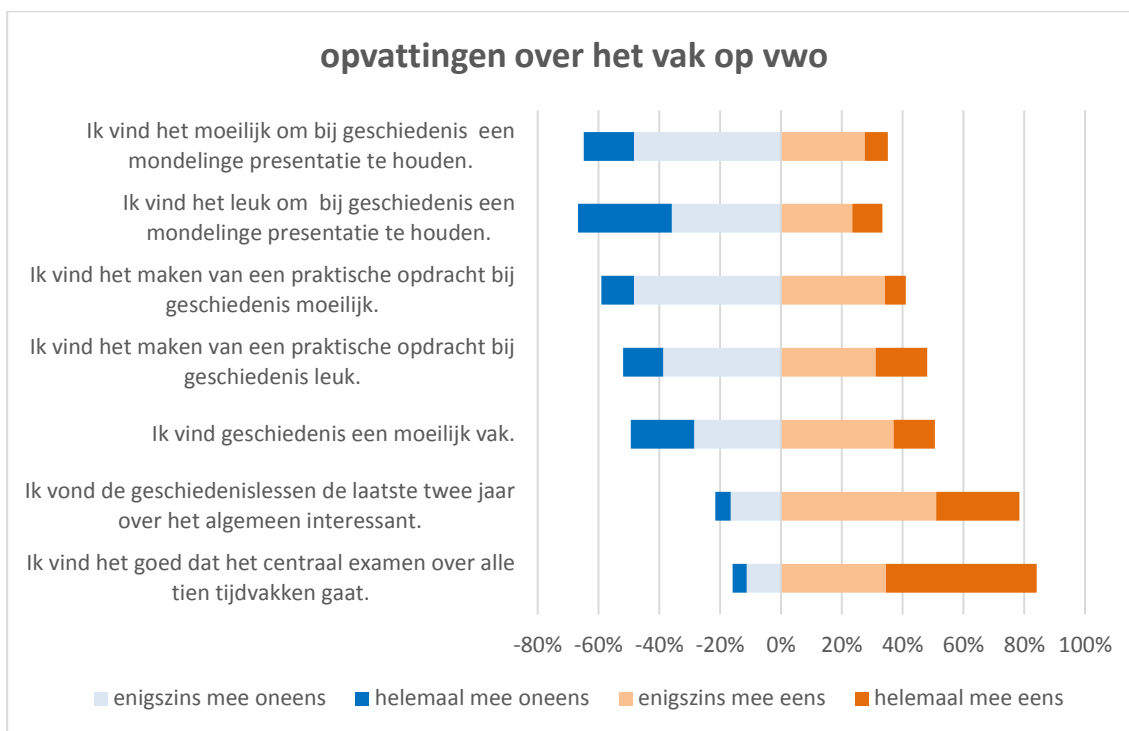
Figuur 13. Percentage leerlingen dat het enigszins of helemaal eens is met de stelling dat geschiedenis een moeilijk vak is, uitgesplitst naar school (1 t/m 9).

In ruime meerderheid (>70% havo en >80% vwo) vindt men het een goede zaak dat het centraal examen betrekking heeft op alle tien tijdvakken. Jongens zijn hierin overigens meer uitgesproken dan meisjes; van de jongens op havo zegt 41,8% dat zij het helemaal met de stelling eens zijn, van de meisjes 25%. Dit geldt ook voor het vwo: 56,4% van de jongens onderschrijft de stelling, tegenover 42,7% van de meisjes.

Een kleine meerderheid (iets meer dan 50%) van de leerlingen is niet echt geporteerd voor praktische opdrachten. Ongeveer de helft van de leerlingen vindt het maken van zo'n opdracht moeilijk. Nog minder leerlingen vinden het houden van een mondelinge presentatie leuk. Dit geldt op de havo nog sterker voor meisjes dan voor jongens. 48,4% van hen is het zelfs helemaal niet eens met de stelling dat het houden van een mondelinge presentatie leuk is (zie figuur 14 en 15).

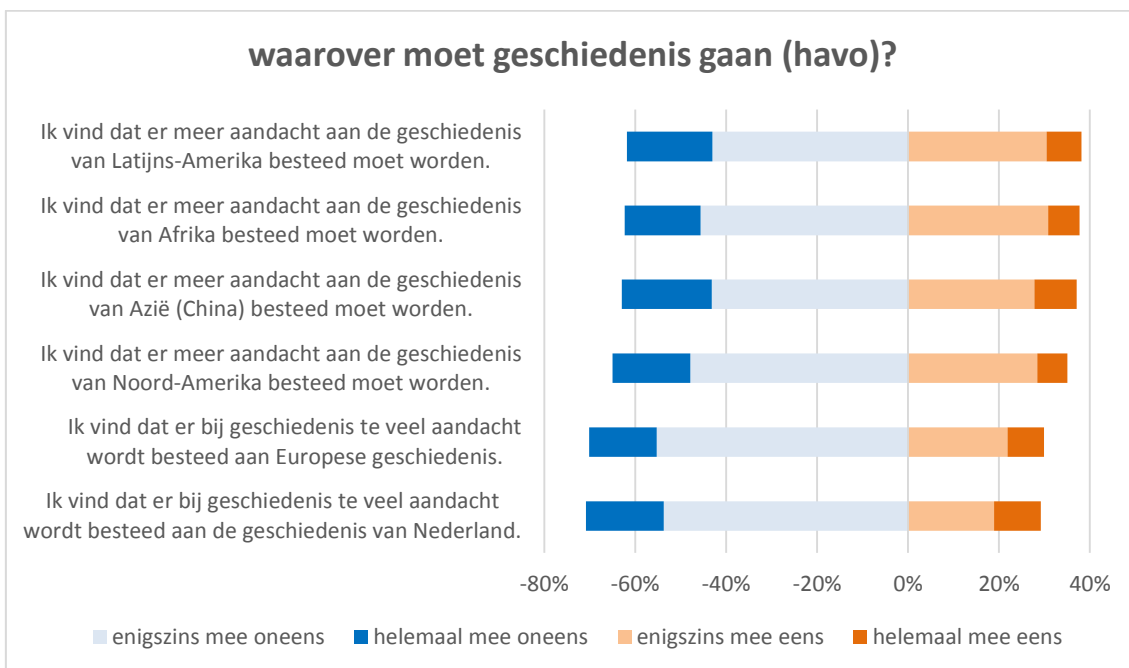
Figuur 14. Opvattingen over het vak geschiedenis (havo).

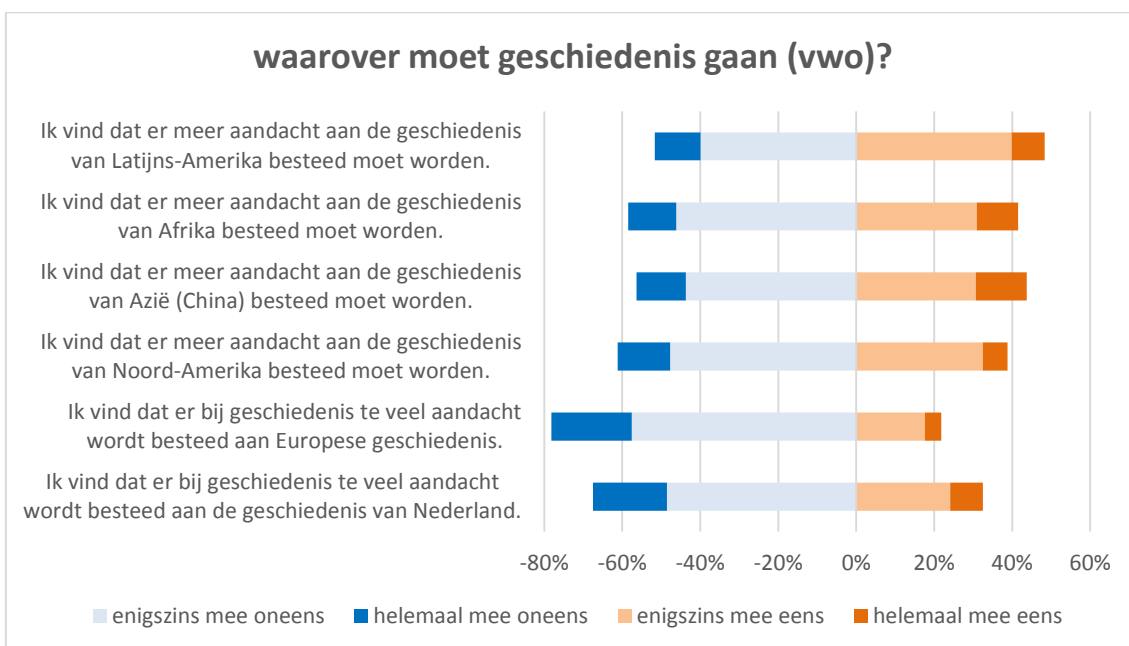
Figuur 15. Opvattingen over het vak geschiedenis (vwo).

De leerlingen kunnen zich over het algemeen goed vinden in de keuze voor een focus op Europa en Nederland in de geschiedenislessen. Zij vinden in ruime meerderheid dat er niet te veel aandacht is voor de geschiedenis van Nederland en Europa. Op havo geldt dat voor respectievelijk 71% en 70% van de leerlingen en op het vwo voor 68% en 78% van de leerlingen. Een meerderheid van de havo- en vwo-leerlingen, zij het een kleine, vindt dat er niet meer aandacht besteed moet worden aan de geschiedenis van Noord- Amerika (respectievelijk 65% en 61%), Zuid-Amerika (62% en 51%), Azië (63% en 56%) en Afrika (62% en 59%) dan nu

het geval is (zie figuur 16 en 17). Opvallend is dat de geschiedenis van Noord-Amerika iets minder populair is dan de geschiedenis van andere continenten.

Figuur 16. Waarover moet geschiedenis gaan (havo)?

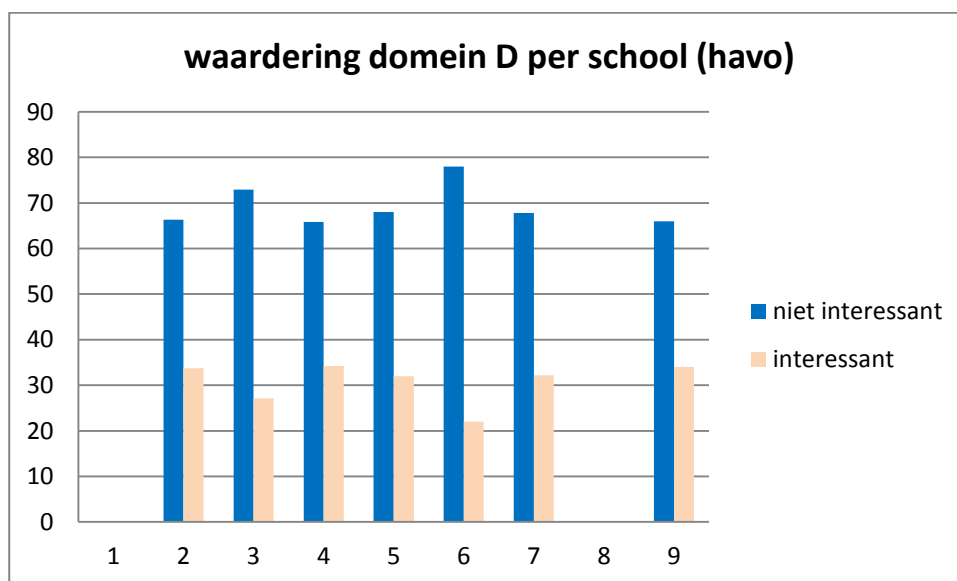
Figuur 17. Waarover moet geschiedenis gaan (vwo)?

4.2 Democratische rechtsstaat en parlementaire democratie

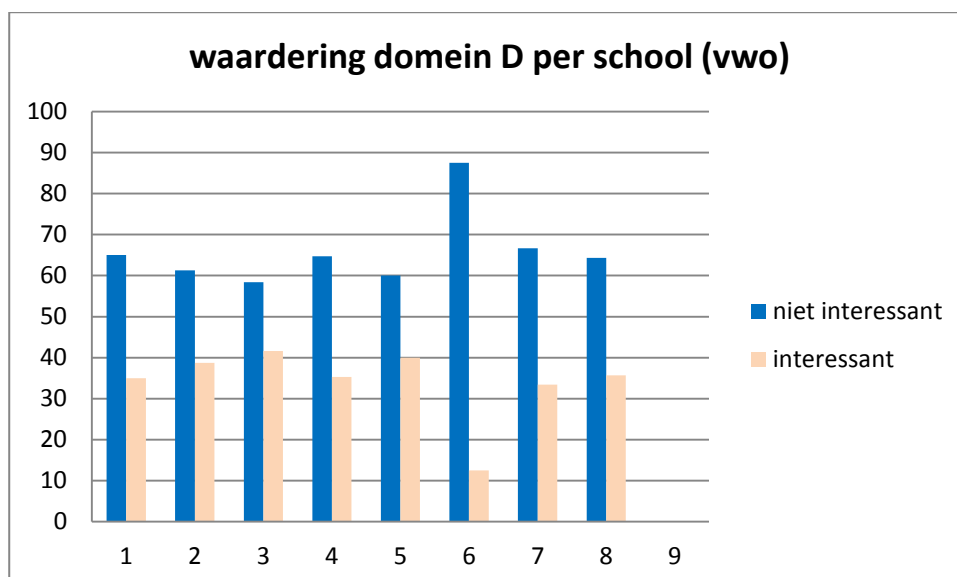
Leerlingen vinden domein D niet echt interessant.

Ongeveer tweederde van alle leerlingen vindt het onderwerp 'de geschiedenis van de democratische rechtsstaat en de parlementaire democratie' (domein D) niet echt interessant. De verschillen tussen de scholen zijn hierbij, op één school na, gering (zie figuur 18 en 19).

Figuur 18. Verschillen tussen scholen in waardering voor domein D in percentages (havo).

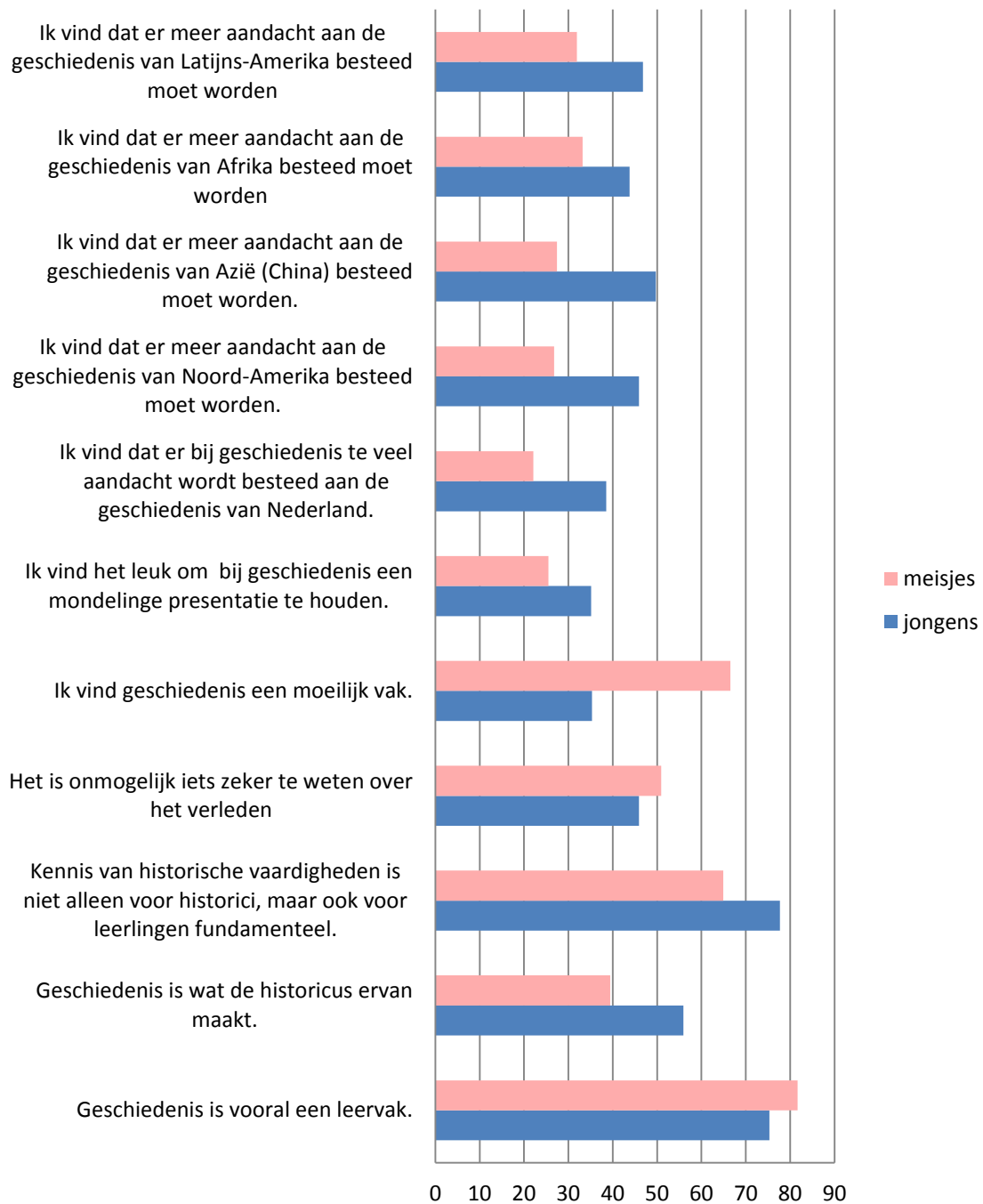
Figuur 19. Verschillen tussen scholen in waardering voor domein D in percentages (vwo).

4.3 Verschillen tussen jongens en meisjes in hoe zij denken over het vak

Meisjes denken anders over het vak geschiedenis dan jongens.

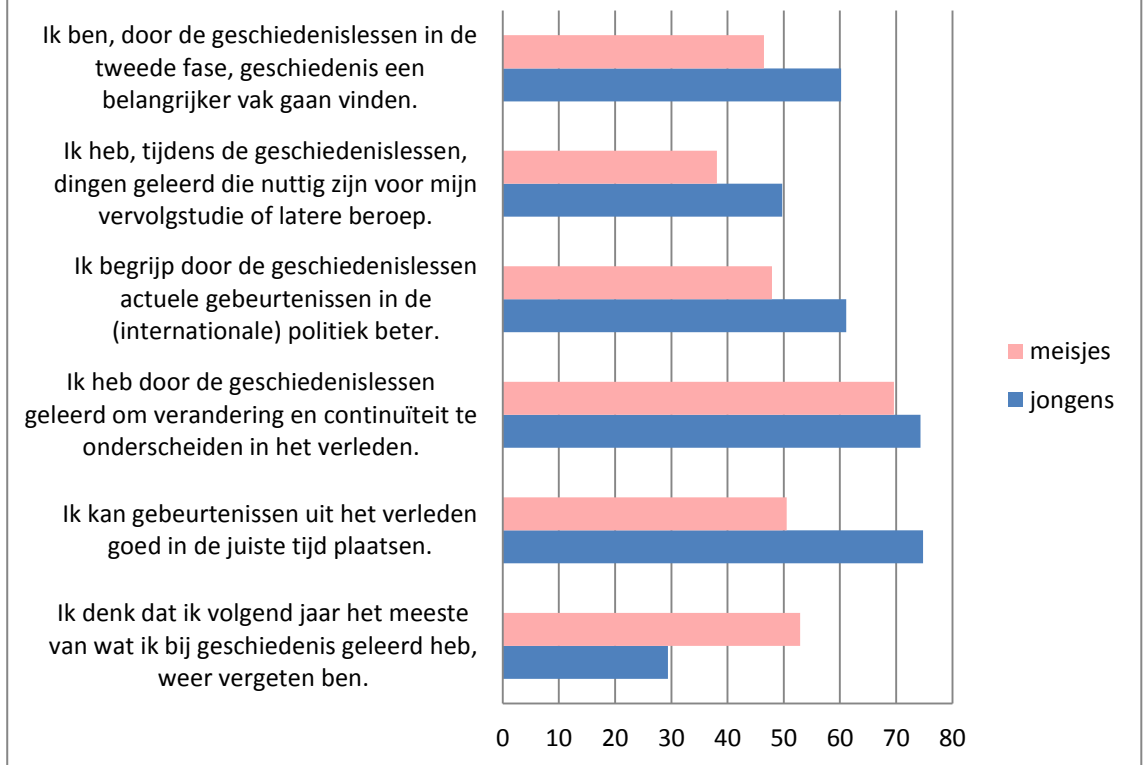
Met name op de havo vinden meer jongens dan meisjes dat er meer aandacht besteed zou moeten worden aan de geschiedenis van landen buiten Europa. Op het vwo zijn deze verschillen minder groot. Op de havo zijn de meisjes minder overtuigd van nut en noodzaak van het vak geschiedenis dan jongens. Op het vwo is dat veel minder het geval. Zowel op havo als op vwo denken meisjes, veel meer dan jongens, dat zij volgend jaar het meeste van wat zij bij geschiedenis geleerd hebben weer vergeten zullen zijn (zie figuur 20 t/m 23 en de volgende paragraaf).

verschillen tussen jongens en meisjes havo 1

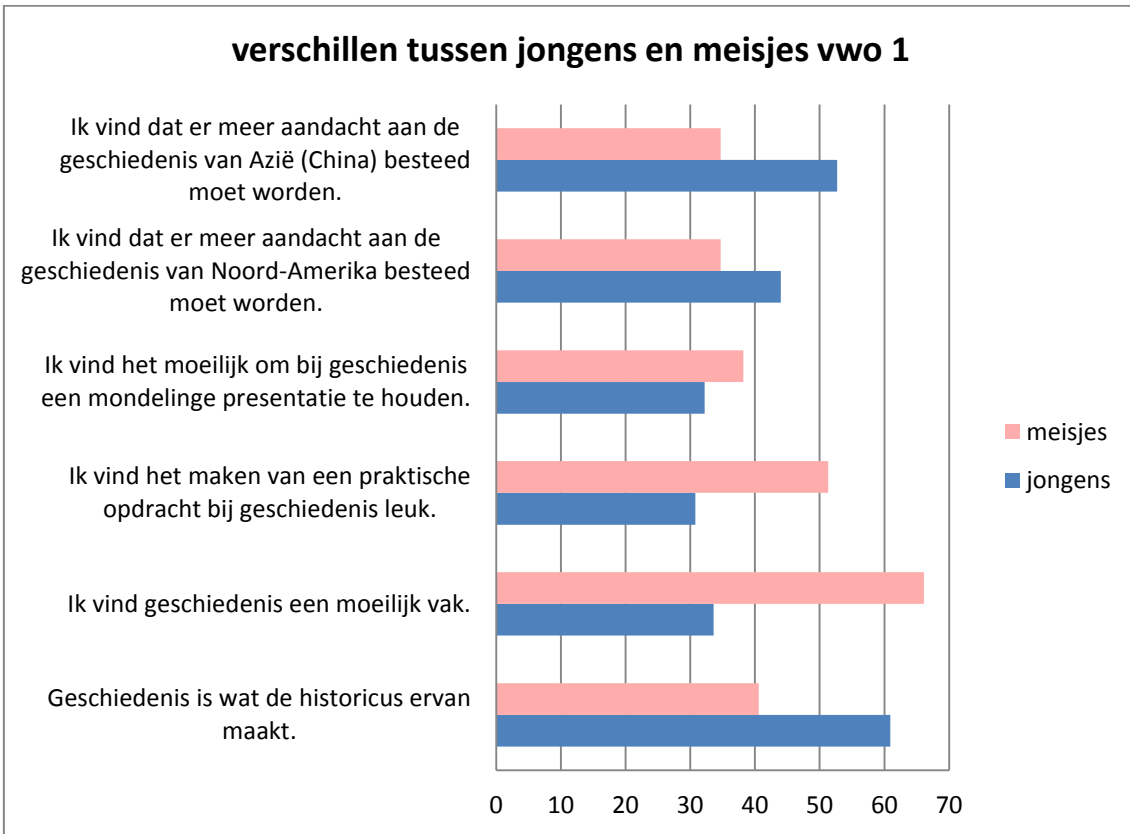

Figuur 20. Verschillen in opvattingen over het vak tussen jongens en meisjes havo, deel 1.

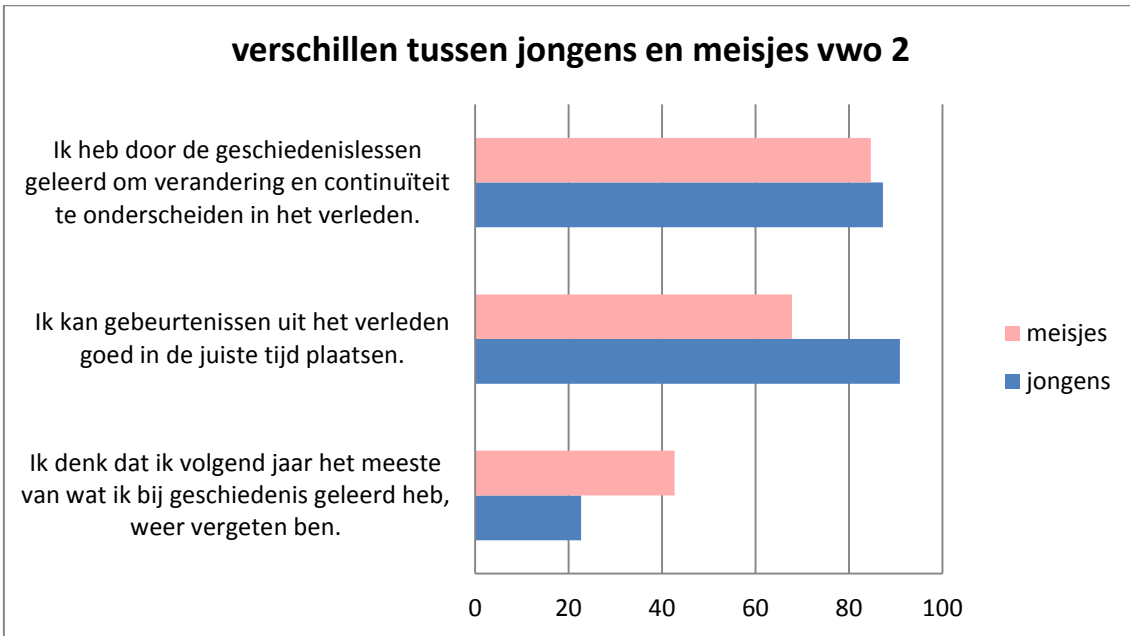
verschillen tussen jongens en meisjes havo 2

Figuur 21. Verschillen in opvattingen over het vak tussen jongens en meisjes havo, deel 2.

Figuur 22. Verschillen in opvattingen over het vak tussen jongens en meisjes vwo, deel 1.

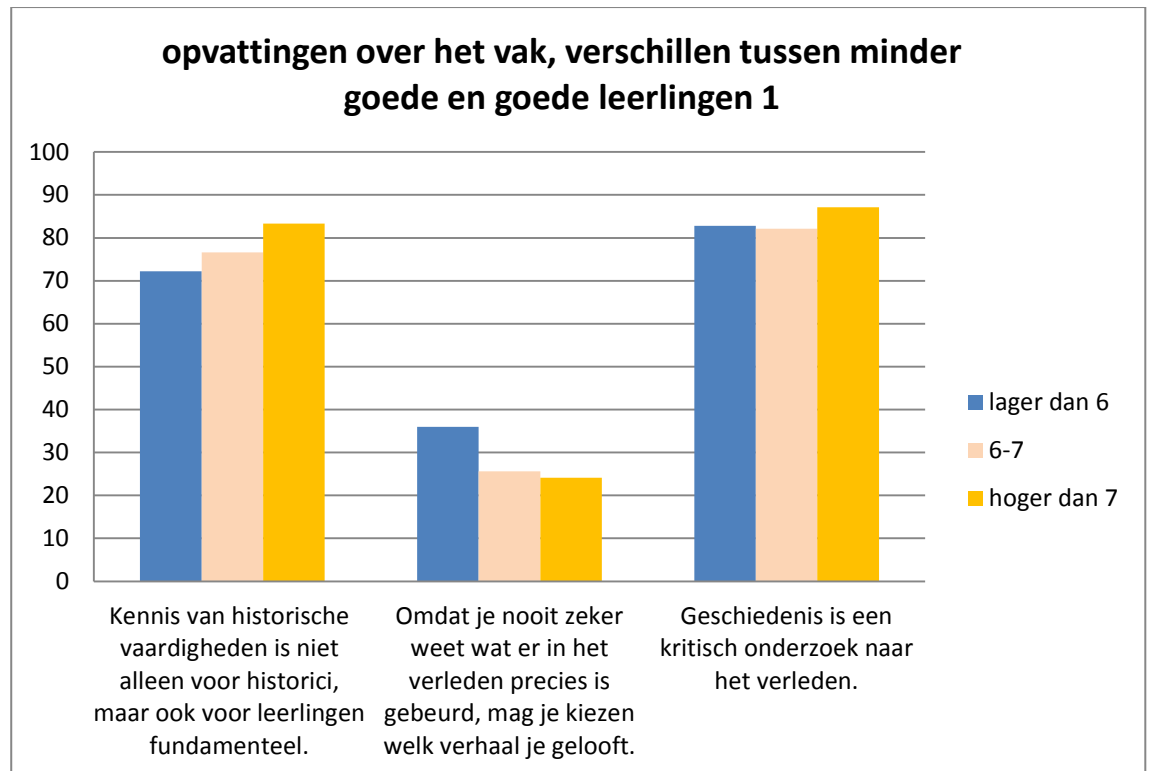
Figuur 23. Verschillen in opvattingen over het vak tussen jongens en meisjes vwo, deel 2.

4.4 Verschillen tussen goede en minder goede leerlingen

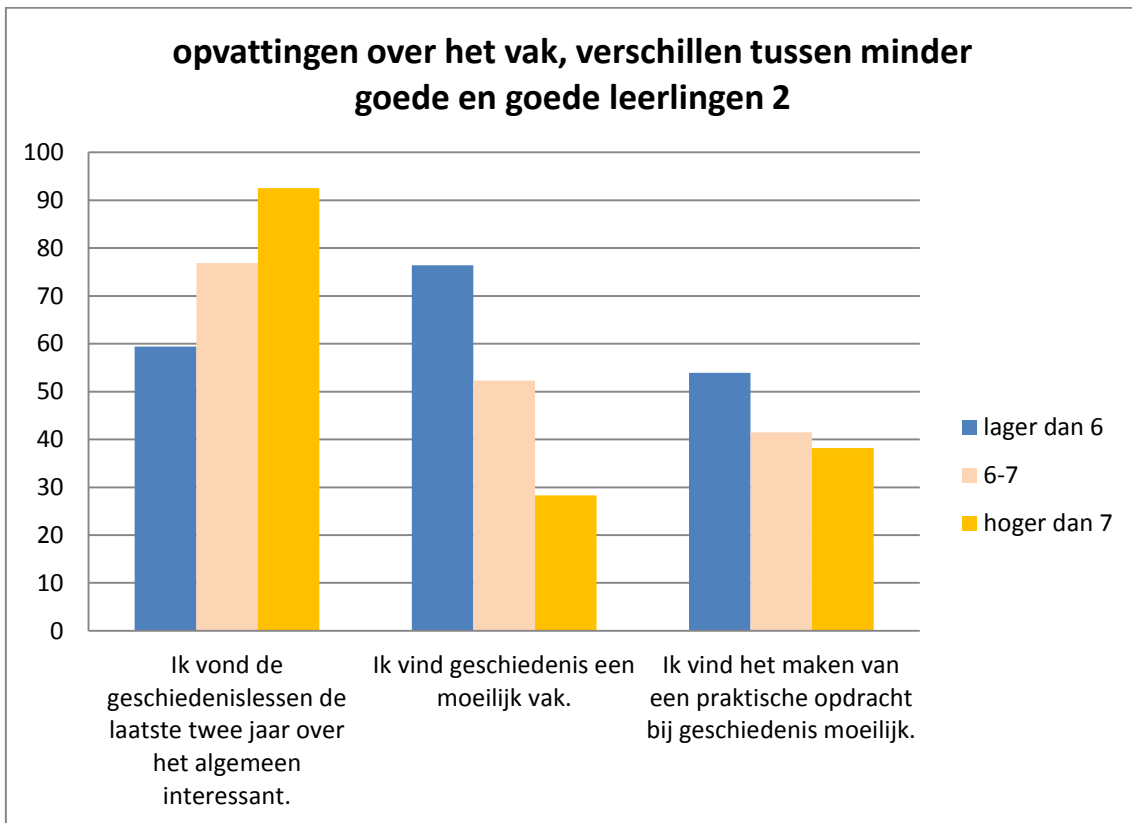
Weinig verschil in opvattingen over het vak geschiedenis tussen minder goede en goede leerlingen.

De meningen van goede leerlingen over de aard van het vak, verschillen op enkele aspecten en in geringe mate van die van minder goede leerlingen.

Minder goede leerlingen vinden, het zal niet verbazen, het vak geschiedenis en het maken van praktische opdrachten moeilijker dan goede leerlingen.

Figuur 24. Opvattingen over het vak, verschillen tussen minder goede en goede leerlingen, deel 1.

Figuur 25. Opvattingen over het vak; verschillen tussen minder goede en goede leerlingen, deel 2.

5. Hoe denken leerlingen over het nut van geschiedenis?

Leerlingen zijn over het algemeen overtuigd van het nut van geschiedenis.

Een van de belangrijkste doelstellingen van de commissie CHMV (commissie De Rooy) was te bevorderen dat leerlingen de middelbare school zouden verlaten met kennis die zij in hun verdere leven zouden kunnen gebruiken om zich te oriënteren in het verleden. Kennis dus die beklijft. Op de vraag of zij volgend jaar het meeste van wat zij bij geschiedenis hebben geleerd weer zijn vergeten, antwoordt bijna 60% van de havoleerlingen en meer dan 60% van de vwo-leerlingen dat zij dat niet verwachten.

Meer dan 85% van de leerlingen is van mening dat zij een goed overzicht van de geschiedenis van de oudheid tot nu hebben gekregen en dat zij hebben geleerd hoe de huidige samenleving is ontstaan uit het verleden. Ook hebben zij in meerderheid het idee dat zij een beter inzicht hebben gekregen in de internationale verhoudingen. Iets minder zeker zijn zij van de bijdrage van geschiedenis aan het begrijpen van de actuele politiek (iets meer dan de helft van de leerlingen).

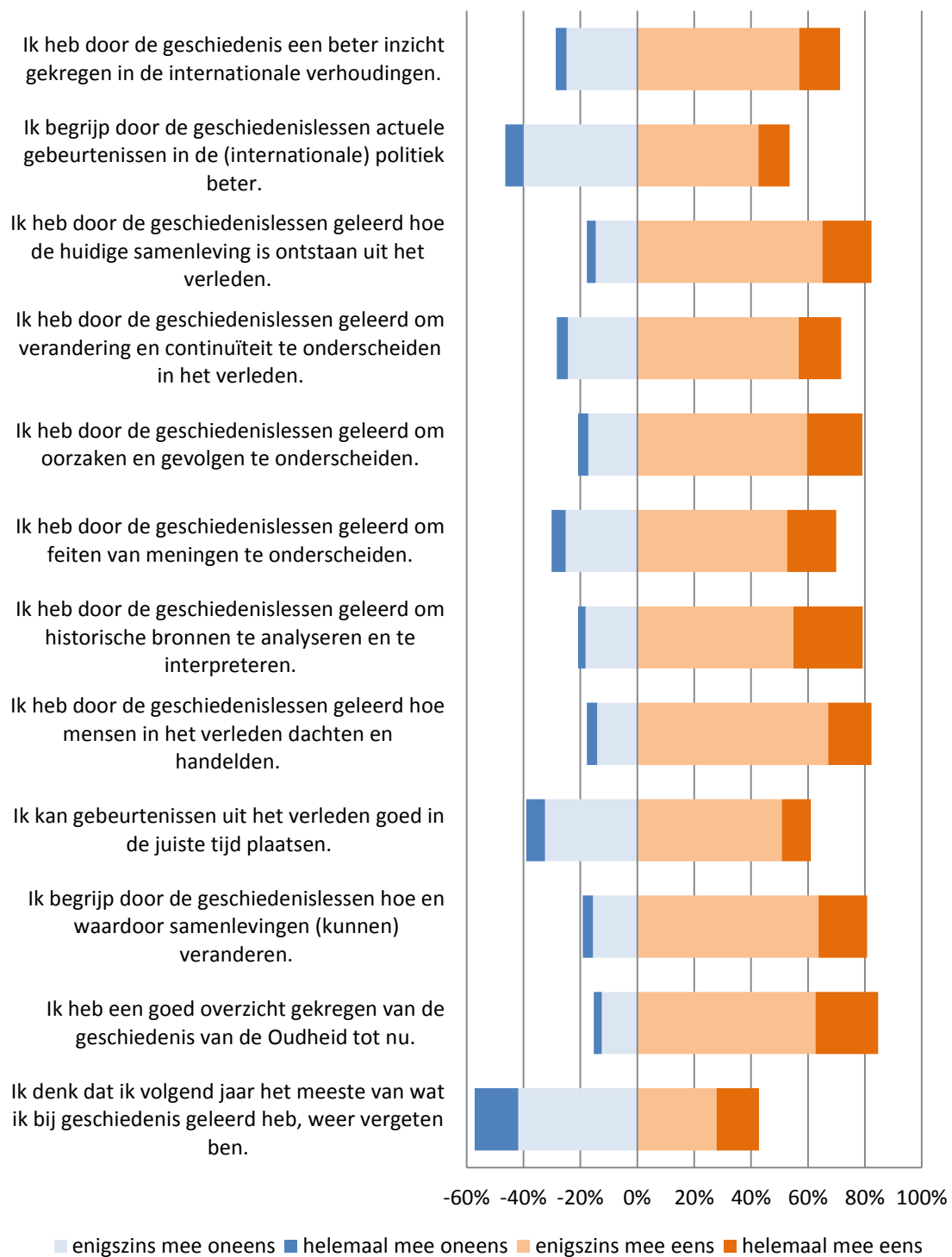
Een ruime meerderheid van de leerlingen geeft aan historische vaardigheden te hebben ontwikkeld, met name het kunnen omgaan met begrippen als oorzaak, gevolg, feit en mening, continuïteit en verandering en het analyseren en interpreteren van bronnen.

Enige twijfel hebben zij wel, (met name havoleerlingen) of zij voldoende in staat zijn historische gebeurtenissen juist in de tijd te plaatsen (zie figuur 26 en 27).

Leerlingen vinden in ruime meerderheid dat kennis van het verleden belangrijk is voor het begrijpen van het heden en dat het vak geschiedenis daaraan een belangrijke bijdrage levert. Zo'n 70% is van mening dat eigenlijk iedereen over deze kennis zou moeten beschikken. Of zij bij geschiedenis dingen hebben geleerd die nuttig zijn voor hun vervolgopleiding, wordt door een meerderheid van havoleerlingen betwijfeld. Dit ondanks het feit dat zij het wel belangrijk vinden dat ze geleerd hebben om redeneringen met argumenten te onderbouwen. Vwo-leerlingen zijn iets meer overtuigd van het nut van geschiedenis dan havoleerlingen. De helft van de laatste groep is er niet van overtuigd dat zij bij geschiedenis kritisch hebben leren denken. Ook hier zijn vwo-leerlingen iets positiever (zie figuur 28 en 29).

Hoe beter de leerlingen scoren op schoolexamens, des te meer zijn zij overtuigd van het nut van het vak geschiedenis (zie figuur 30-32).

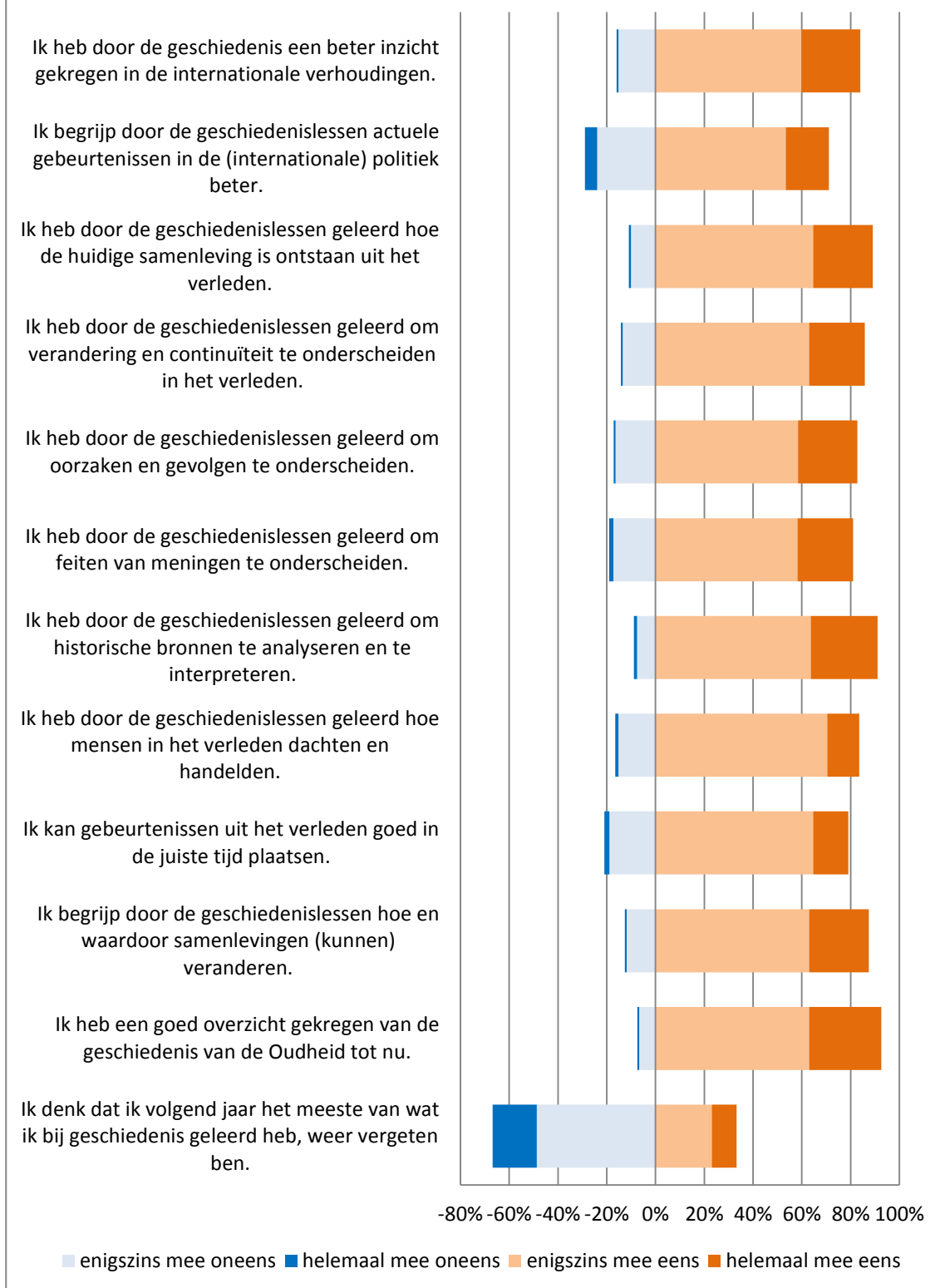
het nut van geschiedenis havo 1

Figuur 26. Het nut van het vak in de ogen van havo-leerlingen, deel 1.

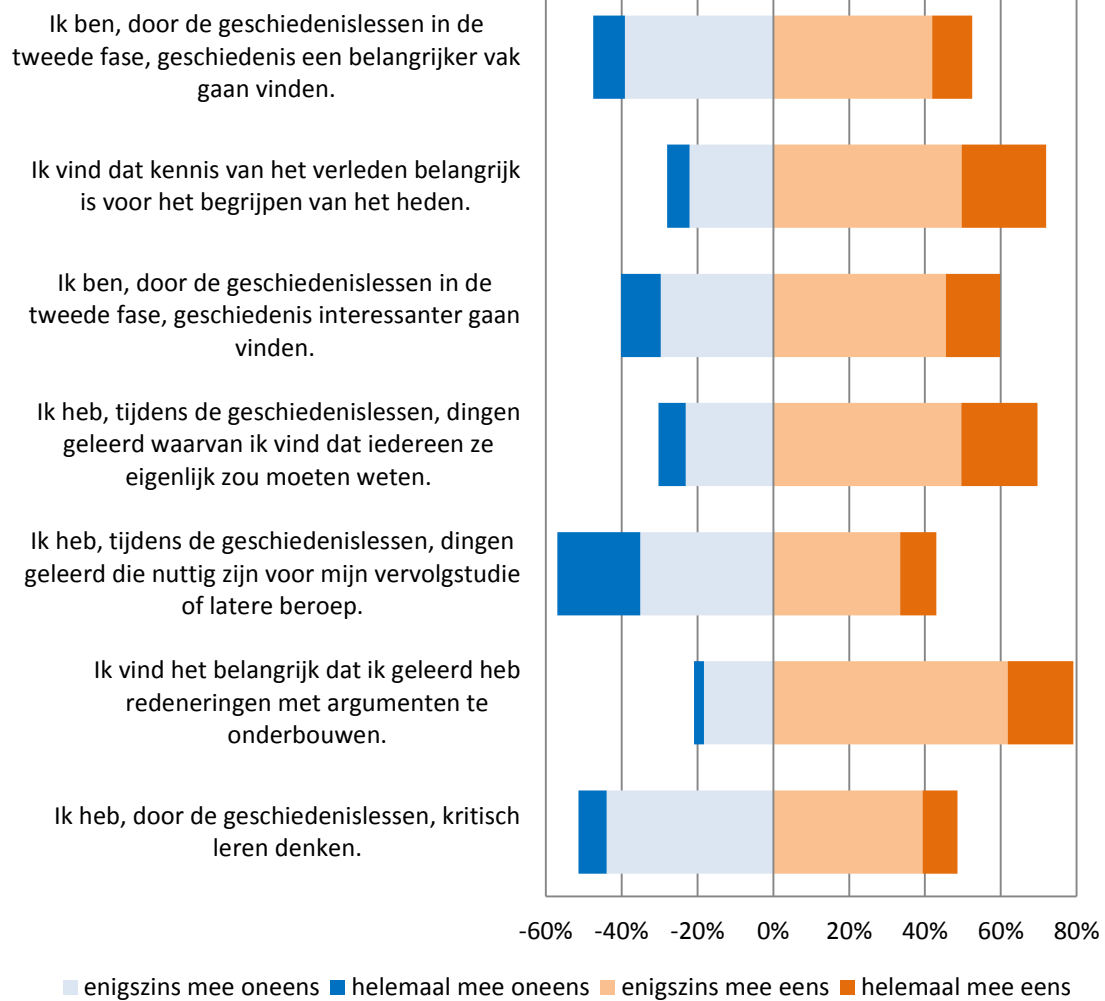

het nut van geschiedenis vwo 1

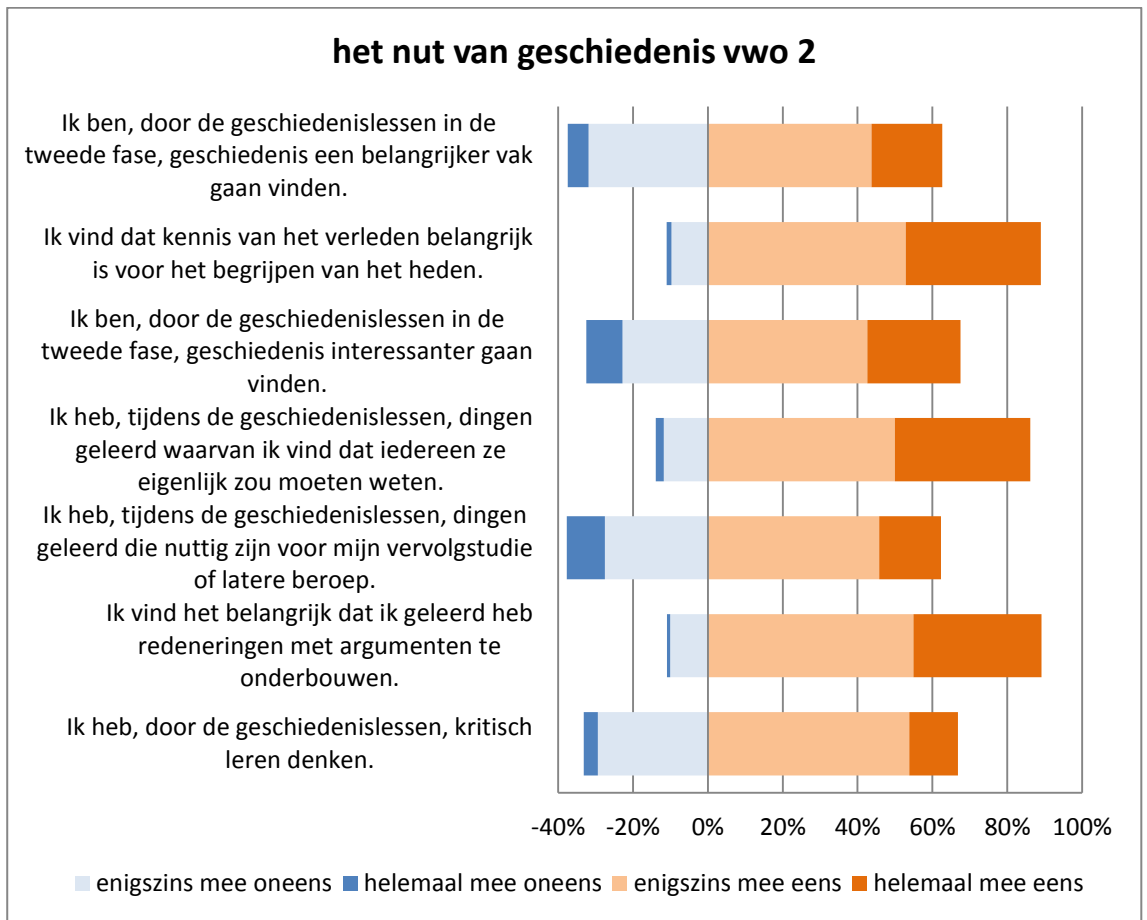

Figuur 27. Het nut van het vak geschiedenis in de ogen van vwo-leerlingen, deel 1

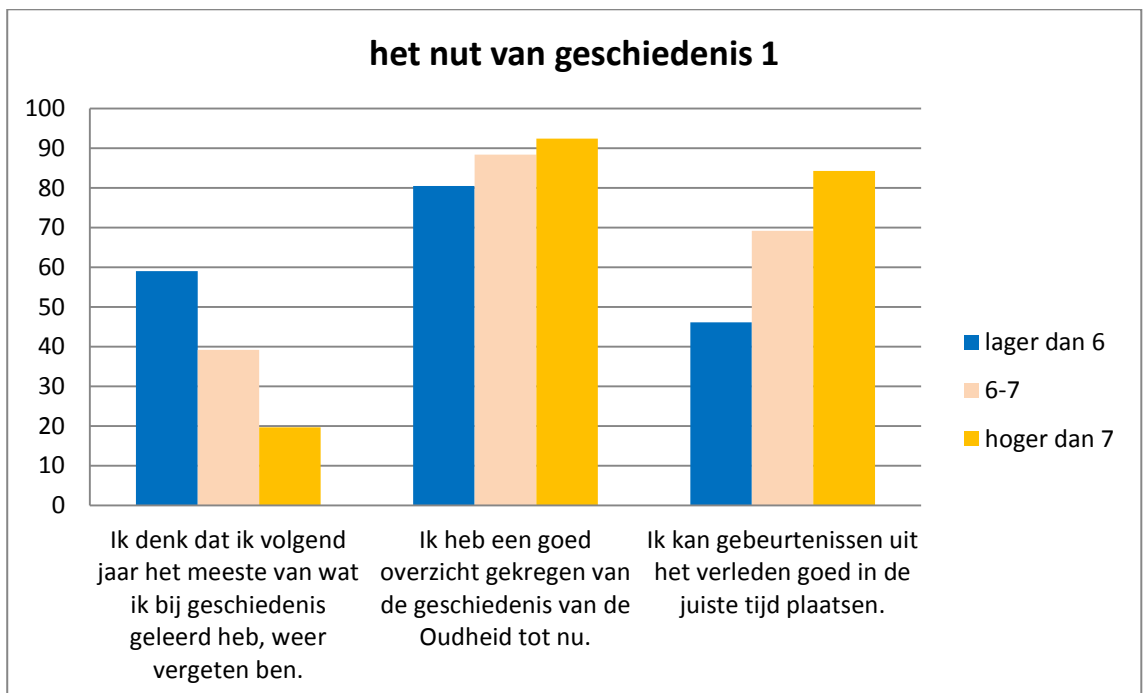
het nut van geschiedenis havo 2

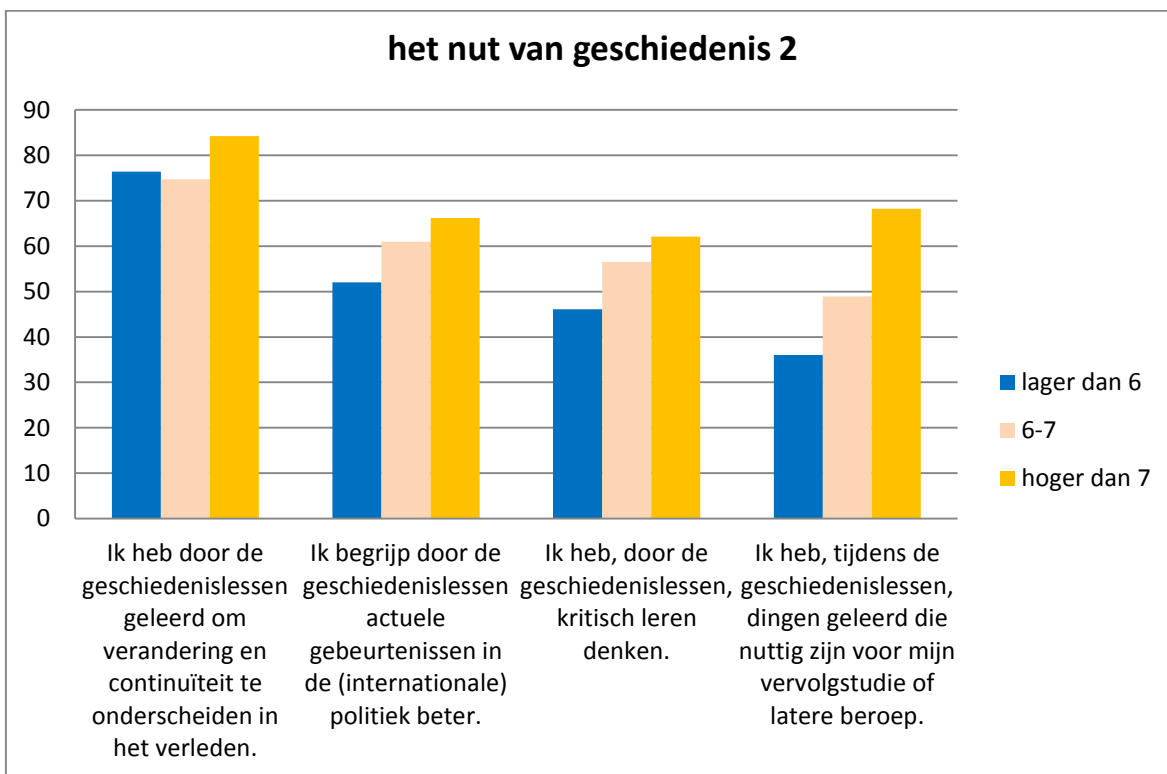
Figuur 28. Het nut van het vak geschiedenis in de ogen van havo-leerlingen, deel 2..

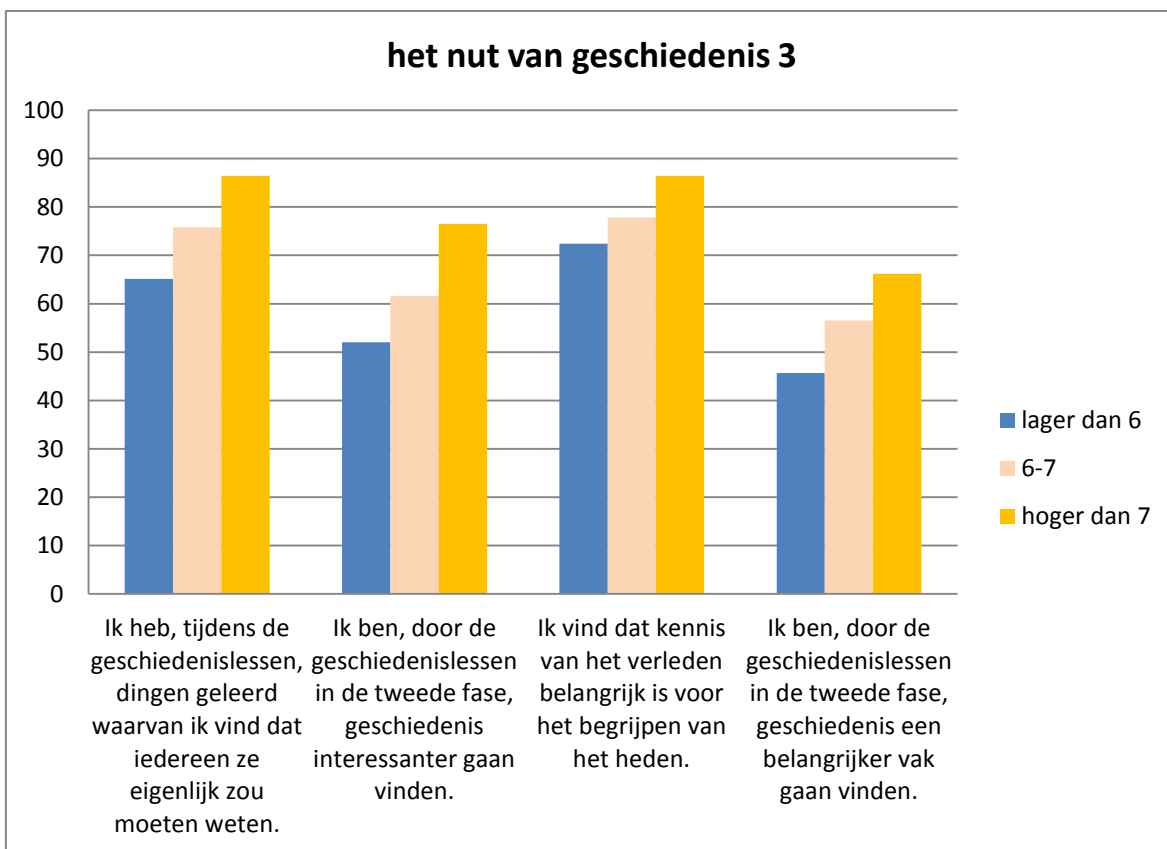
Figuur 29. Het nut van het vak in de ogen van vwo-leerlingen, deel 2.

Figuur 30. Denken minder goede en goede leerlingen verschillend over het nut van het vak geschiedenis, deel 1? De getallen zijn percentages.

Figuur 31. Denken minder goede en goede leerlingen verschillend over het nut van het vak geschiedenis, deel 2? De getallen zijn percentages.

Figuur 32. Denken minder goede en goede leerlingen verschillend over het nut van het vak geschiedenis, deel 3? De getallen zijn percentages.

6. Wat vinden leerlingen van de tien tijdvakken?

6.1 Hoe interessant vinden leerlingen de tien tijdvakken?

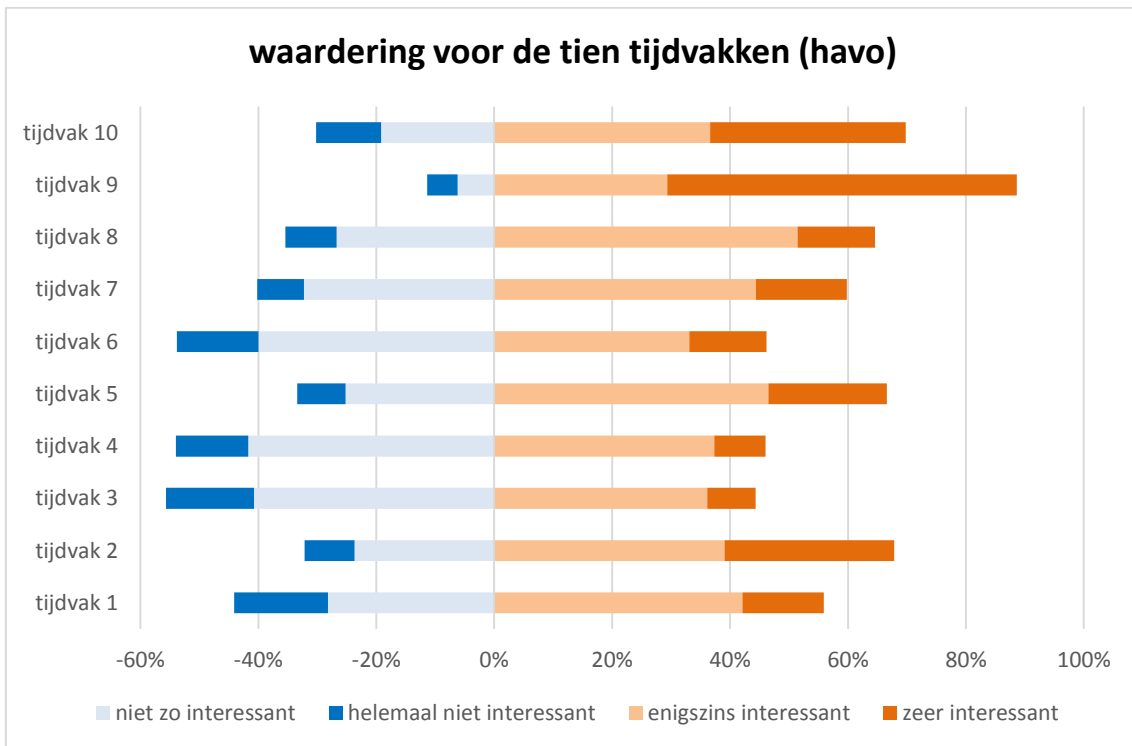
De eerste helft van de twintigste eeuw is het meest populair, voor de middeleeuwen hebben de leerlingen duidelijk minder waardering.

Je kunt op verschillende manieren naar de tijdvakken kijken. Je kunt bijvoorbeeld het accent leggen op het verschil in waardering. Dan blijkt dat de eerste helft van de twintigste eeuw met voorsprong het populairste tijdvak is. Dan volgt de tweede helft van de twintigste eeuw, de oudheid en de negentiende en zestiende eeuw. De middeleeuwen en de zeventiende eeuw worden het minst gewaardeerd (zie figuur 33 en 34).

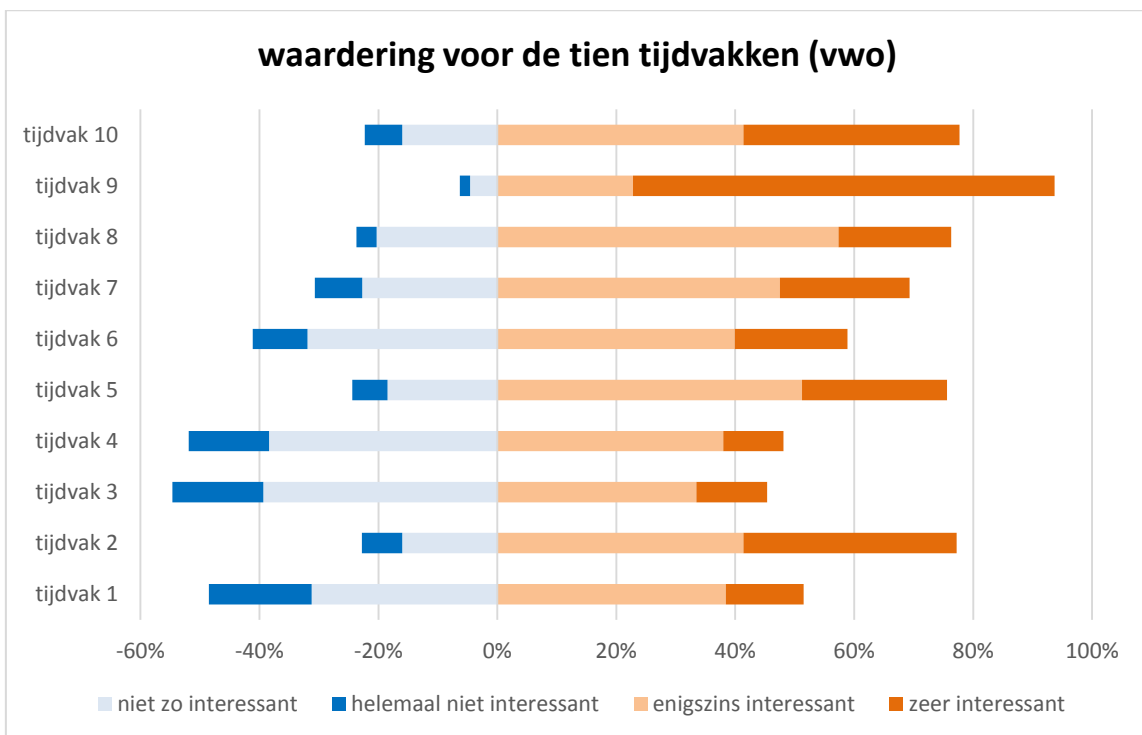
Je kunt echter ook naar overeenkomsten kijken en dan blijkt dat een meerderheid van de leerlingen redelijk tot zeer positief is over de meeste tijdvakken. Op havo geldt dat voor zeven en op vwo zelfs voor acht tijdvakken. Slechts de beide tijdvakken over de middeleeuwen worden overwegend negatief beoordeeld (zie figuur 33 en 34).

De waardering van de tijdvakken verloopt op havo en vwo volgens een vrijwel identiek patroon. Bij twee tijdvakken is er op havo een significant verschil in de waardering tussen jongens en meisjes ($p \leq .05$). De prehistorie is populairder bij meisjes en de vroege middeleeuwen bij jongens. Op het vwo liggen de verhoudingen enigszins anders. Bij de eerste vier tijdvakken is de interesse van meisjes duidelijk lager dan die van jongens. Bij het eerste tijdvak ligt de waardering bij beide seksen weliswaar rond de 50%, maar zijn de meisjes veel uitgesproken in hun appreciatie dan jongens. Van de meisjes vindt 19,5% het tijdvak zeer interessant, tegenover 5,5% van de jongens (zie figuur 35 en 36).

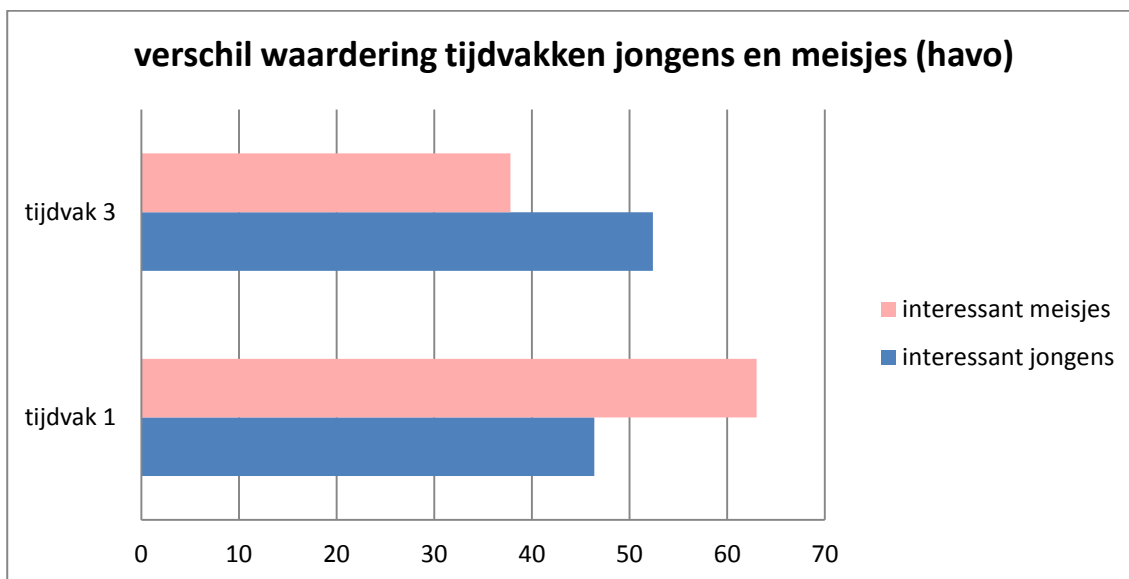
De tijdvakken vier, zes en zeven worden duidelijk meer gewaardeerd door goede leerlingen dan door minder goede leerlingen (zie figuur 37 waarin de percentages 'enigszins interessant' en 'zeer interessant' zijn samengevoegd).

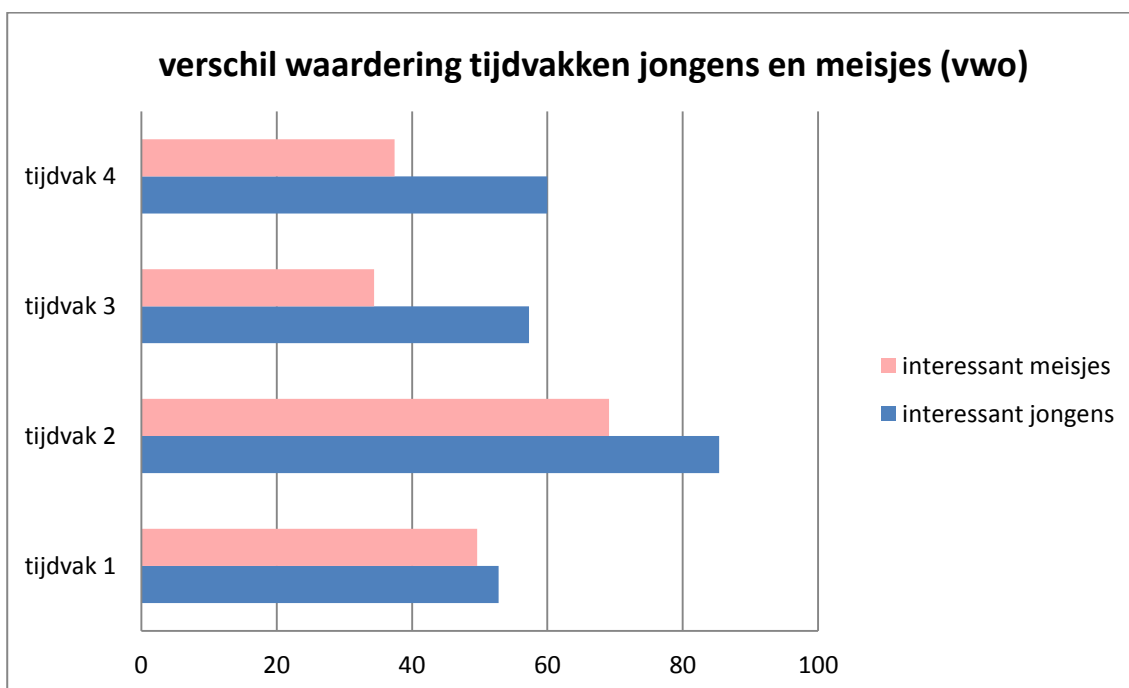
Figuur 33. Waardering voor de tijdvakken (havo).

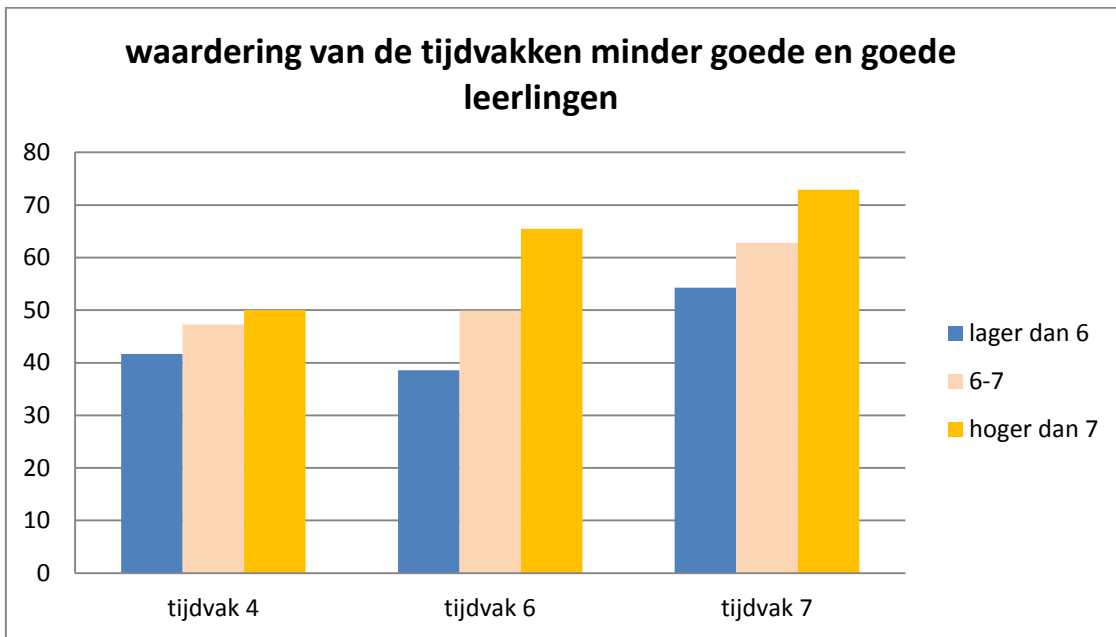
Figuur 34. Waardering voor de tijdvakken (vwo).

Figuur 35. Waardering voor de tijdvakken, verschillen tussen jongens en meisjes (havo). De getallen zijn percentages.

Figuur 36. Waardering voor de tijdvakken, verschillen tussen jongens en meisjes (vwo). De getallen zijn percentages.

Figuur 37. Waardering voor de tijdvakken, verschillen tussen minder goede en goede leerlingen. De getallen zijn percentages.

6.2 Hoe moeilijk vinden leerlingen de tien tijdvakken?

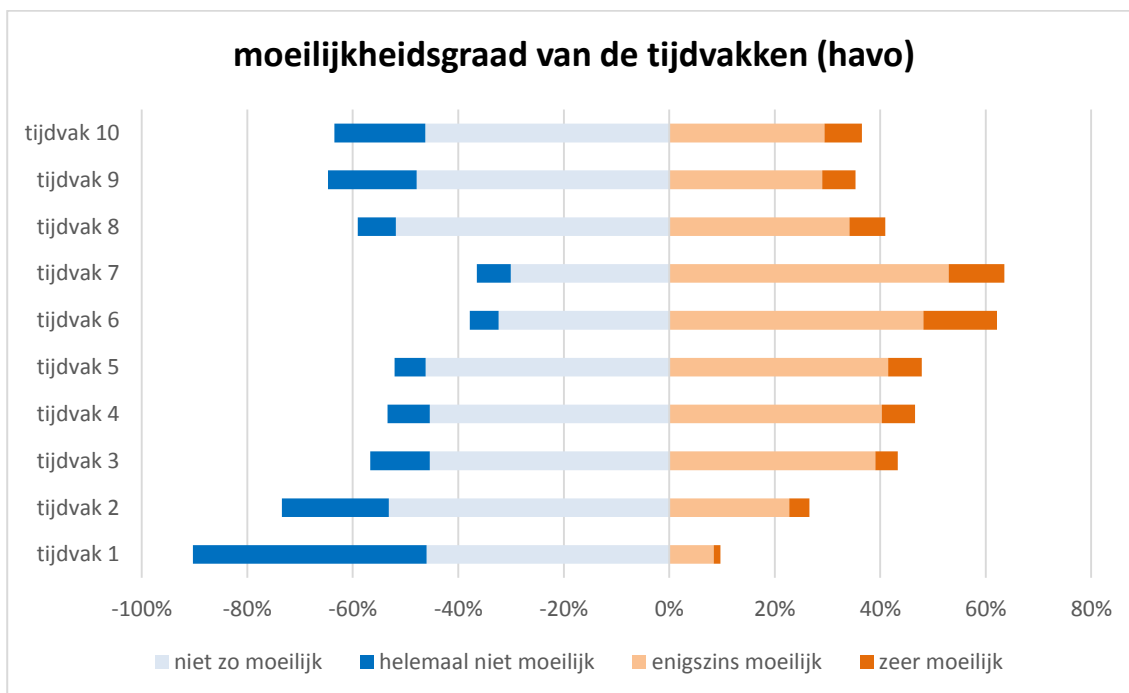
Prehistorie en oudheid zijn, volgens de leerlingen, de eenvoudigste tijdvakken, de zeventiende en achttiende eeuw de moeilijkste.

In meerderheid vinden de leerlingen de tijdvakken niet te moeilijk, met uitzondering van de tijdvakken zes en zeven, de zeventiende en de achttiende eeuw (zie figuur 38 en 39). Zowel op havo als op vwo vinden leerlingen de prehistorie en de oudheid de eenvoudigste tijdvakken. De tijdvakken zes en zeven ervaren zij als de moeilijkste (zie figuur 38 en 39).

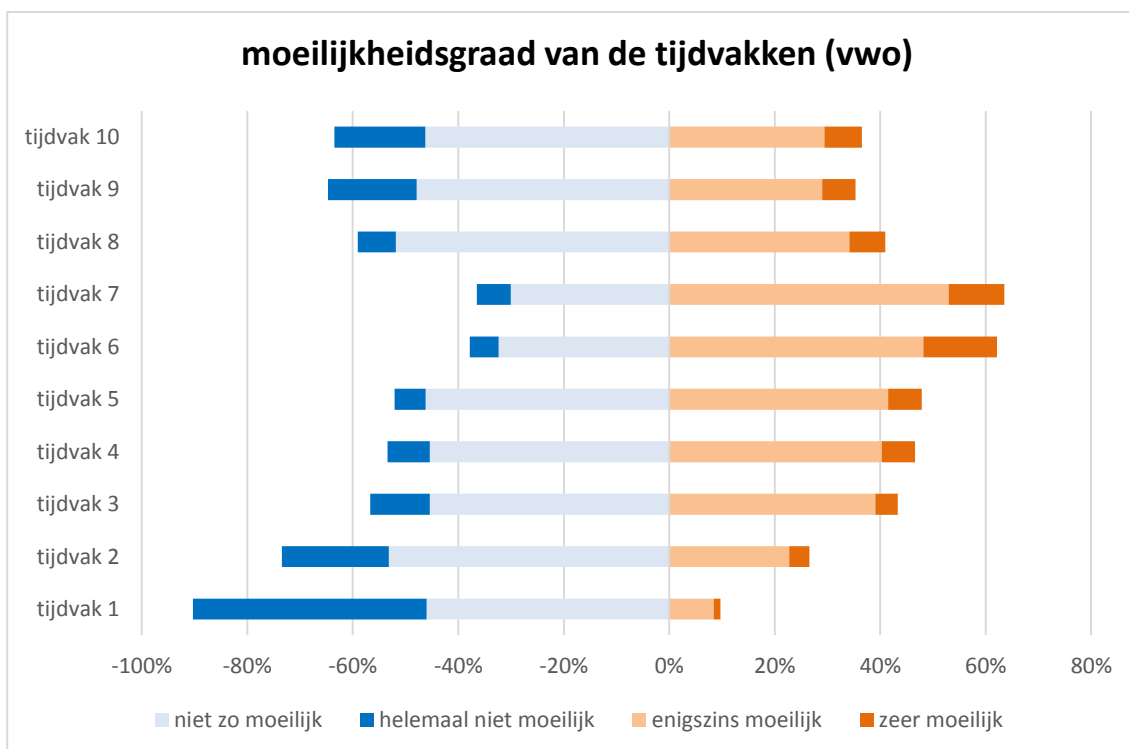
In de beoordeling van de moeilijkheidsgraad van de tijdvakken blijken er grote verschillen te zijn tussen jongens en meisjes. Meisjes op havo vinden zeven tijdvakken beduidend moeilijker dan jongens. Op het vwo geldt dit voor vijf tijdvakken (zie figuur 40 en 41).

Voor acht van de tien tijdvakken (niet voor 1 en 10) geldt dat de ingeschatte moeilijkheid van een tijdvak duidelijk afneemt naarmate de leerlingen beter presteren op het schoolexamen (zie figuur 42).

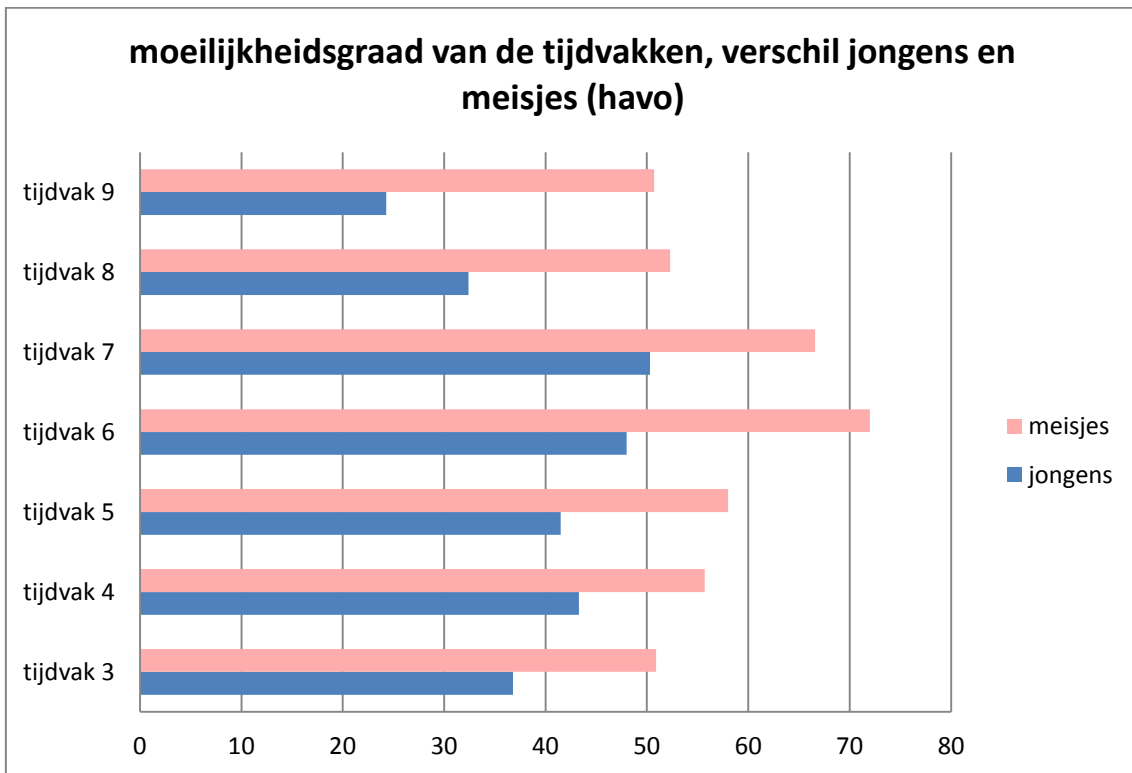

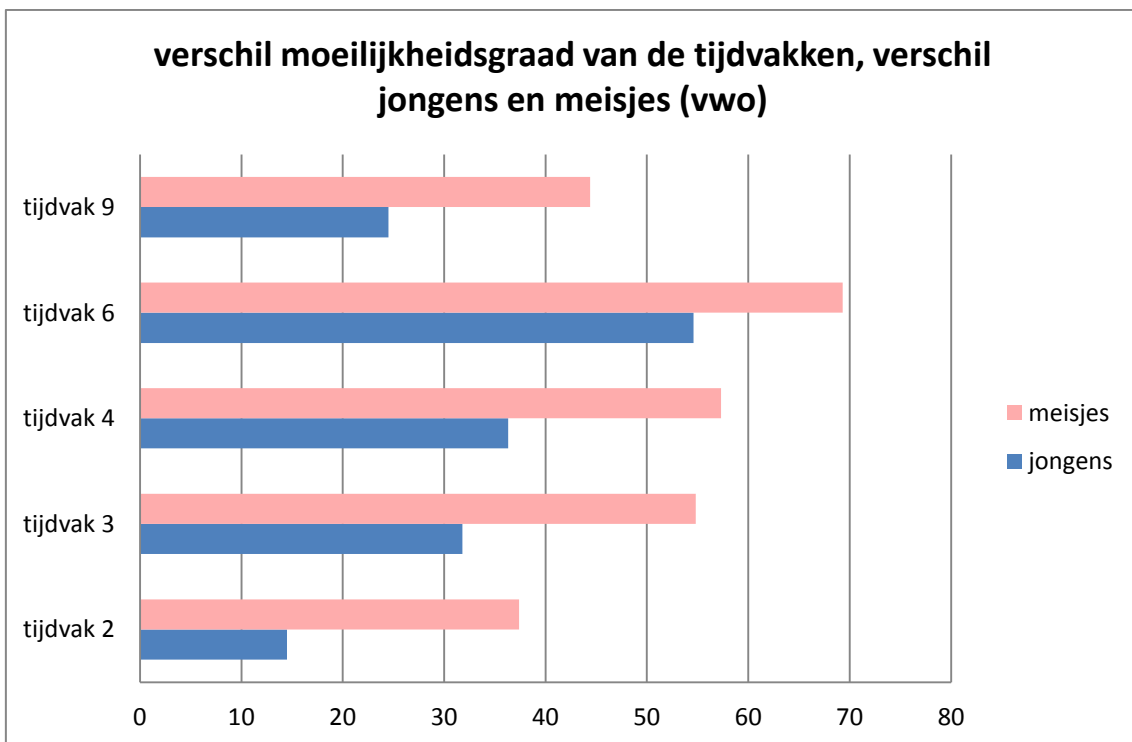
Figuur 38. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de tijdvakken (havo).

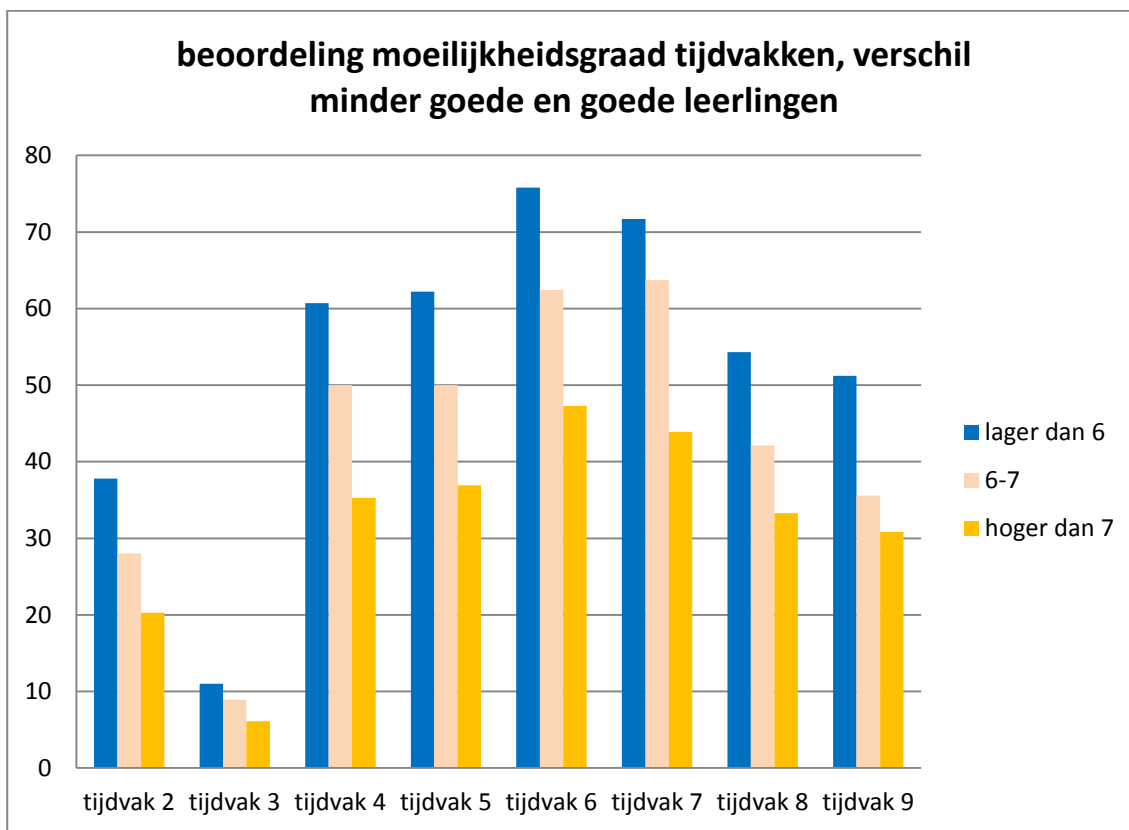
Figuur 39. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de tijdvakken (vwo).

Figuur 40. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de tijdvakken, verschillen tussen jongens en meisjes (havo). De getallen zijn percentages.

Figuur 41. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de tijdvakken, verschillen tussen jongens en meisjes (vwo). De getallen zijn percentages.

Figuur 42. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de tijdvakken, verschillen tussen minder goede en goede leerlingen. De getallen zijn percentages.

7. Wat vinden leerlingen van de historische contexten?

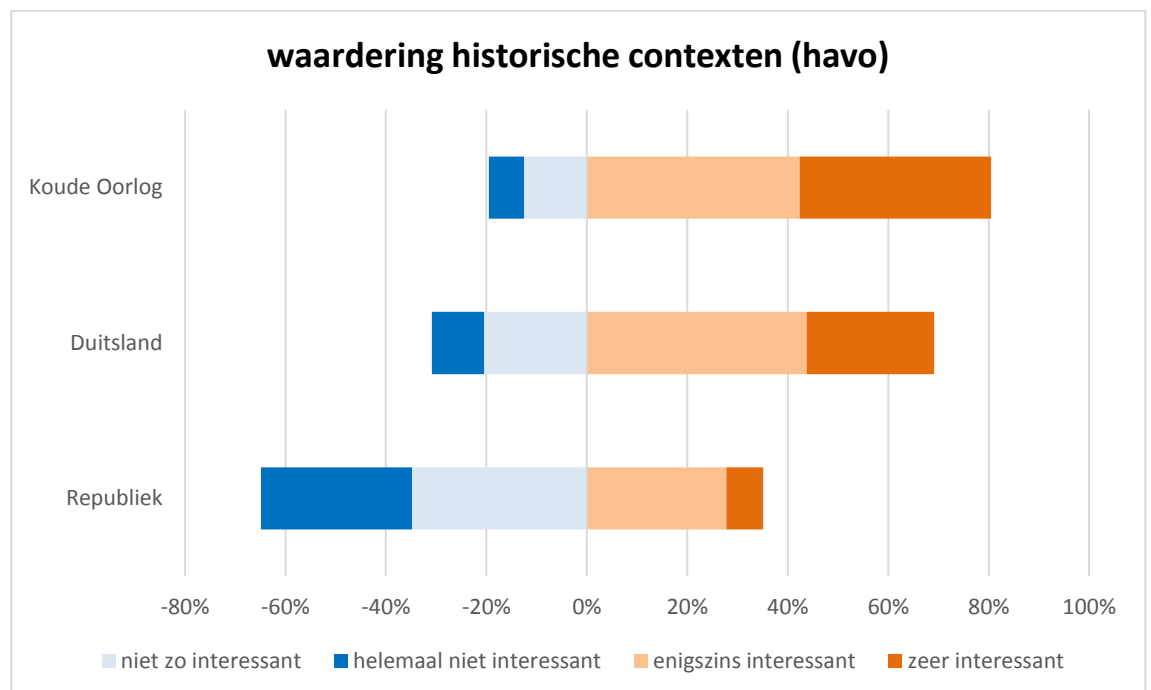
7.1 Hoe interessant vinden leerlingen de historische contexten?

De Republiek niet populair als historische context.

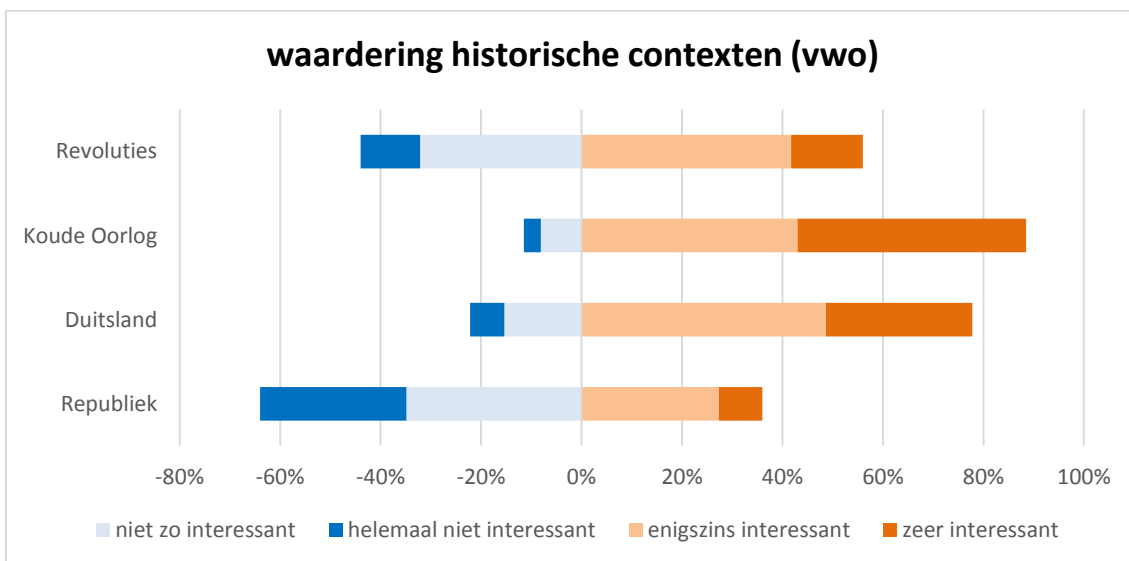
De leerlingen zijn in ruime meerderheid tevreden met de (keuze voor de) historische contexten Koude Oorlog en Duitsland. De context De Republiek is duidelijk niet populair, terwijl de Democratische Revoluties op het vwo niet meer haalt dan een 6- (zie figuur 43 en 44). Hierbij moet worden aangetekend dat de contexten De Republiek en de Democratische Revoluties nog niet werden getoetst in het examen van 2014.

Alleen bij de historische context Koude Oorlog verschillen jongens en meisjes in hun waardering. Beide seksen hebben op havo een hoge waardering voor deze context (rond de 80% positief), maar jongens zijn in hun oordeel veel uitgesprokener dan meisjes: 50,6% van de jongens vindt dit onderwerp zeer interessant, tegenover 28,7% van de meisjes. Hetzelfde geldt voor het vwo. Hier is de algemene waardering nog iets hoger (ongeveer 88%) en beoordeelt 57,8% van de jongens deze context als zeer interessant, tegenover 32,8% van de meisjes).

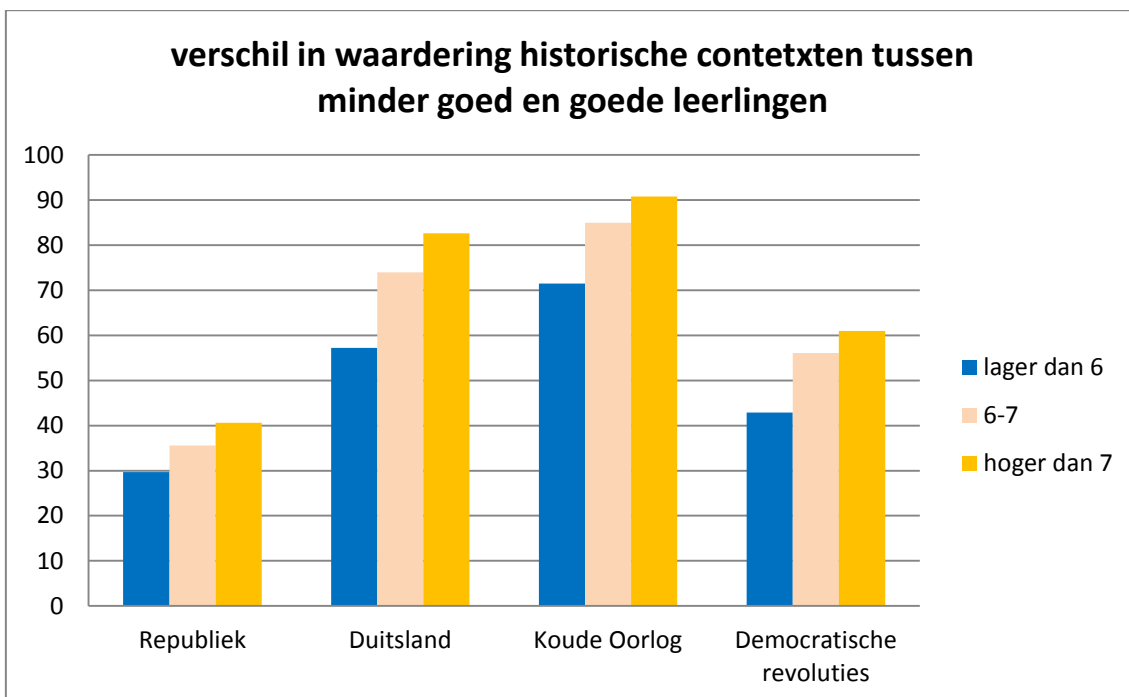
Goede leerlingen vinden elke historische context interessanter dan minder goede leerlingen (zie figuur 45).

Figuur 43. Waardering van de historische contexten (havo).

Figuur 44. Waardering van de historische contexten (vwo).

Figuur 45. Waardering van de historische contexten, verschillen tussen minder goede en goede leerlingen. De getallen zijn percentages.

7.2 Hoe moeilijk vinden leerlingen de historische contexten?

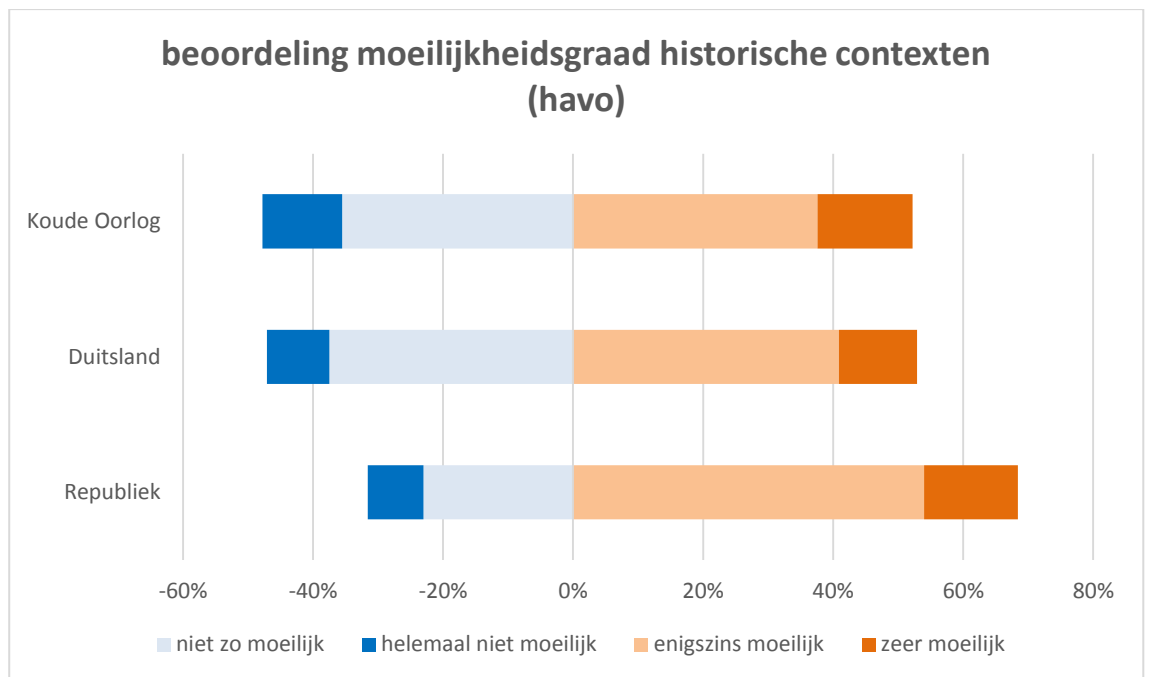
De Republiek is de moeilijkste historische context.

De waardering voor de contexten is recht evenredig aan de ingeschatte moeilijkheidsgraad. Hierbij is er geen onderscheid tussen havo en vwo. Leerlingen uit beide afdelingen vinden de Republiek de moeilijkste context (zie figuur 46 en 47).

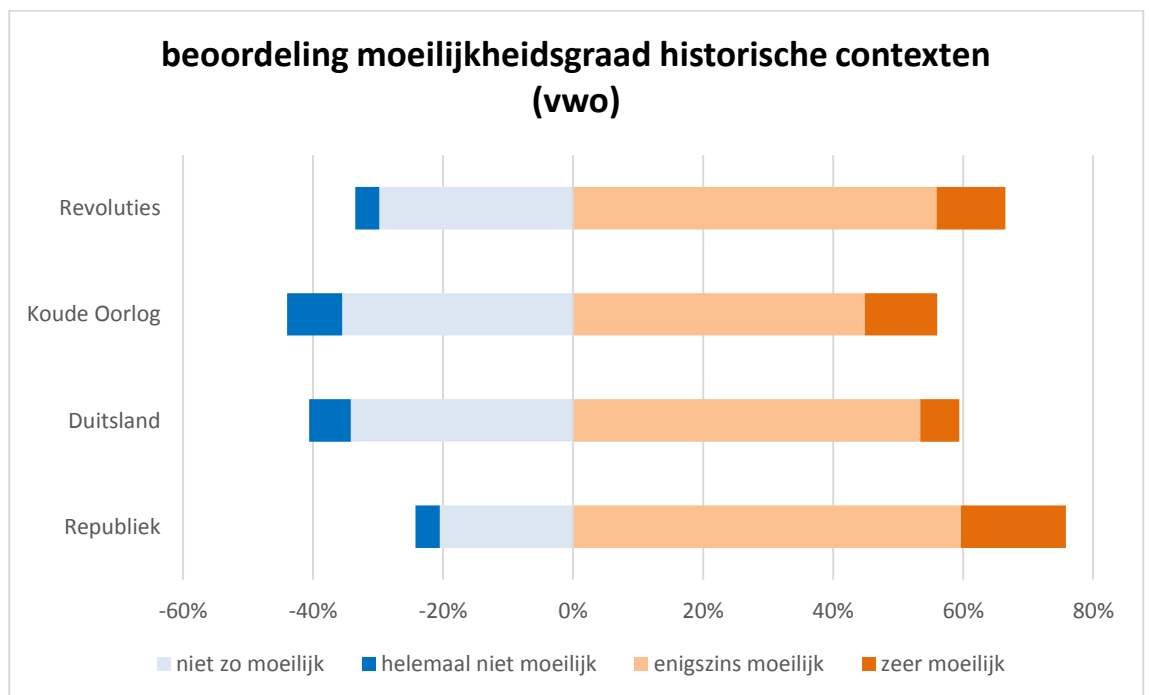
Meer dan 70% van zowel de havo- als de vwo-leerlingen vindt de historische contexten over Duitsland en de Koude Oorlog niet zo moeilijk of enigszins moeilijk.

Meisjes vinden alle historische contexten moeilijker dan jongens. Dat geldt zowel voor havo als vwo. Alleen voor de context Democratische revoluties is er geen significant verschil (zie figuur 48 en 49).

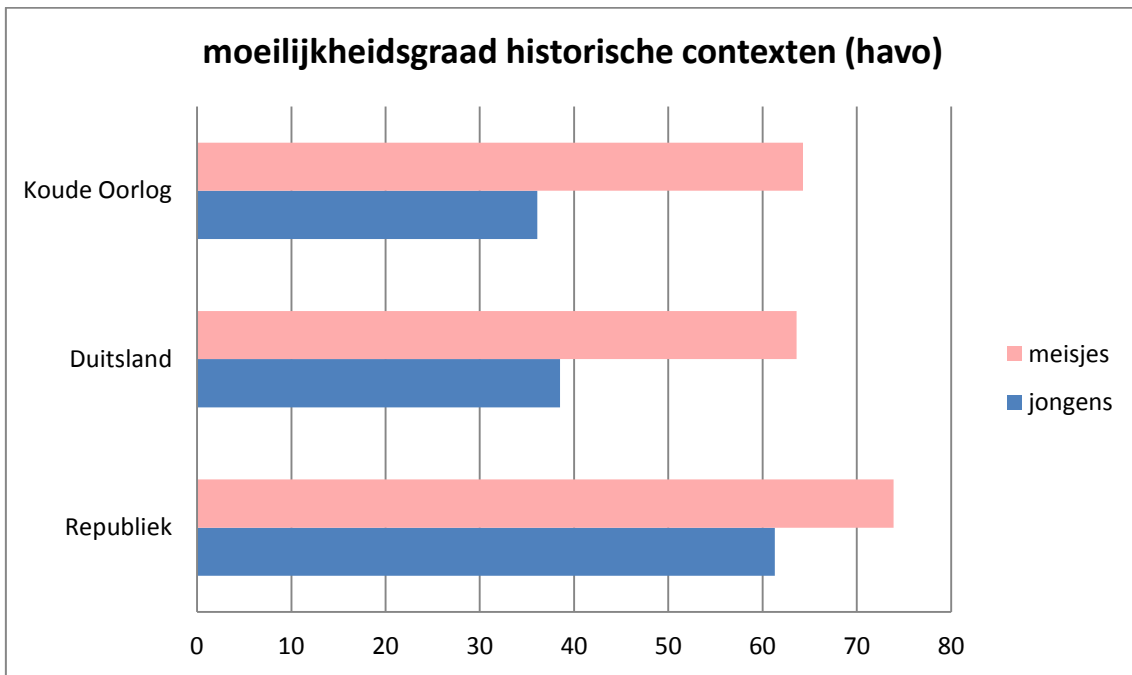
Goede leerlingen hebben minder moeite met de historische contexten dan minder goede leerlingen, al is het verschil tussen gemiddelde en goede leerlingen minder groot bij het de Democratische revoluties (zie figuur 50).

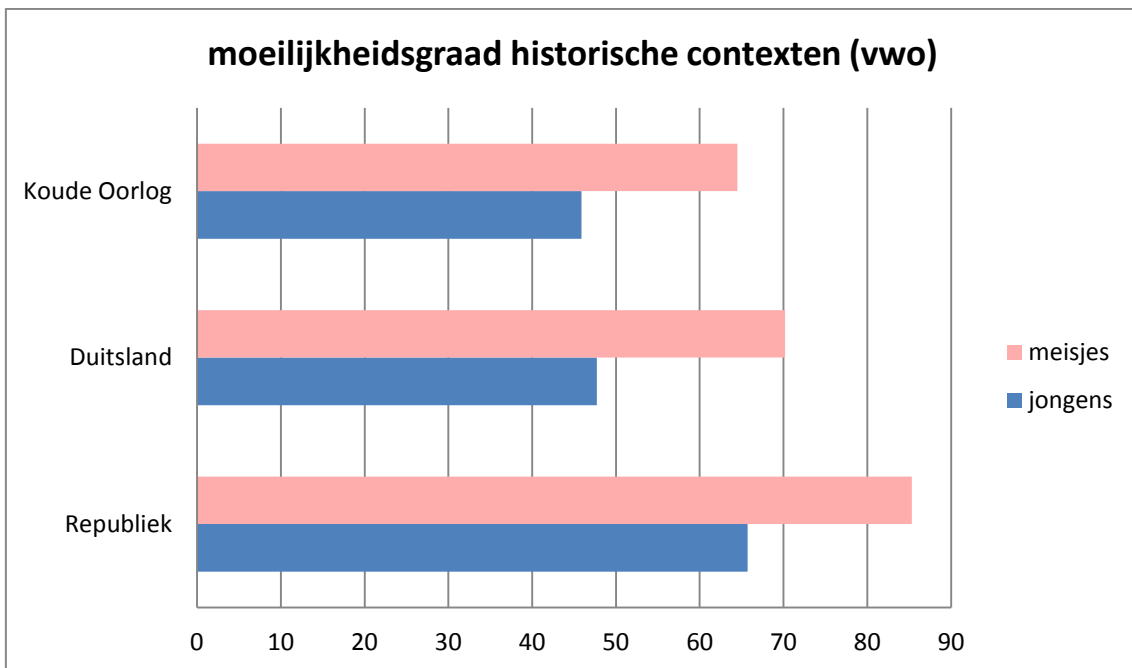
Figuur 46. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de historische contexten (havo).

Figuur 47. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de historische contexten (vwo).

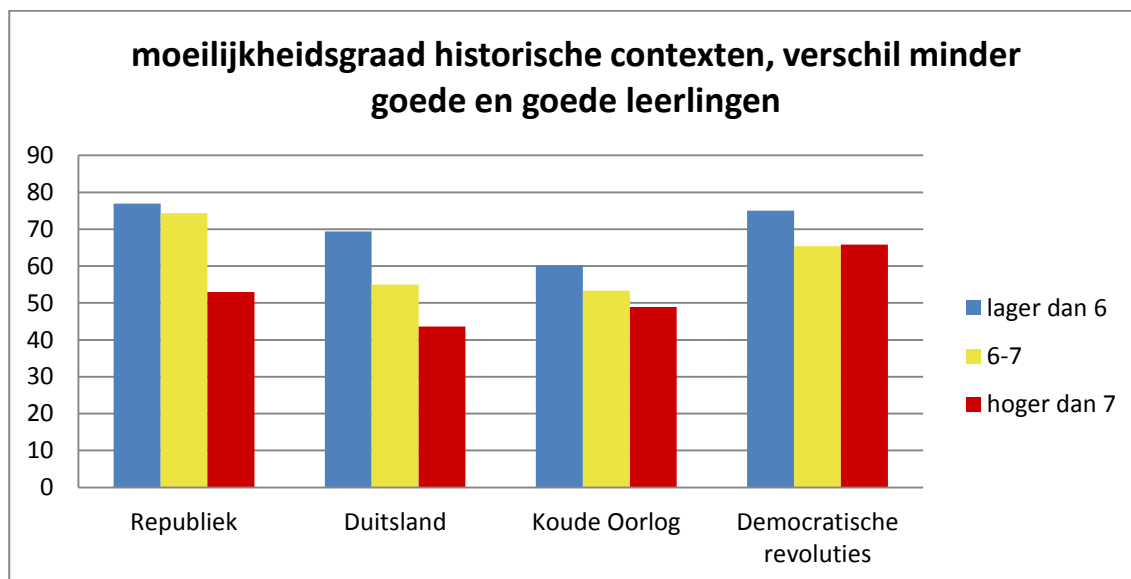

Figuur 48. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de historische contexten, verschillen tussen jongens en meisjes (havo). De getallen zijn percentages.

Figuur 49. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de historische contexten, verschillen tussen jongens en meisjes (vwo). De getallen zijn percentages.

Figuur 50. Beoordeling moeilijkheidsgraad van de historische contexten, verschillen tussen goede en minder goede leerlingen. De getallen zijn percentages.

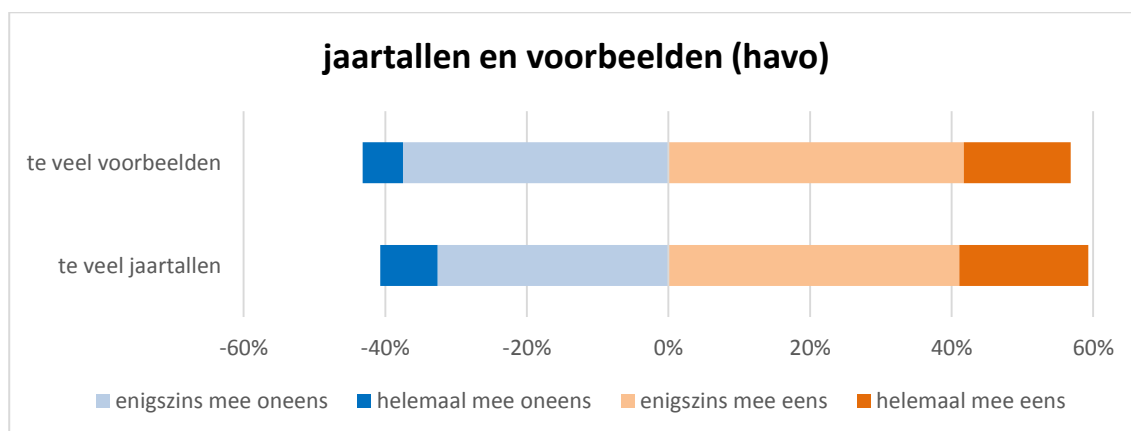
7.3 Jaartallen en voorbeelden

Vooraf havoleerlingen klagen over het aantal voorbeelden en jaartallen.

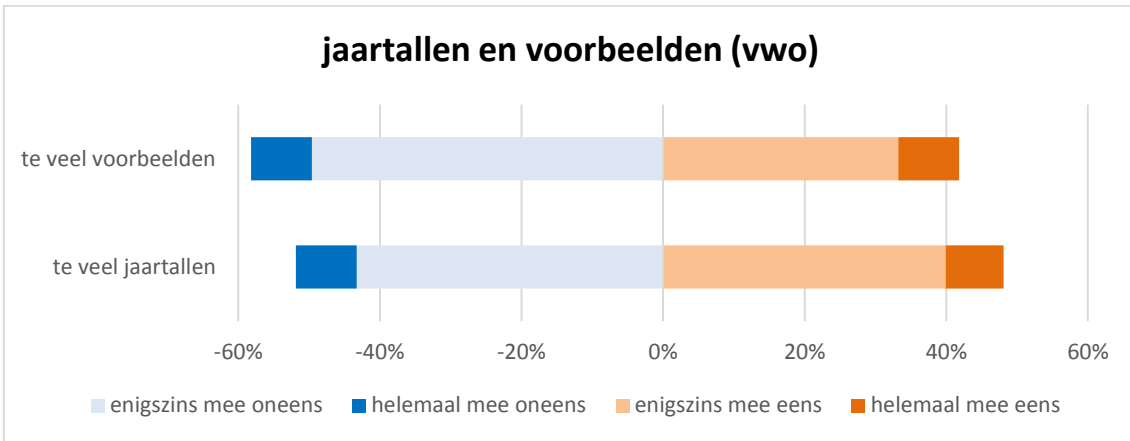
Een ruime meerderheid van de havoleerlingen vindt dat zij te veel jaartallen (60%) en voorbeelden (55%) moeten leren. Van de vwo-leerlingen geldt dit voor ruim 40% (zie figuur 51 en 52).

Meisjes op havo vinden geschiedenis moeilijker dan jongens en wat ze ervan moeten weten, vinden ze teveel. Dit geldt zowel voor het aantal te kennen jaartallen als het aantal voorbeelden dat ze van de historische contexten moeten leren. Op het vwo hebben meisjes meer moeite met het aantal jaartallen dan de jongens (56,6 tegenover 40,2% bij de jongens) (zie figuur 53).

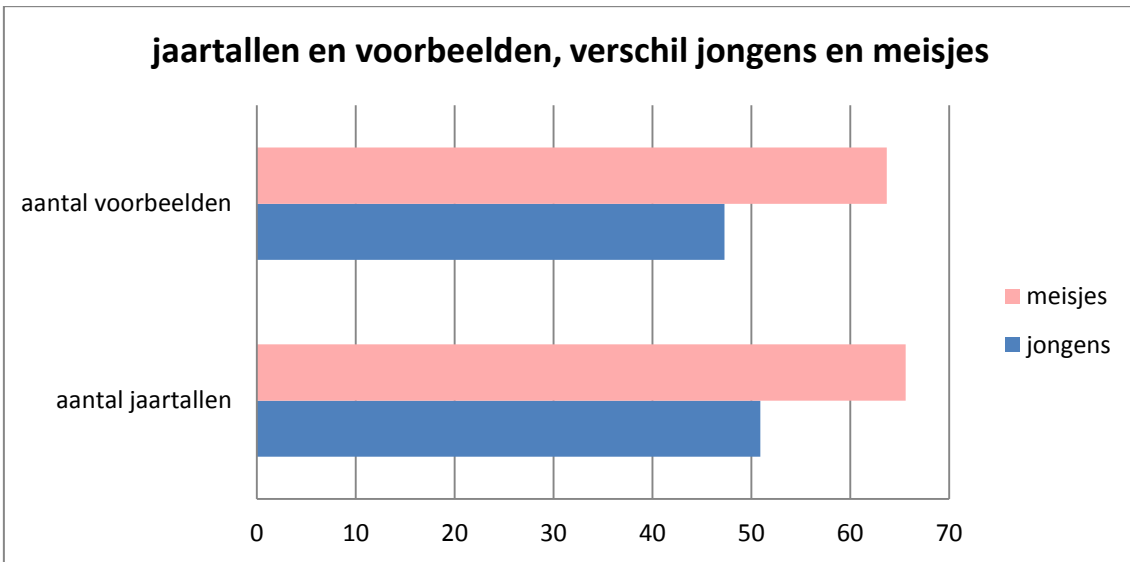
Goede leerlingen klagen minder over het aantal te kennen voorbeelden en jaartallen dan minder goede leerlingen (zie figuur 54).

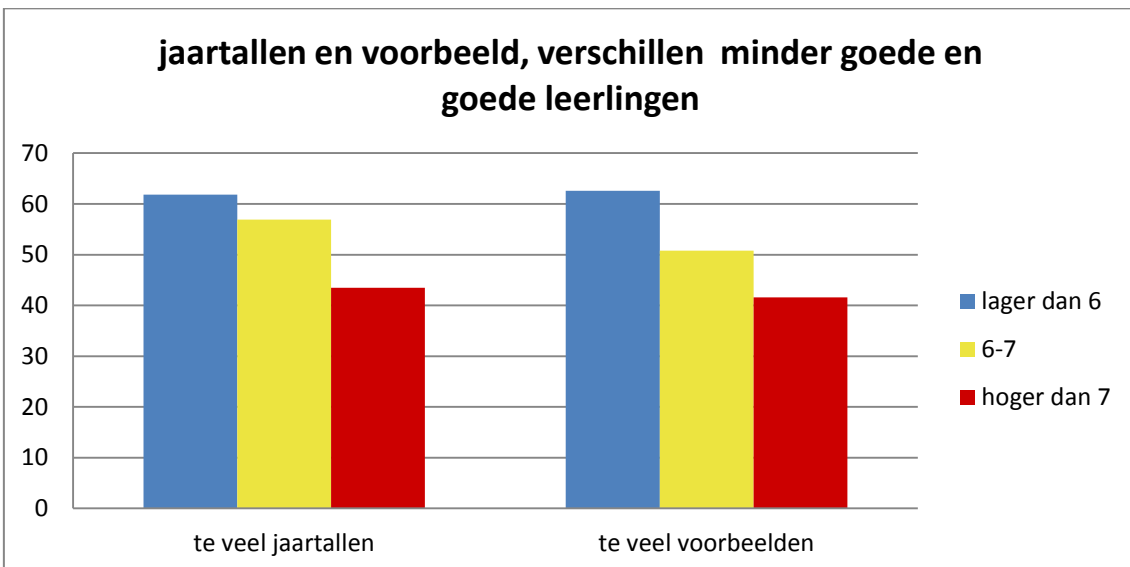
Figuur 51. Jaartallen en voorbeelden (havo).

Figuur 52. Jaartallen en voorbeelden (vwo).

Figuur 53. Verschillen jongens en meisjes m.b.t. het aantal te leren voorbeelden en jaartallen op havo. De getallen zijn percentages.

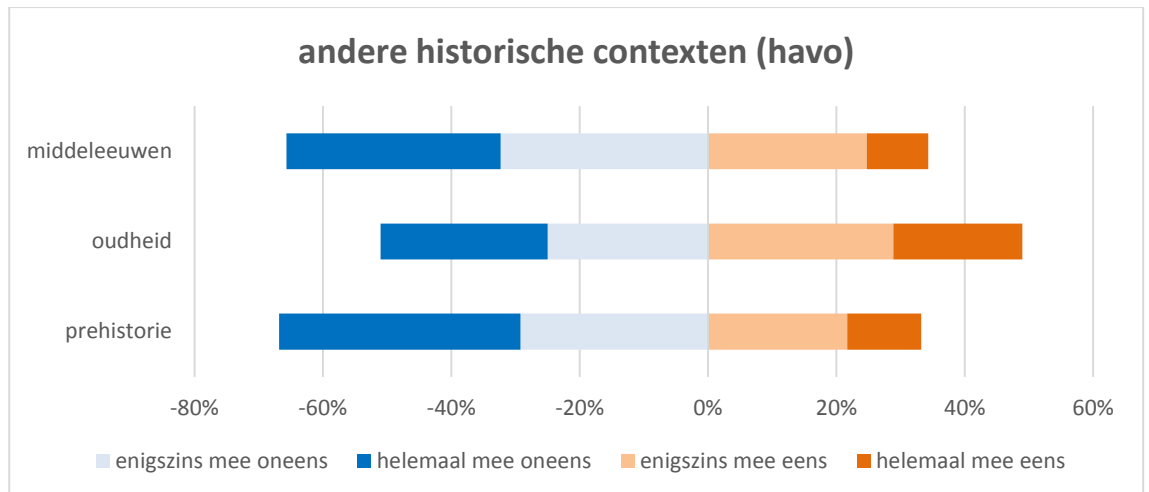
Figuur 54. Verschillen tussen minder goede en goede leerlingen m.b.t. het aantal te leren voorbeelden en jaartallen. De getallen zijn percentages.

7.4 Hebben leerlingen behoefte aan andere historische contexten?

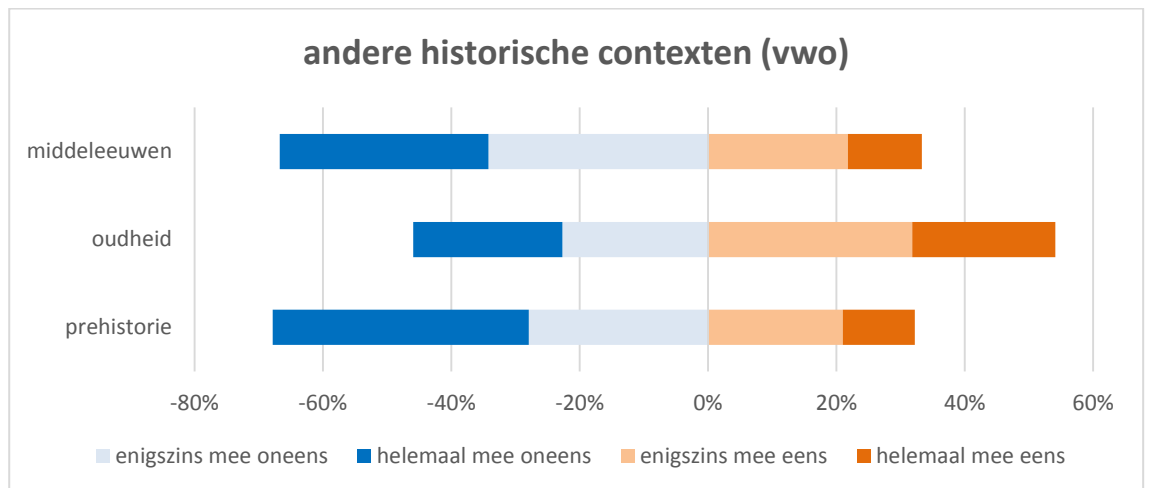
Leerlingen hebben weinig behoefte aan nieuwe contexten.

Een meerderheid van de leerlingen heeft geen behoefte aan andere, dan de huidige drie of vier historische contexten. Als er al een nieuwe context zou moeten komen dan moet die betrekking hebben op de oudheid (zie figuur 55 en 56).

Jongens zijn daarbij veel enthousiaster over de oudheid dan meisjes. Van de jongens vindt 57,6% dit een interessante optie, tegenover 42,2% van de meisjes.

Figuur 55. Behoeftte aan andere historische contexten (havo).

Figuur 56. Behoeftte aan andere historische contexten (vwo).

8. Conclusies en discussie

De in dit onderzoek gepresenteerde data betreffen opvattingen en meningen van leerlingen van negen (van de dertig) pilotscholen. Een paar van deze scholen doen al sinds 2006 mee aan de pilot. Voor andere scholen vormde het nieuwe centraal examen de vuurdoop. Anders dan in 2015 het geval zal zijn, had dit examen betrekking op twee van de drie (havo) of vier (vwo) historische contexten.

Oriëntatiekennis en historische vaardigheden

Leerlingen verlaten de middelbare school met kennis die zij in hun verdere leven kunnen gebruiken om zich te oriënteren in het verleden. Dat is althans een van de belangrijkste doelstellingen van het huidige examenprogramma. Een ruime meerderheid van de leerlingen kan zich goed in deze doelstelling vinden. 72% van de havoleerlingen en 85% van de vwo-leerlingen vinden het goed dat het centraal examen betrekking heeft op de tien tijdvakken. In meerderheid denken zij ook dat hun kennis zal beklijven, in ieder geval langer dan een jaar. Een ruime meerderheid van de leerlingen is eveneens van mening dat zij historische vaardigheden hebben ontwikkeld. Om na te gaan in hoeverre hetgeen met het nieuwe programma wordt beoogd ook op lange termijn zichtbaar is, is vervolgonderzoek nodig. Havo-, meer dan vwo-leerlingen, betwijfelen of zij voldoende in staat zijn historische gebeurtenissen juist in de tijd te plaatsen. Is deze twijfel terecht? Uit de resultaten van de pilotexamens van de afgelopen jaren blijkt dat zowel havo- als vwo-leerlingen heel behoorlijk tot goed scoren op chronologievragen. De gemiddelde p-waarde van de chronologievragen over alle jaren vanaf 2006 is op havo 63, met een spreiding van 31 tot 88. De p-waarde geeft aan hoeveel procent van het maximaal te behalen aantal punten de docenten gemiddeld hebben toegekend aan de vragen. De p-waarde is dus een graadmeter voor de moeilijkheidsgraad van het examen.

De p-waarde op vwo voor dit type vragen ligt veel hoger, namelijk op 76, waarbij slechts één score echt uit de toon valt (36). Terzijde zij opgemerkt dat leerlingen van het vmbo veel meer moeite hebben met chronologievragen. De gemiddelde p-waarde in het centraal examen bij hen was in de periode 2008-2014 46, met een spreiding van 37-58.

Vorbereiding op schoolexamen en centraal examen

Een meerderheid van de havo- en vwo-leerlingen geeft aan van mening te zijn dat zij goed zijn voorbereid op beide examens. Toch is er ook een substantiële minderheid die dit niet zo ervaart. Rond 30% van beide groepen leerlingen geeft aan niet goed te weten wat onder oriëntatiekennis moet worden verstaan. Van de havoleerlingen twijfelt een kwart van de leerlingen of zij wel voldoende zijn voorbereid op het examen en zelfs 44% heeft geen duidelijk beeld van wat zij van de voorbeelden bij de historische contexten moeten kennen. Op het vwo liggen deze percentages duidelijk lager.

Dat relatief veel leerlingen niet weten welke jaartallen zij moeten kennen is opvallend omdat dit in de syllabus expliciet wordt aangegeven. Jaartallen in de teksten van de historische contexten moeten worden gekend, jaartallen bij de voorbeelden niet. Het is daarom goed om leerlingen in het examenjaar een (deel van de) de syllabus ter hand te stellen. Ook is het zinvol om leerlingen te laten oefenen met vragen uit eerdere pilotexamens. Het is daarbij belangrijk hen te wijzen op verschillen tussen vragen over niet gespecificeerde kenmerkende aspecten en vragen over de historische contexten.

Denken over het vak

Leerlingen hebben aardig goed begrepen dat geschiedenis een vak is waarin het vooral gaat om historisch denken en redeneren. Zij beseffen dat het bij geschiedenis gaat om een reconstructie van het verleden en dat het (daarom) een vak van interpretaties is, waarin het kritisch omgaan met bronnen een belangrijke rol speelt. Over een aantal aspecten die betrekking hebben op de aard van het vak zijn de leerlingen echter verdeeld. Dit kan te maken hebben met de vraagstelling. Soms worden namelijk woorden gebruikt als 'altijd', 'nooit' of 'onmogelijk'. Dergelijke woorden maken het moeilijk een genuanceerd antwoord te geven. Zeker bij een onderwerp als het denken over het vak kan kwalitatief vervolgonderzoek, bijvoorbeeld in de vorm van interviews, (nog) meer licht werpen op het denken van leerlingen over het vak geschiedenis.

De tijdvakken

De eerste helft van de twintigste eeuw blijkt het populairste tijdvak. Ook de oudheid is populair. De middeleeuwen daarentegen mogen op weinig waardering rekenen evenals de Gouden Eeuw.

Zoals gemeld vinden de leerlingen in meerderheid de tijdvakken niet te moeilijk, met uitzondering van de tijdvakken zes en zeven, de zeventiende en de achttiende eeuw (zie figuur 39 en 40). Zowel op havo als op vwo noemen leerlingen de prehistorie en de oudheid de eenvoudigste tijdvakken. De tijdvakken zes en zeven ervaren zij als de moeilijkste (zie figuur 39 en 40).

In hoeverre zie je dit terug in het pilotexamen van 2014? De vragen over prehistorie en oudheid worden op de havo beduidend beter gemaakt dan de vragen over de andere tijdvakken. Dat geldt echter nauwelijks voor het vwo. Het aantal vragen over genoemde periodes is bovendien dermate klein dat men terughoudend moet zijn hieraan conclusies te ontleen. Deze terughoudendheid geldt ook voor de tijdvakken zes en zeven, een periode waarover op havo slechts twee en op vwo drie vragen werden gesteld. De vragen over deze tijdvakken werden zowel op havo als op vwo goed gemaakt, met een gemiddelde p-waarde op havo van 70,5 en op vwo van 77. Een vraag over tijdvak zeven werd zowel op havo als vwo gesteld en had een p-waarde van respectievelijk 75 en 80. (In tabel 5 en 6 staan de gemiddelde p-waardes van de vier periodes.

Tabel 7. Gemiddelde p-waardes van de vier periodes (havo).

	aantal vragen	gemiddelde p-waarde
prehistorie en oudheid	2	70,5
middeleeuwen	2	56
vroegmoderne tijd	4	69,5
moderne tijd	19	51,4
Totale examen	29	55

Tabel 8. Gemiddelde p-waardes van de vier periodes (vwo).

	aantal vragen	gemiddelde p-waarde
prehistorie en oudheid	3	67
middeleeuwen	4	77
vroegmoderne tijd	5	76,2
moderne tijd	16	65,7
Totale examen	30	69

De contexten

Leerlingen lijken niet erg geïnteresseerd in nieuwe contexten, althans niet in contexten die betrekking hebben op prehistorie en middeleeuwen. De oudheid kan op meer waardering rekenen, wat aansluit bij de relatief grote waardering voor het tijdvak over de oudheid. Gezien de relatief grote waardering voor de zestiende eeuw zou een context over die periode waarschijnlijk ook wel op waardering kunnen rekenen.

Ongeveer de helft van de havoleerlingen vindt zowel de historische context Duitsland als die over de Koude Oorlog moeilijk. Op het vwo ligt dit percentage nog enigszins hoger (zie figuur 49 en 50). De prestaties van de havoleerlingen op vragen over deze contexten zijn ook minder dan het gemiddelde van het examen als geheel. Is dit te wijten aan onderschatting van de contexten, aan een onvoldoende voorbereiding/oefening of waren de vragen te moeilijk? Ondanks het feit dat de vwo-leerlingen de context Duitsland iets moeilijker inschatten dan de Koude Oorlog zijn de resultaten op de context Duitsland opvallend genoeg beter dan die op de context Koude Oorlog. Opvallend is ook het grote verschil tussen de scores van havo- en vwo-leerlingen. In tabel 7 en 8 staan de p-waardes van de beide contexten.

Tabel 9. Gemiddelde p-waardes van de vragen over de historische contexten (havo).

	aantal vragen	gemiddelde p-waarde
HC Duitsland	7	45,5
HC Koude Oorlog	8	50,8

Tabel 10. Gemiddelde p-waardes van de vragen over de historische contexten (vwo).

	aantal vragen	gemiddelde p-waarde
HC Duitsland	5	72,6
HC Koude Oorlog	9	61,7

Verskil havo en vwo

Als we kijken naar de responsgroep als geheel dan valt op dat de verschillen tussen havo- en vwo-leerlingen tamelijk gering zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor de vragen over de voorbereiding op het schoolexamen en centraal examen, de waardering voor de tien tijdvakken en de historische contexten en de inschatting van de moeilijkheidsgraad van de tijdvakken en de contexten en ook voor het denken over het schoolvak geschiedenis.

Havoleerlingen geven wel aan meer moeite te hebben met het aantal te kennen voorbeelden en jaartallen bij de historische contexten. Wellicht dat dit voor een deel verklaard kan worden door het feit dat havoleerlingen slechts twee jaar ter beschikking hebben om zich voor te bereiden op het centraal examen.

Zijn de verschillen tussen havo- en vwo-leerlingen dus niet erg groot, op schoolniveau is dat soms wel het geval. De redenen hiervoor zijn, zoals beschreven in hoofdstuk acht, heel divers.

Verskil jongens en meisjes

Uit het onderzoek blijkt dat er op vrij veel onderdelen verschillen zijn tussen jongens en meisjes. In de beoordeling van de moeilijkheidsgraad van de tijdvakken bijvoorbeeld. Meisjes op havo vinden zeven tijdvakken (3 t/m 9) beduidend moeilijker dan jongens. Op het vwo geldt dit voor vijf tijdvakken (2, 3, 4, 6 en 9) (zie figuur 41 en 42).

Deze verschillen zijn in de resultaten op het pilotexamen van 2014 overigens niet of nauwelijks terug te vinden. Op havo scoren de meisjes op drie tijdvakken weliswaar iets slechter dan

jongens, maar bij één tijdvak is er geen verschil, terwijl meisjes op tijdvak zes zelfs iets beter scoren dan jongens (over twee tijdvakken zijn geen vragen gesteld). Een vergelijkbaar beeld zien we op het vwo: meisjes scoren op één tijdvak slechter dan jongens, op één tijdvak gelijk, maar op twee tijdvakken iets beter. Over één tijdvak zijn op het vwo geen vragen gesteld. Zie voor een gedetailleerd overzicht van verschillen in examenresultaten tussen jongens en meisjes bijlage A.

Uit de analyse van de resultaten van dit ene examen blijkt nauwelijks verschil tussen jongens en meisjes. Kijken we naar de resultaten van leerlingen op vmbo-, havo- en vwo-examens en naar de resultaten van de wereldoriëntatietoets in het basisonderwijs van de afgelopen jaren dan blijkt dat jongens, op een enkele uitzondering na, (iets) beter presteren dan meisjes. Zie bijlage A voor de details.

Verschillen tussen jongens en meisjes die zichtbaar waren in de beoordeling van de moeilijkheidsgraad van de tijdvakken, zien we ook terug in de historische contexten. Meisjes vinden zowel op havo als vwo de contexten Duitsland en de Koude Oorlog beduidend moeilijker dan jongens (zie figuur 51 en 52). De vragen over Duitsland werden door de meisjes ook iets slechter gemaakt dan door de jongens, maar het verschil is veel minder groot dan op grond van de ingeschatte moeilijkheidsgraad misschien verwacht kon worden. Op het vwo scoren de meisjes zelfs beter dan jongens op vragen over de context Duitsland.

De vragen over de Koude Oorlog werden in beide gevallen door de jongens beter gemaakt dan door de meisjes, al was het verschil op vwo klein. Zie voor details bijlage A.

Ook op andere aspecten zijn er soms grote verschillen tussen jongens en meisjes. Meisjes lijken onzekerder of eerlijker of beschikken over meer zelfkennis dan jongens, bijvoorbeeld in hun oordeel over de mate waarin zij zich goed voorbereid voelen op het examen. Op vijf (havo) respectievelijk vier (vwo) van de tien stellingen die betrekking hebben op de voorbereiding op het examen geven meisjes duidelijk andere antwoorden dan jongens. Zo denken jongens op het vwo beter voorbereid te zijn op het examen dan meisjes (89% tegenover 79%), waarbij jongens ook veel uitgesprokener in hun mening zijn dan meisjes. Van de jongens zegt 29% dat zij het helemaal met de stelling over de voorbereiding op het examen eens zijn, tegenover 14% van de meisjes. Verreweg de meeste leerlingen zijn van mening dat zij hebben geleerd om continuïteit en verandering te onderscheiden (ruim 80%), maar jongens zijn daar sterker van overtuigd dan meisjes: 30,9% van de jongens is het helemaal eens met de stelling, tegenover 14,5% van de meisjes.

De resultaten uit dit onderzoek sluiten aan bij de uitkomsten van de COOL-studie (CohortOnderzoekOnderwijsLoopbanen), waaruit blijkt dat jongens meer zelfvertrouwen aan de dag leggen dan meisjes (en gemakkelijker tegenslagen op zij kunnen zetten) (Driessen en Van Langen, 2010).

Verschil goede en minder goed leerlingen

De verschillen tussen minder goede en goede leerlingen die naar voren komen in dit onderzoek liggen vaak voor de hand. Zo zal het niemand verbazen dat minder goede leerlingen zeggen dat zij geschiedenis een moeilijk vak vinden en dat zij meer moeite hebben met praktische opdrachten. Minder goede leerlingen vinden de tijdvakken en de contexten niet alleen moeilijker, maar hun waardering ervoor blijft ook achter bij goede leerlingen. Geringe verschillen zijn er ook in opvattingen over historisch denken en redeneren tussen minder goede en goede leerlingen.

9. Referenties

Adviescommissie Geschiedenisonderwijs (1998). *Het verleden in de toekomst*. Den Haag: Author.

Akker, J. van den (2003). Curriculum perspectives: an introduction. In J. van den Akker, W. Kuiper & U. Hameyer (eds.), *Curriculum Landscapes and Trends*, (pp. 1-10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Commissie voor Examens (CVE) (2013). *Syllabus geschiedenis 2015*. Geraadpleegd op 19 augustus 2014 van <http://www.examenblad.nl>.

Commissie Historische en Maatschappelijke Vorming (2001). *Verleden, heden en toekomst*. Enschede: SLO.

Driessen, G. & Langen, A. van (2010). *De onderwijsachterstand van jongens*. Nijmegen:ITS.

Kaap, A. van der (2009). *Vragenlijst nieuw examenprogramma voor het vak geschiedenis*. Enschede: SLO. Geraadpleegd op 19 augustus 2014 van http://www.slo.nl/downloads/2009/Enquete_20nieuwe_20examenprogramma_20geschiedenis.pdf.

Kaap, A. van der (2010). *Vakdossier geschiedenis 2009*. Enschede: SLO. Geraadpleegd op 19 augustus 2014 van <http://www.slo.nl/downloads/2010/vakdossier-geschiedenis.pdf>.

Kaap, A. van der (2014). Enquête nieuw centraal examen geschiedenis in de tweede fase. Geraadpleegd op 19 augustus 2014 van <http://www.slo.nl/organisatie/recentepublicaties/enquetegeschiedenis/>.

Bijlagen

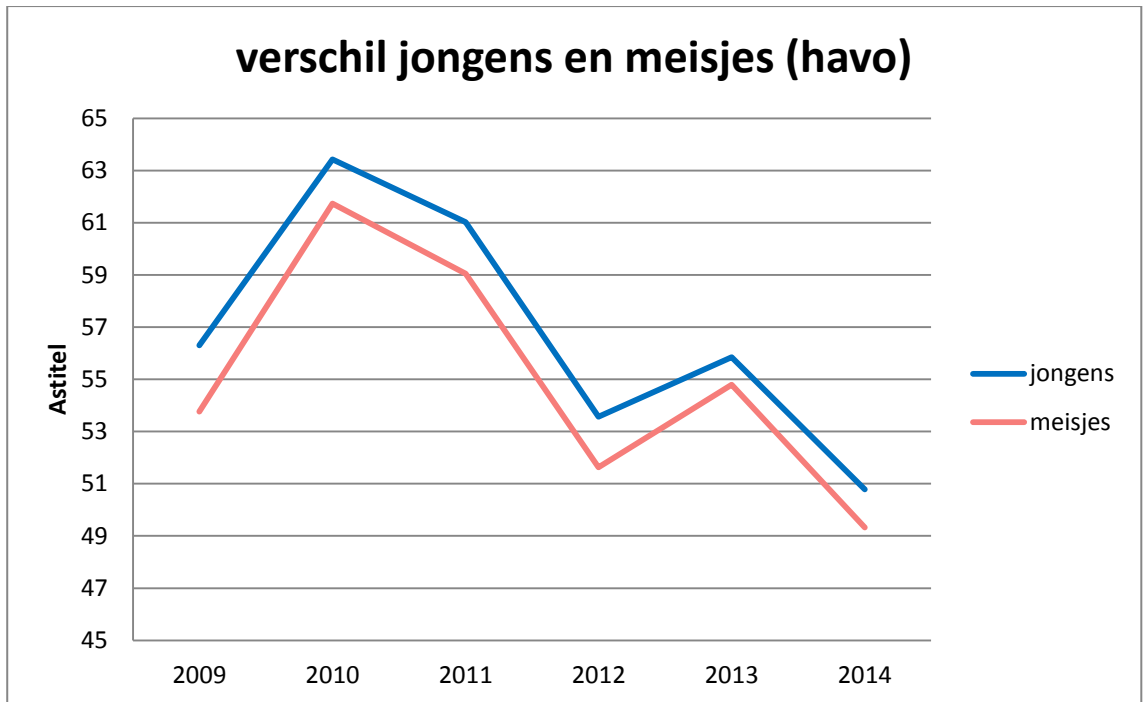
Bijlage A Verschillen tussen jongens en meisjes

Tabel A1. P-waardes van de vragen in het havo-examen 2014 eerste tijdvak.

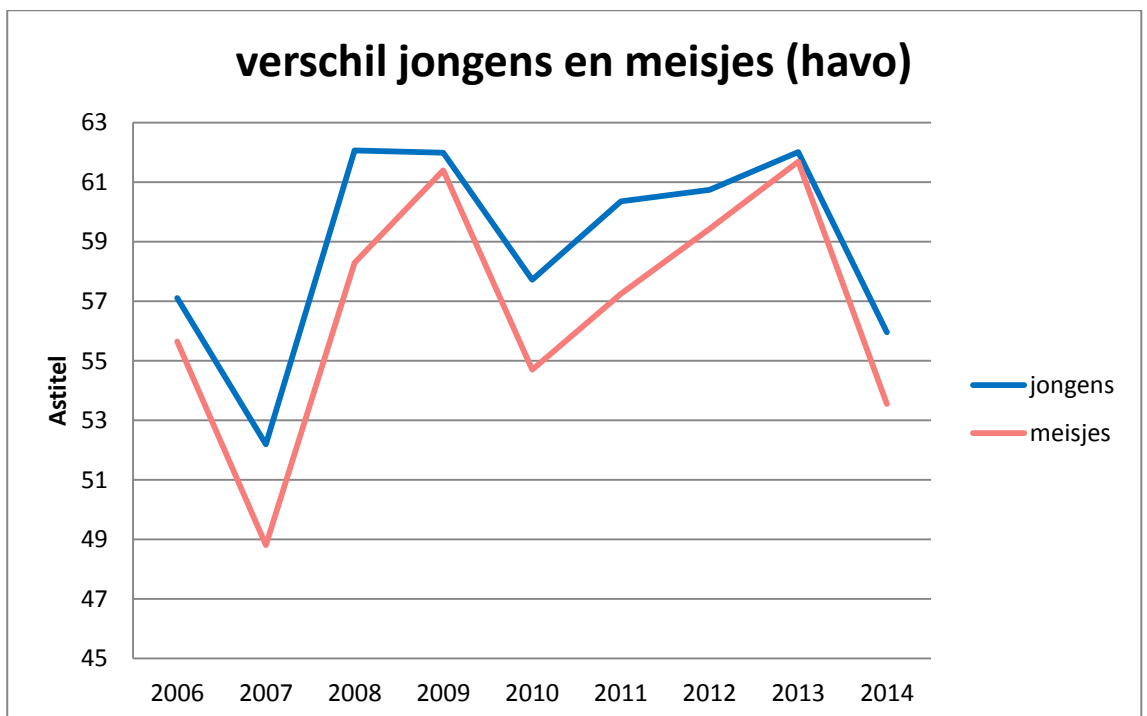
		totaal		jongens		meisjes	
		p-waarde	M	p-waarde	M	p-waarde	M
prehistorie							
oudheid	2	62		64		61	
	3	79	71	81	73	77	69
vroege middeleeuwen	4	44		46		42	
	5	68	56	69	58	68	55
late middeleeuwen							
16e eeuw	6	72		69		74	
	7	65		65		64	
	8	75	71	72	69	78	72
17e eeuw	9	66	66	64	64	68	68
18e eeuw							
19e eeuw	11	44		47		42	
	12	63		63		63	
	13	35		35		34	
	14	37	45	38	46	35	44
eerste helft 20e eeuw	15	61		63		60	
	16	44		48		41	
	17	58		58		58	
	18	58		64		52	
	19	41		42		40	
	20	63	54	60	56	64	53
tweede helft 20e eeuw	19	46		49		44	
	20	60		60		60	
	23	52		55		50	
	24	66		62		69	
	25	48		53		44	
	26	59		60		58	
	27	48		50		47	
	28	46		52		41	
	29	47	52	48	54	46	51

Tabel A2. P-waardes van de vragen in het vwo-examen 2014 eerste tijdvak.

		totaal		jongens		meisjes	
		p-waarde	M	p-waarde	M	p-waarde	M
prehistorie							
oudheid	2	66		68		65	
	3	60		55		63	
	4	75	67	75	66	74	67
vroege middeleeuwen	5	73		73		73	
	6	81		83		80	
	7	78	77	78	77	78	77
late middeleeuwen	8	76	76	77	76	75	75
16e eeuw	9	72		70		73	
	10	80		79		81	
	11	79	77	77	75	81	75
17e eeuw							
18e eeuw	12	59		58		59	
	13	91	75	87	73	94	77
19e eeuw	14	89		87		90	
	15	88		88		87	
	17	52	76	51	75	53	77
eerste helft 20e eeuw	16	78		81		77	
	18	59		59		58	
	19	69		67		71	
	20	69	69	65	68	72	70
tweede helft 20e eeuw	21	80		84		76	
	22	71		73		70	
	23	65		67		64	
	24	72		75		69	
	25	73		73		73	
	26	43		44		42	
	27	50		49		50	
	28	69		69		69	
	29	58		58		57	
	30	46	63	46	64	47	62

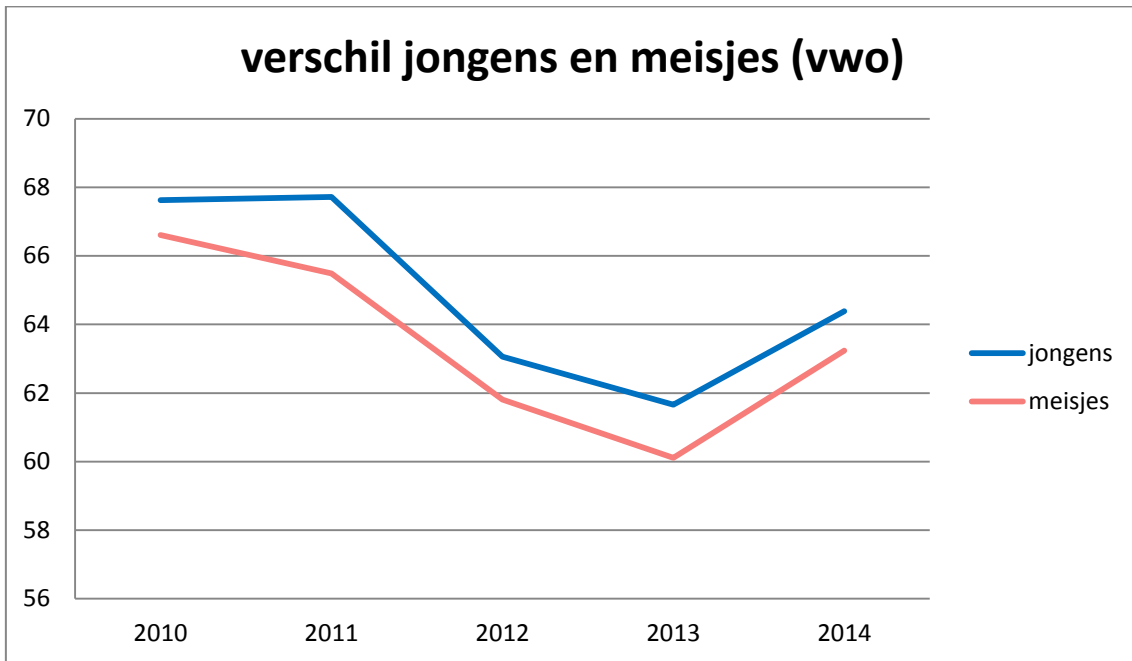
Figuur A1. Verschil in p-waardes jongens en meisjes havo-regulier.¹

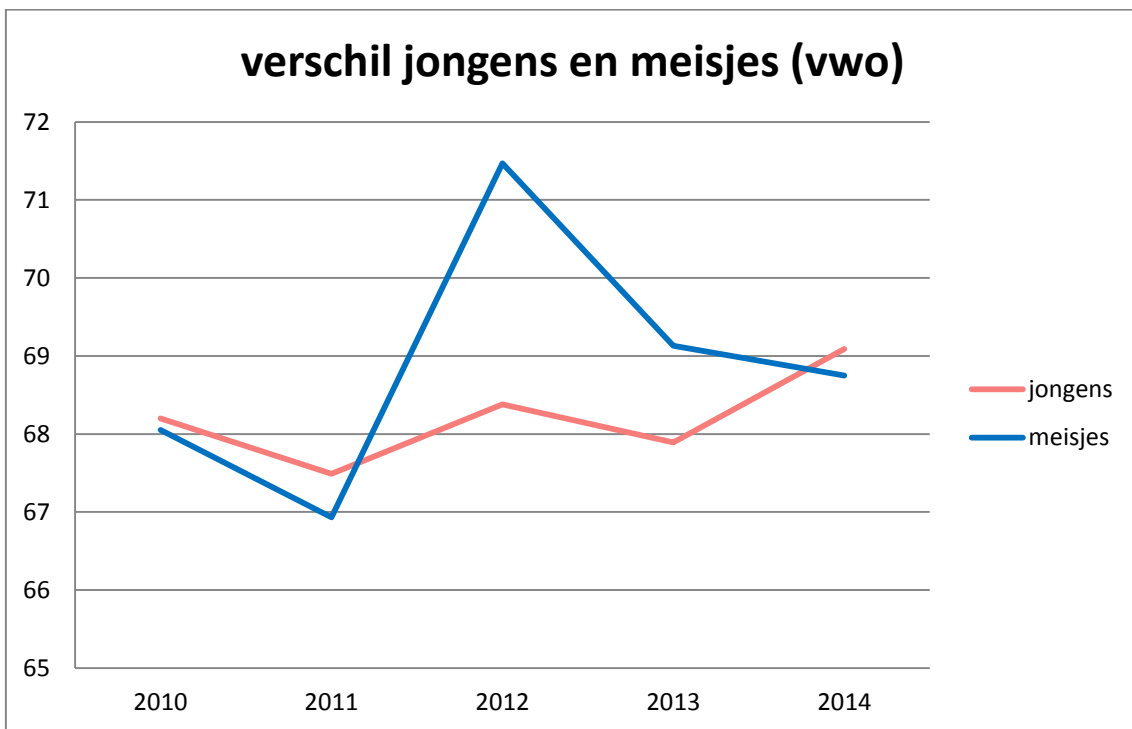
Figuur A2. Verschil in p-waardes jongens en meisjes havo-pilot.²

¹ Gegevens afkomstig van de TIA-gegevens van Cito.

² Gegevens afkomstig van de TIA-gegevens van Cito.

Figuur A3. Verschil in p-waardes jongens en meisjes vwo-regulier.³

Figuur A4. Verschil in p-waardes jongens en meisjes vwo-pilot.⁴

³ Gegevens afkomstig van de TIA-gegevens van Cito.

⁴ Gegevens afkomstig van de TIA-gegevens van Cito.

Tabel A3. Gemiddelde p-waardes van jongens en meisjes op van de vragen over de historische context Duitsland (havo) (bron: Cito).⁵

Duitsland						
nummer	p-waarde	M	jongens	M	meisjes	M
13	35		35		34	
14	37		38		35	
16	44	*	48		41	
17	58		58		58	
18	58		64		52	
19	41		42		40	
20	63	45,5	60	49,29	64	46,29

Tabel A4. Gemiddelde p-waardes van jongens en meisjes de vragen over de historische context Duitsland (vwo)(bron: Cito).

Duitsland						
nummer	p-waarde	M	jongens	M	meisjes	M
15	88		88		87	
16	78		81		77	
18	59	*	59		58	
19	69		67		71	
20	69	73	65	72	72	73

Tabel A5. Gemiddelde p-waardes van jongens en meisjes op de vragen over de historische context Koude Oorlog (havo)(bron: Cito).

Koude Oorlog						
nummer	p-waarde	M	jongens	M	meisjes	M
21	46		49		44	
22	60		60		60	
23	52		55		50	
25	48		53		44	
26	59		60		58	
27	48		50		47	
28	46		52		41	
29	47	50,8	48	53,38	46	48,75

⁵ De gegevens zijn afkomstig van de Toets- en itemanalyse van Cito. Geraadpleegd op 22 augustus 2014 van http://www.cito.nl/onderwijs/voortgezet%20onderwijs/centrale_examens/schriftelijke_examens_havovwo/examens_havovwo_2014/havo_ce_tv1

Tabel A6. Gemiddelde p-waardes van jongens en meisjes op de vragen over de historische context Koude Oorlog (vwo)(bron: Cito).

Koude Oorlog						
nummer	p-waarde	M	jongens	M	meisjes	M
21	80		84		76	
22	71		73		70	
23	65		67		64	
25	73		73		73	
26	43		44		42	
27	50		49		50	
28	69		69		69	
29	58		58		57	
30	46	62	46	63	47	61

Bijlage B Vragenlijst examenklassen pilotscholen

Algemeen

1. Ben je een jongen of een meisje?

jongen

meisje

2. Welk profiel heb je gekozen

C&M

E&M

C&M/E&M

N&G

N&T

N&G/N&T

3. Ik doe examen in

2014

2015

4. Ik zit in

5 Havo

6 Vwo

5. Mijn gemiddelde voor het schoolexamen is op dit moment:

< 4

4,0 - 4,49

4,5 - 4,99

5,0 - 5,49

5,5 - 5,99

6,0 - 6,49

6,5 - 6,99

7,0 - 7,49

7,5 - 7,99

8,0 - 8,49

8,5 - 8,99

9,0 - 9,49

9,5 - 10

Schoolexamentoetsen en de voorbereiding op het centraal examen

	helemaal mee oneens	enigszins mee oneens	enigszins mee eens	helemaal mee eens
Ik weet bij een schoolexamentoets altijd welk type vragen ik kan verwachten (bijvoorbeeld open/gesloten, vragen met en zonder bronnen, vragen over kennis en vaardigheden).	☐	☐	☐	☐
Ik heb een goed beeld van wat bedoeld wordt met oriëntatiekennis.	☐	☐	☐	☐
Ik vind het goed dat er in schoolexamentoetsen ook vragen gesteld worden over Tijdvakken die eerder zijn behandeld.	☐	☐	☐	☐
Ik vind schoolexamentoetsen waarin ook kennis van eerder behandelde stof wordt getoetst moeilijk.	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat ik goed voorbereid ben op het centraal examen .	☐	☐	☐	☐
Ik weet goed wat me op het centraal examen te wachten staat.	☐	☐	☐	☐
Ik heb een duidelijk beeld van wat ik van de voorbeelden in de historische context op het centraal examen moet kennen.	☐	☐	☐	☐
Ik weet welke jaartallen ik van de historische contexten op het centraal examen moet kennen.	☐	☐	☐	☐
Ik weet welke gebeurtenissen ik van de historische contexten op het centraal examen moet kennen.	☐	☐	☐	☐
Ik weet welke personen ik van de historische contexten op het centraal examen moet kennen.	☐	☐	☐	☐
Ik heb (in de les en in toetsen) voldoende geoefend met examenvragen uit eerdere pilotexamens.	☐	☐	☐	☐
Vergeleken met andere vakken, heb ik de afgelopen jaren veel tijd besteed aan geschiedenis.	☐	☐	☐	☐
Ik heb moeite met historische vaardigheden (oorzaak/gevolg, continuïteit en verandering, standplaatsgebondenheid).	☐	☐	☐	☐

Hoe denk je over het vak geschiedenis?

	helemaal mee oneens	enigszins mee oneens	enigszins mee eens	helemaal mee eens
Ik vind het goed dat het centraal examen over alle tien tijdvakken gaat.	☐	☐	☐	☐
Geschiedenis is vooral een leervak.	☐	☐	☐	☐
Geschiedenis is vooral een denkvak.	☐	☐	☐	☐
Geschiedenis is een kwestie van interpretaties.	☐	☐	☐	☐
Geschiedenis is wat de historicus ervan maakt.	☐	☐	☐	☐
Kennis van historische vaardigheden is niet alleen voor historici, maar ook voor leerlingen fundamenteel.	☐	☐	☐	☐
Omdat je nooit zeker weet wat er in het verleden precies is gebeurd, mag je kiezen welk verhaal je gelooft.	☐	☐	☐	☐
Geschiedenis is een kritisch onderzoek naar het verleden.	☐	☐	☐	☐
Bronnen vergelijken en rekening houden met de achterliggende gedachten van de auteur zijn belangrijke onderdelen van het leren van geschiedenis.	☐	☐	☐	☐
Het is onmogelijk iets zeker te weten over het verleden	☐	☐	☐	☐
Er bestaat geen bewijs in geschiedenis.	☐	☐	☐	☐
Meningsverschillen over gebeurtenissen in het verleden zijn altijd te wijten aan een gebrek aan bewijs.	☐	☐	☐	☐
Ik vond de geschiedenislessen de laatste twee jaar over het algemeen interessant.	☐	☐	☐	☐
Ik vind geschiedenis een moeilijk vak.	☐	☐	☐	☐
Ik vind het maken van een praktische opdracht bij geschiedenis leuk.	☐	☐	☐	☐
Ik vind het maken van een praktische opdracht bij geschiedenis moeilijk.	☐	☐	☐	☐
Ik vind het leuk om bij geschiedenis een mondelinge presentatie te houden.	☐	☐	☐	☐

	helemaal mee oneens	enigszins mee oneens	enigszins mee eens	helemaal mee eens
Ik vind het moeilijk om bij geschiedenis een mondelinge presentatie te houden.	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat er bij geschiedenis te veel aandacht wordt besteed aan de geschiedenis van Nederland.	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat er bij geschiedenis te veel aandacht wordt besteed aan Europese geschiedenis.	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat er meer aandacht aan de geschiedenis van Noord-Amerika besteed moet worden.	☐	☐	☐	☐

Wat heb je aan geschiedenis

	helemaal mee oneens	enigszins mee oneens	enigszins mee eens	helemaal mee eens
Ik denk dat ik volgend jaar het meeste van wat ik bij geschiedenis geleerd heb, weer vergeten ben.	☐	☐	☐	☐
Ik heb een goed overzicht gekregen van de geschiedenis van de Oudheid tot nu.	☐	☐	☐	☐
Ik begrijp door de geschiedenislessen hoe en waardoor samenlevingen (kunnen) veranderen.	☐	☐	☐	☐
Ik kan gebeurtenissen uit het verleden goed in de juiste tijd plaatsen.	☐	☐	☐	☐
Ik heb, door de geschiedenislessen, kritisch leren denken.	☐	☐	☐	☐
Ik heb door de geschiedenislessen geleerd hoe mensen in het verleden dachten en handelden.	☐	☐	☐	☐
Ik heb door de geschiedenislessen geleerd om historische bronnen te analyseren en te interpreteren.	☐	☐	☐	☐
Ik heb door de geschiedenislessen geleerd om feiten van meningen te onderscheiden.	☐	☐	☐	☐
Ik heb door de geschiedenislessen geleerd om oorzaken en gevolgen te onderscheiden.	☐	☐	☐	☐
Ik heb door de geschiedenislessen geleerd om verandering en continuïteit te onderscheiden in het verleden.	☐	☐	☐	☐
Ik heb door de geschiedenislessen geleerd hoe de huidige samenleving is ontstaan uit het verleden.	☐	☐	☐	☐
Ik begrijp door de geschiedenislessen actuele gebeurtenissen in de (internationale) politiek beter.	☐	☐	☐	☐
Ik heb door de geschiedenis een beter inzicht gekregen in de internationale verhoudingen.	☐	☐	☐	☐
Ik vind het belangrijk dat ik geleerd heb redeneringen met argumenten te onderbouwen.	☐	☐	☐	☐

	helemaal mee oneens	enigszins mee oneens	enigszins mee eens	helemaal mee eens
Ik heb, tijdens de geschiedenislessen, dingen geleerd die nuttig zijn voor mijn vervolgstudie of latere beroep.	☐	☐	☐	☐
Ik heb, tijdens de geschiedenislessen, dingen geleerd waarvan ik vind dat iedereen ze eigenlijk zou moeten weten.	☐	☐	☐	☐
Ik ben, door de geschiedenislessen in de tweede fase, geschiedenis interessanter gaan vinden.	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat kennis van het verleden belangrijk is voor het begrijpen van het heden.	☐	☐	☐	☐
Ik ben, door de geschiedenislessen in de tweede fase, geschiedenis een belangrijker vak gaan vinden.	☐	☐	☐	☐

De tien tijdvakken

Hoe interessant vind je elk van de tien Tijdvakken?	helemaal niet interessant	niet zo interessant	enigszins interessant	zeer interessant
Tijdvak 1: tijd van jagers en boeren (– 3000 voor Christus) / Prehistorie	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 2: tijd van Grieken en Romeinen (3000 voor Christus–500 na Christus) / Oudheid	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 3: tijd van monniken en ridders (500–1000) / vroege Middeleeuwen	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 4: tijd van steden en staten (1000–1500) / hoge en late Middeleeuwen	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 5: tijd van ontdekkers en hervormers (1500–1600) / Renaissancetijd / 16e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 6: tijd van regenten en vorsten (1600–1700) / Gouden Eeuw / 17e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 7: tijd van pruiken en revoluties (1700–1800) / eeuw van de Verlichting/ 18e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 8: tijd van burgers en stoommachines (1800–1900) / industrialisatietijd / 19e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 9: tijd van de wereldoorlogen (1900–1950) / eerste helft 20e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 10: tijd van televisie en computer (vanaf 1950) / tweede helft 20e eeuw	☐	☐	☐	☐

Hoe moeilijk vind je elk van de tien Tijdvakken?	helemaal niet moeilijk	niet zo moeilijk	enigszins moeilijk	zeer moeilijk
Tijdvak 1: tijd van jagers en boeren (– 3000 voor Christus) / Prehistorie	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 2: tijd van Grieken en Romeinen (3000 voor Christus–500 na Christus) / Oudheid	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 3: tijd van monniken en ridders (500–1000) / vroege Middeleeuwen	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 4: tijd van steden en staten (1000–1500) / hoge en late Middeleeuwen	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 5: tijd van ontdekkers en hervormers (1500–1600) / Renaissancetijd / 16e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 6: tijd van regenten en vorsten (1600–1700) / Gouden Eeuw / 17e eeuw	☐	☐	☐	☐

Hoe moeilijk vind je elk van de tien Tijdvakken?	helemaal niet moeilijk	niet zo moeilijk	enigszins moeilijk	zeer moeilijk
Tijdvak 7: tijd van pruiken en revoluties (1700–1800) / eeuw van de Verlichting/ 18e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 8: tijd van burgers en stoommachines (1800– 1900) / industrialisatietijd / 19e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 9: tijd van de wereldoorlogen (1900–1950) / eerste helft 20e eeuw	☐	☐	☐	☐
Tijdvak 10: tijd van televisie en computer (vanaf 1950) / tweede helft 20e eeuw	☐	☐	☐	☐

De historische contexten

N.B. In 2014 heeft dit onderdeel alleen betrekking op de historische context Duitsland en De Koude Oorlog!

Hoe interessant vind je elk van de historische contexten?	helemaal niet interessant	niet zo interessant	enigszins interessant	zeer interessant
De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1515-1648	☐	☐	☐	☐
Duitsland 1871-1945	☐	☐	☐	☐
De Koude Oorlog 1945-1991	☐	☐	☐	☐
Verlichtingsideeën en de democratische revoluties 1650-1848 (alleen vwo)	☐	☐	☐	☐

Hoe moeilijk vind je elk van de historische contexten?	helemaal niet moeilijk	niet zo moeilijk	enigszins moeilijk	zeer moeilijk
De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1515-1648	☐	☐	☐	☐
Duitsland 1871-1945	☐	☐	☐	☐
De Koude Oorlog 1945-1991	☐	☐	☐	☐
Verlichtingsideeën en de democratische revoluties 1650-1848 (alleen vwo)	☐	☐	☐	☐

	helemaal mee oneens	enigszins mee oneens	enigszins mee eens	helemaal mee eens
We moeten bij elke historische context te veel jaartallen kennen.	☐	☐	☐	☐
We moeten bij elke historische context te veel voorbeelden kennen.	☐	☐	☐	☐
Het zou interessant zijn als er ook een historische context over de prehistorie komt.	☐	☐	☐	☐
Het zou interessant zijn als er ook een historische context over de Griekse en Romeinse oudheid komt.	☐	☐	☐	☐
Het zou interessant zijn als er ook een historische context over de middeleeuwen komt.	☐	☐	☐	☐

SLO heeft als nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling een publieke taakstelling in de driehoek beleid, praktijk en wetenschap. SLO heeft een onafhankelijke, niet-commerciële positie als landelijke kennisinstelling en is dienstbaar aan vele partijen in beleid en praktijk.

Het werk van SLO kenmerkt zich door een wisselwerking tussen diverse niveaus van leerplanontwikkeling (stelsel, school, klas, leerling). SLO streeft naar (zowel longitudinale als horizontale) inhoudelijke samenhang in het onderwijs en richt zich daarbij op de sectoren primair onderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs. De activiteiten van SLO bestrijken in principe alle vakgebieden.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo